

p40021

1983 APR 1 '83

Könyvtáros

'83 | 3



TK



A Kiszombor-A. temető 8. sírjának avar mellékletei

**Tájak – emlékek – könyvtárak című új sorozatunk
első írását lásd a 163. oldalon**

Móra Ferenc a Kiszombor-A. temető (Vályogos) föltárása közben 1928 őszén



33. évfolyam 3. szám
1983. március

K

Könyvtáros

TARTALOM

	Kertész Károly	Véleményem szerint	123
		A külföldi folyóiratrendelések koordinálásáról	124
		Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségi ülései 1982. nov.–1983. jan. (P. I.)	129
		Tisztújítás a könyvtárosegyesületben	131
	Angyal Péter	Így is sokszorosíthatók a cédulák (<i>Visszhang</i>)	134
FÓRUM			
	Katsányi Sándor	Mit kezel a könyvtárkezelő?	135
	Dr. Hajdú Géza	Óvni, ápolni érdemes hajtásai könyvtárügyünknek	139
		Lapozgató	141
	Páldy Róbert	Egy korunkra jellemző könyvtár – és könyvtárosa. Beszélgetés Horváth Gézával , a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár igazgatójával (<i>Sorsok és pályák</i>)	142
KÖNYVTÁRI ÉLET			
	Hadházy Csabáné	Egy általános művelődési központban működő könyvtár két éve	147
	Fegő Lajos	Könyvtárosok arról, ami őket foglalkoztatja	149
A LAPOKBAN OLVASTUK		Híradó (Mélykuti Tsz), Pest megyei Hírlap	153
		Kitüntetések	155
HÍREK			156
LÁTÓKÖR			
	Simay Norbert	Bemutatjuk a Zeneművészeti Főiskola könyvtárát	158
	Péter László	Szemlélődés Kiszomboron I. (<i>Tájak – emlékek – könyvtárak</i>)	163
	Arató Antal	ORGTECHNIK '82. Kiállítás a Széchényi Könyvtár új épületében	169
	Dr. Móra László	Hubay Ilona 1902–1982 (<i>Könyvtárosok és bibliográfusok</i>)	171
	Ecsery Elemér	Kéri Imre (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	174
	Batári Gyula	A zürichi magyar egylet könyvtára a XIX. században (<i>A könyvtárak történetéből</i>)	175
BIBLIOGRÁFIÁK			
	Csomor Tibor	Könyvtári kis tükör. Ajánló könyvjegyzék. Földrajz, útleírás 1945–1980	177
	Pálvölgyi Endre	A szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája 1955–1970	178
SZAKMAI FOLYÓIRATOK – HÁLÓZATI HÍRADÓK			180
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK			183
A lapunk e számában közölt grafikák Kéri Imre alkotásai			

Из содержания

Координация комплектования зарубежных журналов (124);
Деятельность Общества венгерских библиотекарей в 1982 г. (129);
Качани Шандор: Опыт о новой сфере деятельности библиотечного техника (135);
Шимаи Норберт: Представляем библиотеку Будапештской консерватории (158).

From the contents

Coordination in the acquisition of foreign periodicals (124);
Activities of the Hungarian Library Association in 1982 (129);
Sándor Katsányi: Experiences with a new sphere of activity: the library technician (135);
Norbert Simay: Library of the Budapest Academy of Music (158).

Aus dem Inhalt

Die Koordinierung der Erwerbungen der ausländischen Zeitschriften (124);
Die Tätigkeit des Vereins Ungarischer Bibliothekare im Jahre 1982 (129);
Sándor Katsányi: Erfahrungen über den Arbeitskreis des Bibliotheksfacharbeiters (135);
Norbert Simay: Wir präsentieren die Bibliothek der Hochschule für Musik von Budapest (158).

Cikkeink szerzői

Arató Antal, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Batári Gyula*, az OSZK munkatársa; *Csomor Tibor*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; *Ecsery Elemér* művészettörténész; *dr. Hajdú Géza*, a szegedi Somogyi Könyvtár osztályvezetője; *Katsányi Sándor*, az OSZK KMK osztályvezetője; *dr. Móra László*, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ ny. osztályvezetője; *Páldy Róbert*, a Könyvtáros ny. felelős szerkesztője; *Pálvölgyi Endre*, a Könyvtáros munkatársa; *Péter László*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Simay Norbert*, a Könyvtáros olvasószerkesztője.

KÖNYVTÁROS
A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX 25449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
Telefon: 451-758, 664-805
Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**
1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.
Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 82.8927. Budapest. 1983
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató
A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a **Magyar Posta**. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Véleményem szerint



**KERTÉSZ
KÁROLY**
a Tapolcai
Városi-Járási
Könyvtár
igazgatója

a városi könyvtárak dokumentumbázisa nagyobb lehetőségeket rejt magában, mint amennyit jelenleg erre alapozva szolgáltatásaikban olvasóiknak nyújtanak. Az ellentmondás többnyire a könyvtárak példányszám-gondjaiból, illetve a megcsontosodott használati szokásokból fakad. Az elmúlt évtized erőfeszítései ellenére a közművelődési könyvtári szolgálat aggasztóan sok esetben „ítéli” az érdeklődőket a dokumentumok helybeni használatára, azaz a könyvtár egyetlen példányban beszerzett kézikönyveit, folyóiratait, különnyomatait, kottáit, kéziratot tanulmányait stb. a vagyonvédelemre és – furcsa mód – az olvasók érdekeire hivatkozva otthoni használatra nem kölcsönzi. Ezzel a feltételezett olvasók valószínűsített igényeit mintegy kijátssza a valódi olvasók valódi igényei ellen. Az eredmény ismeretes: bosszankodó olvasók, bürokratikus kinövéseket emlegető, „betörtlen” érdeklődők, rosszabb esetben eltűnt folyóiratok, kitépelt oldalak a kézikönyvekben. . . Pedig a könyvtárosok csak a „szabályok” szerint jártak el! Csupán a prézens használatra figyelmeztető csík érvényének, a „Nem kölcsönözhető” feliratú bélyegző, az egyes gyűjteményrészek használatára vonatkozó tiltó rendelkezések követelményeinek szereztek érvényt!

E képtelen és mégis tipikusnak mondható helyzetben mindenkinek igaza van ugyan, mégis mindenki rosszul jár! Van-e mód az ellentmondás feloldására? Megoldható-e valamilyen módon, hogy a kecske (azaz a használható információkra éhes igénylő) is jóllakjon, meg a káposzta (az információhordozó dokumentum) is megmaradjon? Van-e olyan eszköz,

amelynek segítségével a könyvtár és használója egyaránt céljához érhet? Van! Mindez megoldható, ha a városi könyvtárak is lehetőséget kapnak a modern gyorsmásoló berendezések működtetésére. Az ilyen készülékkel rendelkező megyei könyvtárak, vállalati szakkönyvtárak gyakorlata bizonyítja, hogy e technikai eszköz célirányos üzemeltetése eredményekhez vezethet. Az utóbbi négy-öt évben, különösen a központosított ellátó rendszert működtető intézményekben létrejött az a dokumentumbázis, amelyre már gazdaságosan alapozható a szervezett másolatszolgáltatás. Másfelől kialakult az információkat másolatban is igénylők nagyrészt fizetőképes, szélesedő tábora. „Csak” a technikai feltétel hiányzik! Látogatóinkkal együtt remélem, nem sokáig.

Becslések szerint a középfokú ellátást nyújtó könyvtárak állományában a tényleges szakirodalmi információkat hordozó dokumentumok 60–70 százaléka egyetlen példányban található meg. A lehetséges használók száma viszont ennek sokszorososa! . . . Márpedig tényleges használóvá csak néhányan lehetnek mindaddig, amíg a dokumentumok, azok bizonyos részletei, vagy az éppen szükséges információk nem válnak másolás útján terjeszthetővé. Nem valódi ellenérv, hogy a másolatszolgáltatás jelentékeny többletkiadást igényel, hiszen ez többnyire térítéses szolgáltatásként szinte önfenntartóvá válhatna. Ráadásul ha számításba vesszük az ellátórendszerekben így megtakarítható példányszámokat, az összehangolt folyóirat-előfizetésekkel elérhető nagyobb választékot és az információáramlás igények szerinti irányítását, akkor joggal mondhatjuk: ennél biztosabban megtérülő beruházás alig akad! Ma már a könyvtárközi kölcsönzés postai költsége is a legtöbb esetben több mint a legszükségesebb információkat tartalmazó néhány oldal másolására fordított összeg.

Mostanában sokat beszélünk a belső tartalékok mozgósításának szükségességéről. Ehhez kell eszközeinket és módszereinket is igazítanunk. Mielőbb el kell tehát látni gyorsmásológéppel a városi könyvtárakat és az ellátóközpontokat. Aligha csupán az én véleményem szerint.

A külföldi folyóiratrendelések koordinálásáról

Nincs az országnak olyan könyvtára, amelyet – ha konvertibilis valutáért kapható folyóiratokat is rendelt 1983-ra – 1982 utolsó negyedében elkerült volna egy lesújtó hír: a Posta Központi Hírlap Iroda tájékoztatása arról, hogy nem továbbította valamennyi megrendelését a szállítókhoz, sőt – s ez volt az igazi csapás – megkérdezése nélkül tartott vissza több-kevesebb folyóirat-rendelést. Az értesítést követő felzúdulás nem is annyira a csökkentést kifogásolta, mint inkább azt, hogy ez az intézkedés megfosztotta a könyvtárakat – és közvetve a használókat is – a döntés jogától, attól, hogy a szűkebbre szabott keretek között maguk válasszák ki az informálódásukhoz továbbra is feltétlenül szükséges folyóiratokat.

Nemcsak húst, de ideget is ért a vágás. Nem csupán a könyvtárosok, de a használók is felémelték tiltakozó szavukat, s az ügy társadalmi súlyát jól jellemzi, hogy a Rádió 1983. január 5-i Esti krónikáján kívül a *Népszabadság* január 12-i száma is foglalkozott vele. És főként a kutatói-fejlesztői munkahelyek reagáltak élesen az intézkedésre.

Célunk most nem az, hogy részletesen ismertessük a folyóiratpéldányszámokat csökkentő akció lefolyását, ítéletet mondjunk az elkövetett hibák fölött, vagy mentséget keressünk az eljárás módszerére; minderről bővebben fog szólni a *Könyvtári Figyelő* 1983. évi 2. száma. Annyit azonban nekünk is meg kell állapítanunk, hogy az Országos Könyvtárügyi Tanács égisze alatt működő bizottságnak, amelynek szomorú és kikerülhetetlen feladatul jutott a megrendelni kívánt külföldi folyóiratok számának radikális csökkentése, egyszerűen nem volt ideje arra, hogy a könyvtári és a használói visszacsatolást is beiktassa munkamenetébe. Fő törekvése az volt, hogy országosan, sőt ha lehetséges, regionális szinten se csökkenjen a választék, és a nagy nyilvános közkönyvtárak folyóirat-állománya a lehető

legkisebb károsodást szenvedje, azaz egy-egy szakterület legalább egy, bárki által hozzáférhető, viszonylag teljes gyűjteménnyel rendelkezzen a jövőben is. Ennek következtében főként a helyi jellegű szakkönyvtárakat érték érzékenyebb veszteségek az esetenként számukra létfontosságú folyóiratok kiesésével. Tegyük azonban mindjárt hozzá, hogy ezek a hibák, amelyek elkerülhetők lettek volna, ha az idő szorítása nem tette volna lehetetlenné a kooperatív megoldást, inkább kirívó voltuk, semmint számuk miatt kiáltottak az égbe.

Mindent egybevetve, a takarékoskodás kényszere szülte példányszámcsökkentés kétségtelenül hátrányosan érinti a használók széles körét (eltűntek a megszokott folyóiratok a kutatói-fejlesztői íróasztalokról, a helyi szakkönyvtár helyett valamely nyilvános gyűjteményt kell felkeresni, a tanszékekről be kell fáradni a központi könyvtárba – röviden: a kurrens tájékozódás megnehezedett), a könyvtári gyűjtemények csorbát szenvedtek bizonyos, hosszú idő óta hiánytalan folyóiratsorozataik megszakadásával, a könyvtárosok munkája pedig megnövekedett, minthogy ezentúl csupán több utánjárással tudják majd, úgyahogy, olvasóik rendelkezésére bocsátani a kívánt folyóiratszámokat. Ráadásul egy-egy példányból több igénylőt kell kielégíteniük, ami bizony sorbanállást eredményez, az összes kellemetlen kísérőjelenségével együtt.

Az egyetlen kiút

Mindezek tudatában most mégis arra szeretnénk kérni a szakmát, ne merüljön el a kényszerűen alkalmazott módszer bírálatában, s tekintsen el a kisebb-nagyobb sérelmek felhántortatásától; inkább lásson hozzá, hogy értelmes és célszerű együttműködéssel újjászervezze az országos folyóiratellátás különbö-

zói szintjeit. Mert már sürgősen az 1984-re szóló megrendelések leadási határideje. Bizunk abban, hogy tárcahatárokon belül, sőt azokon túllépve, talán már az 1983-as helyzeten is lehet javítani, bizonyos folyóiratok könyvtárközi átcsoportosításával, a már feladott rendelések némi módosításával (a *Kultúra* megértő támogatásával); az erőfeszítéseket azonban most inkább a következő évre szóló megrendelések jó előkészítésére érdemes összpontosítani – egyébként a két teendő párhuzamosan is véggezhető, hiszen mindkettő ugyanazon könyvtárakból álló köröket érint.

Azért is biztathatjuk a szakmát, fordítsa energiáit inkább a megsapant anyagi eszközök okozta információvesztés együttműködéssel, szervezési intézkedésekkel, újabb szolgáltatásokkal való lehetőség szerinti kiegyensúlyozására, semmint bűnbakkeresésre, hiszen maga sem makulátlan. Mert vajon léteznek-e a különféle szakterületeken azok a kooperációs körök, amelyeket oly régen szorgalmaz a könyvtárügyi ágazati irányítása? S ha léteznek, elég hatékony szervezetek-e ahhoz, hogy képesek legyenek volna a megszabott igen rövid határidőre országos áttekintéssel végrehajtani a folyóirat-rendelések radikális csökkentését? Rendelkezésükre állnak-e az ehhez szükséges nyilvántartások? Elvégezték-e a biztonságot adó vizsgálódásokat, felméréseket? Miért nem kezdeményezték az egyes könyvtárak a gyűjtőköri kooperációt, miért fizettek elő profilidegen lapokra, miért vált parttalaná a határterületi gyűjtésük? – s még tovább is lehetne folytatni a kérdések sorát. Helyette azonban a közös felelősség alapján inkább ezt mondjuk: Szolgáljanak tanulsággal az elszalasztott lehetőségek, legyen mementó ez a kényszerintézkedés, és lássuk meg a rosszban a jót, azaz a döntő indítékot a szükségképpen kialakítandó kooperációs–koordinációs keretekre, formákra és vállalkozásokra, amelyekre eddig hiába vártunk. A könyvtárügynek megedzett, rugalmas szervezetekre van szüksége, hogy szolgáltatásait lehetőleg szinten tartva várhassa a jobb időköt; ha pedig rosszabbak jönnek, könnyebben viselhesse el őket.

Első lépésként talán a Gazdasági Bizottság által 1966-ban meghirdetett elv – mindenki maga felelős a saját informáltságáért, információs ellátásáért – félreértelmezésével kell felhagyni. Ebből az elvből ugyanis nem az információs autarkia – mondhatnánk anarchiát is – következik, hanem a készség a saját jólinformáltságot való felelősségből vállalt együttmű-

ködésre, valamennyi érdekelt intézménnyel, szervezettel. Az erősebb könyvtárak, tájékoztatási szervek vállalkozzanak az együttműködés ösztönzőinek, mozgatóinak szerepére, működjenek akár kutatóintézet vagy vállalat keretében is. Ha ehhez szükségük van hivatalos felhatalmazásra, hát kapják meg soron kívül. A náluk összpontosult szolgáltatási kapacitás indokolhatja, hogy partnereik lemondhatnak sok, ritkábban használt folyóirat előfizetéséről; ezért nem lett volna szerencsés megoldás a beszerzési kereteket minden intézményben ugyanolyan mértékben csökkenteni (bár ilyen döntés esetén a felelősségtől megszabadult volna a folyóirat-rendelések felülbírói bizottság), s éppen ezért nem volna helyes a könyvtáraként megállapított devizakeretek visszaállítását kérni. Ez ugyanis veszélyeztetné a rendszer rugalmasságát.

Az ellátás szintjei

Ma az a megoldás látszik a legtöbbet ígérő kompromisszumnak, mely szerint néhány – a becslések szerint ötven-száz – nagy választékot nyújtó, szakterületenként tagolt folyóirat-gyűjtemény megteremtése után a hozzájuk csatlakozó kisebb szolgáltató helyeken csak a „mindennapi kenyérnek” számító folyóiratok lesznek majd jelen. Nem feltétlen követelmény, hogy az említett központi gyűjtemények kizárólag nyilvános könyvtárakban jöjjenek létre; számításba lehet venni korlátozottan nyilvános könyvtárakat (kutatóintézeti, vállalati szakkönyvtárakat) is, feltéve, ha ezek képesek az együttműködés szervezésére, állományuk és szolgáltatásaik falakon kívüli hasznosítására, és természetesen rendelkeznek a mindehhez szükséges eszközökkel is. Különösen indokolt megoldás ez olyan területeken, ahol a használók nem egyénileg jelentkeznek, hanem mint a kooperációban részt vevő partnerintézet, -vállalat munkatársai. Ezt a modellt a nagy nyilvános szakkönyvtárak, egyetemi könyvtárak megkülönböztetett szerepe, a partnerek és a gyűjtemények területi megoszlása színezi ugyan, de alapvetően nem kérdőjelezi meg.

Mindez feltétlenül redukálást jelent a folyóiratokkal való ellátottság optimumához képest. Korlátlan anyagiak esetében ugyanis legalább négy szinten kellene az ellátást megszervezni: az országos kölcsönző könyvtár, a nagy nyilvános közgyűjtemények, a helyi szakkönyvtárak szintjén és az egyéni íróasztalok vonatkozásá-

ban. Ez olyan piramist jelentene, amelyben csak a két legfelső szinten és csupán az igazán ritkán keresett folyóiratokat illetően lehetne kiküszöbölni az átfedéseket; viszont lefelé haladva, a sok használt vonzó folyóiratok számának növekedésével bizonyos periodikák példányszámai meredeken emelkednének; talán csak az íróasztalok igényeit tekintve jelentkeznének ismét a választéknövelési törekvések is.

A jelenlegi körülmények csupán a piramis két középső szintjének megfelelő ellátás célul tűzését engedik meg, s közülük is a hangsúlyt a szakterületek és régiók szerint differenciáltan kiépítendő központi gyűjteményekre kellene helyezni. Ez az elv már az 1983-ra szóló rendelkezések példányszámcsökkentésekor is érvényesült ugyan, de helyenként indokolatlan túlzásokkal. Azt hisszük, ha e központi gyűjtemények közé sorolják be a termeléshez, kutatáshoz, fejlesztéshez egészen közel eső, nem nyilvános könyvtárakat is, továbbá ha a helyi szinten lehet majd ismét dönteni az ott jelentkező igényeknek megfelelően – bár szűkebb anyagi keretek között, de bizva a központi gyűjtemények szolgáltatási garanciáiban – a beszerzendő címekről, akkor az alaposan csökkentett anyagiak ellenére is elfogadható lesz az ellátás, mégpedig a folyóirathasználat két legalapvetőbb módját illetően (részben a legfontosabb folyóiratok kurrens számainak az eredményekkel, eseményekkel való lépéstartás végett történő kézbevétele, a „belekóstolás” révén, részben a szelektív információterjesztés és a vizsgáló információs szolgáltatások közvetítése révén).

Aligha lesz mód arra, hogy az egyéni íróasztalok kizárólagos használatára folyóiratok járjanak. Ebből az is következik, hogy a használók informálódási, információszerzési szokásainak is változniuk kell: többször kell felkeresniük a helyi szakkönyvtárat, s ami még szokatlanabb, többször kell befáradniuk az esetleg távolabb eső nagy nyilvános könyvtárba, sőt meg kell tanulniuk és szokniuk az információszolgáltatások különféle formáinak intenzív használatát is. A könyvtárosoknak viszont sokkal több erőfeszítést kell tenniük a folyóiratok maximális hasznosítására: helyileg megszervezni a körözést és kiépíteni a nagyobb gyűjteményekhez a gyorsan és zavartalanul működő közvetítő csatornákat; be kell szerezniük a folyóiratirodalmat feldolgozó információs kiadványokat, a kért folyóiratcikk másolatának megszerzését pedig nem fejezhetik be a megrendelés

elküldésével: esetenként szorgalmazniuk kell a másolat készítését, sőt el is kell menniük érte. A központi gyűjteményeknek, különösen a nagy tájékoztatási intézmények szervezetébe illesztett könyvtáraknak viszont valóban prézens anyagként kell kezelniük a rájuk bízott folyóirat-gyűjteményeket: a kurrens számokat nem sülyeszthetik el a dokumentációs-információs feldolgozás kútjaiban, hanem törekedniük kell a cikkmásolatok alapján megszervezni a munkát. S el kell érniük, hogy ne a folyóirat menjen a másolóműhelybe – mert a hazai tapasztalatok szerint ez is hosszú napokig tart –, hanem inkább a műhely jöjjön az olvasóteremhez: a gyorsmásoló berendezéseket a szabadpolcra kitett állomány közvetlen közelében kell elhelyezni.

Sürgető tennivalók

Pillanatnyilag ugyan hiányoznak az anyagi feltételek, sőt belátható ideig még hiányozni is fognak ahhoz, hogy a British Library szervezetében működő könyvtárközi kölcsönzési központ, a Lending Division mintájára hazánkban is létrejöjjön egy aktív gyarapítási politikát folytató átkölcsönző könyvtár, de a gondolatot nem szabad feladni. Mert mit is mondanak az angol tapasztalatok? Igaz, hogy 54 ezer kurrens folyóirat található a Lending Divisionban, de a beérkezett kérések 90 százalékát 12 500 folyóiratról elégítik ki, 80 százalékuk teljesítéséhez pedig elég 7500 folyóiratcím is. Ez már az a nagyságrend, ami a Lending Division vezetői szerint központi gyűjteményként elegendő egy valamennyire is fejlett országban. Azonban azt is hozzáteszik, hogy a címek kiválogatását igen sok tényező határozza meg, s ezért nem lehet egy világszerte érvényes listát ilyen célra összeállítani, hanem minden országnak magának kell gondos elemzések alapján kijelölnie az előfizetendő folyóiratokat. Talán érdemes volna a magyar tudományos és gazdasági élet szükségleteinek számbavételével, a könyvtárközi kölcsönzés adatainak tanulmányozásával, a különféle szakterületek legfontosabb folyóiratainak áttekintésével legalább előkészítő munkákat folytatni ezen a területen. De addig is: meg kellene próbálni legalább egy „retrospektív”, külföldi folyóiratokat kölcsönző központi gyűjtemény megszervezését. Az országos tárolókönyvtárnak nemigen lehetne ennél hasznosabb feladata. Ha pedig ez nem megy, legalább szakterüle-

tenként kellene ilyesfajta gyűjteményeket kialakítani.

Annál is inkább, mert sok könyvtárosban, információs szakemberben élnek bizonyos agályok, különösen a helyi szakkönyvtárak folyóirat-sorozatainak megőrzését illetően. Sok helyütt egyszerűen a helyhiány kényszeríti a könyvtárost radikális selejtezésre. Föltétlenül szükség van tehát arra, hogy a szakterületi együttműködési körök vezető könyvtárai és a koordinációs központok a mostaninál nagyobb figyelmet fordítsanak az állományból való kivonás összehangolására és ezen belül egy-egy komplett folyóirat-sorozat közhasználatra való megőrzésére. Ha a könyvtáraknak biztosítékaik vannak arra, hogy egy-egy fontos folyóirat hiánytalan sorozatban megtalálható bizonyos nyilvános és szolgáltatóképes gyűjteményekben, könnyebb szívvel tekintenek el a már – esetleg régóta – járó periodikum előfizetésének megújításától és a régebbi évfolyamok indoklatlanul sok könyvtárban való megőrzésétől.

Végre hozzá kell látni a régóta esedékes vizsgálódásokhoz is, hogy a magyar folyóiratbázis fejlesztési kérdéseire vonatkozó állásfoglalások megalapozottabbá váljanak. Sok-e vagy kevés a 12 ezer folyóiratcím, amit konvertibilis valutáért vásárol az ország? Vannak szakemberek, akik a választék bővítésére esküsznek, mások az úgynevezett mag-folyóiratok mindenek fölött való fontosságát hangsúlyozzák. Az egyik álláspont eltűlése a szinte munkaeszközként használt folyóiratok hiányát, a folyamatos szakmai tájékozódás lehetetlenülését eredményezi, a másiké pedig a választék olyan mérvű beszűkülését, amelynek következtében a magyar könyvtárak túlzott mértékben szorulnak rá a külföldi gyűjtemények szívességére. Mi a helyes arány? S ez csak egy kérdés a sok közül, amire választ kell kapni a hazai folyóiratbázis összetételét, szakmai és területi megoszlását, feltárását, használatát illetően.

Ehhez a problémakörhöz szorosan kapcsolódik a központi katalógus kérdése. Új jogszabály van előkészületben, amely számos ponton javítani kívánja a jelenlegi gyakorlatot, hogy hatékonyabbá váljék az országos folyóirat-állomány hasznosítása. A jogszabály önmagában nem segít – ha a könyvtárak, könyvtárosok nem teszik meg a magukét, jámbor óhaj marad. Mind az állománygyarapítás összehangolása, mind a tájékoztatás nagy hasznát látná, ha tényleg sikerülne megvalósítani már a megrendelési szándék nyilvánartartását is és az állományból kivont folyóiratok bejelentését.

Az országos folyóirat-ellátást azonban nemcsak a közkönyvtárak végzik, hanem számos szervezet (szerkesztőség, kiadó, intézmény, hivatal stb.) is előfizet folyóiratokra. A könyvtárügy nem vállalhatja e – rendszerén kívül eső – területek gyarapítási tevékenységének koordinálását, de feltétlenül tekintettel kell lennie rájuk is. A szakterületi kooperációt szervező könyvtárak remélhetőleg még az 1984-es rendelkezések postára adása előtt kézhez kapják az 1983-as előfizetéseket tartalmazó jegyzéket, amely kiterjed a nem könyvtári megrendelőkre is. S ha ez utóbbiak közül néhányan megválni kényszerülnek megszokott lapjaiktól, az egy-egy nyilvános könyvtárban megszervezett, a külföldi általános, politikai, társadalomtudományi, művészeti, irodalmi folyóiratokat és napilapokat gazdagon tartalmazó, kényelmes, másolóberendezéssel is felszerelt olvasóterem sok lektornak, szerkesztőnek, újságírónak stb. pótolhatja a korábban munkahelyére járó kiadványokat.

Még egyszer az együttműködésről

Ami a könyvtári rendszeren kívül ajánlott, az a rendszeren belül kötelező: Összehangolni és együttműködni – mégpedig nemcsak hálózaton belül, hanem valamennyi, a szakterületen és a földrajzi körzetben működő könyvtárral. Különösen érvényes ez a követelmény a gyűjtőkörileg heterogén hálózatok egységeire (a tudományegyetemi hálózatokra, az MTA hálózatába tartozó könyvtárakra). A könyvtárosok sokat beszéltek már a rendszerben való gondolkodás követelményéről, most ütött cselekvésük órája. Nem eretnokség, ha a gyorsmásolóval rendelkező megyei könyvtár szervezi meg a megyei kórház szakkönyvtárába járó folyóiratokra alapozott szelektív információterjesztést, az SDI-szolgáltatást, továbbá a másolatszolgáltatást stb. a megye egészségügyi intézményei számára. S nagyon hasznos dolog, ha a megyei vagy a városi könyvtárban található a több üzemet, intézményt is érdeklő külföldi szaklapok az elszórta és gyakran elemi működési feltételekkel sem rendelkező helyi szakkönyvtárak helyett.

Az összehangolás a mai helyzetben már nemcsak a gyűjtőköri egyeztetést kívánja meg, sőt a megrendelni kívánt folyóiratok tételes egyeztetésén is túlmegy. Immár *elsőbbségek* megállapításáról is szó van: egy bizonyos fo-

lyóirat hol hajt nagyobb társadalmi hasznot, hol kényelmesebb a használók számára igénybevétele, a használói igénykategóriák milyen rendbe sorolandók kielégítésük szempontjából? Központilag lehetetlenség bármiféle elsőbbségi rendet javasolni, még kevésbéilyent felállítani; ez főként az együttműködési körökbe tömörülő könyvtárak és használók feladata. Egytől azonban óvni lehet a könyvtárakat: ne becsüljék le az általános tájékozódási vagy akár szórakozási igényeket, a hobbizást vagy divatozást se, s ne „irtsák ki” az őket szolgáló külföldi lapokat – nem feledkezvén meg természetesen a kutatási és fejlesztési, a termelési igények föltétlen elsőbbségéről. A politikai magazinok és a divatlapok, a könnyűzenei híradók és a rádióamatőrök tájékoztatói is hozzátartoznak a megszokott életvitelhez. Persze, takarékoskodásra itt is szükség van – meg is ritkult alaposan az ilyen lapok száma 1983-ra, a megmaradtak pedig a legnagyobb közművelődési könyvtárakban összpontosultak –, de a példányszámok csökkenését talán olyan módszerekkel is ellensúlyozni lehet, mint amilyenekről *Arató Antal* számolt be a *Könyvtáros* 1982/8-as számában.

Egyáltalán: Az eddigi sok jó gondolatot, elképzelést, ami a könyvtárközi együttműködésre vonatkozik, ideje volna megvalósítani. Érdemes elővenni a hatvanas-hetvenes évek idevágó hazai szakirodalmát (hogy az együttműködés a nálunk gazdagabb országokban is mennyire élő probléma, arra példa, hogy a közelmúltban az állományépítési kooperációról külön folyóirat indult *Resource Sharing Libraries* címmel), mivel a megváltozott körülmények közepette is sok hasznos ötletet lehetne meríteni belőle. A magyar könyvtárügy nagy próba előtt áll: hogyan tud kilábalni a bajból, amelybe most önhibáján kívül került. A könyvtárakon áll, hogy a két közkeletű bölcsesség közül melyik teljesül be rajtuk: a szegénység jobban egymásra utalja az embereket, segítőkészebbé válnak, és összefogva szállnak szembe a viszontagságokkal – vagy pedig az, amely szerint a szegénység a veszekedés táptalaja, s az anyagi eszközökben szűkölködők egymást marva, egymástól lopva, önző módon és egyedül keresik boldogulásuk kétes útját. Talán nem akkora a szegénységünk, hogy e legalsó szintre süllyedjünk; hiszen sok könyvtáros állította: Tulajdonképpen elviselhető lett volna a folyóiratok számának csökkentése, ha rájuk lett volna bízva, melyektől váljanak meg. Egyelőre el kell fogadni az operációt végrehaj-

tók mentetegetődzését, hogy másképp nem tehettek a körülmények kényszere miatt; fel kell hagyni a sebek nyalogatásával, helyette az energiákat inkább a sorok rendezésére kell fordítani. A hibákat tekintsük egy nagy operáció kellemetlen kísérőjelenségeinek, s a műhibákért, ha ilyenek történtek, adjanak majd számot azok, akiknek végre kellett hajtaniuk e nem-vágyott feladatot, s a felmentést a beteg állapotának jobbra vagy balra fordulásától fügően kapják meg.

A közös dolgunk most az, hogy az 1983-ra szóló rendelkezések csökkentésekor becsúszott hibákat a lehetőség szerint kijavítsuk, illetve hatásukat különféle eszközeinkkel és módszereinkkel ellensúlyozzuk, s tudomásul véve a jóval szerényebb anyagi kereteket, gondosan előkészítsük az 1984-es rendelkezéseket. Ez azonban csak a kezdeti lépés lehet egy olyan folyóiratbázis szerkezetének kialakításához, amely messzemenően megfelel a tényleges használói igényeknek, hogy az informáltság színvonala ne egyenes arányban csökkenjen az anyagiakéval. De a feladat valódi megoldása mindenképpen feltételezi a magyar könyvtári-információs rendszer egészének korszerűsítését is.

S ha mindenki megtette, ami rajta múlt, akkor állhatunk elő a pénzügyi keretek növelésére irányuló indokolt kéréseinkkel. Mert nem hisszük azt, hogy tartósan ilyen alacsonyak maradhatnak a folyóirat-vásárlásra fordítható összegek, hacsak nem törődünk bele az információs ellátottság színvonalának katasztrofális süllyedésébe is. Tudjuk, hogy a kutatási-fejlesztési, a termelési kiadások között viszonylag igen kis tételnek számítanak az információra fordított pénzüsszegek; sajnos azonban, közvetlen hasznuk is csak ritkán mutatható ki. Fordítsuk ezért javunkra a példányszámcsökkentés egyik kedvező kísérőjelenségét: Talán soha nem került annyira a használók figyelmének középpontjába a könyvtár, a szakirodalmi ellátás, mint most. Tudták ők eddig is, hogy szükségük van a könyvtárakra, szakirodalmi információs intézetekre, most azonban – éppen némely végrehajtásbeli hibák következtében – azt is tudják, hogy mennyire. Ezért talán számíthatunk arra, hogy a könyvtárügyön kívüli és felüli fórumokon, ahol az ő szavuk nagyobb súllyal esik latba, mint a könyvtárosoké, saját ellátottságuk, vagyis a tudományos, a gazdasági és a kulturális élet zavartalan fejlődése érdekében ők is érvelni fognak a folyóiratbázis gazdagítása és általában a könyvtári-információs rendszer fejlesztése mellett.

Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségi ülései 1982. nov.–1983. jan.

A műszaki szakirodalmi tájékoztatás helyzete és fejlesztése – Jogszabály a központi katalógusokról – Külföldi folyóiratrendelések 1983. Kialakult gyakorlatnak tekinthető, hogy mielőtt az Országos Könyvtárügyi Tanács plénuma vagy valamelyik tagozata elé kerülő dokumentum elnyerné végső formáját, a rövidebben-hosszabban megfogalmazott vázlatra, tézisekre az elnökség megteszi a maga észrevételeit. Így történt ez november 29-én *Ágoston Mihálynak*, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár főigazgatójának előterjesztésével kapcsolatban is. A sokrétű és gazdag vita során megtárgyalt legfőbb kérdések, illetve szempontok a következők voltak: a hazai ipar információs szükségletei és felkészültsége az információs szolgáltatások fogadására; az információs intézmények anyagi érdekelttsége és a tényleges szükségleteknek megfelelő információ-kínálat összefüggése; a könyvtári és a tájékoztatási rendszer viszonya; az Ipari Minisztérium háttérintézményeinek feladatmegosztása; a létrehozandó hazai információs ipar fő problémái és fejlődési irányai; az információs infrastruktúra műszaki színvonala, a korszerű szolgáltatások alkalmazásának technikai feltételei; az információs szakemberek és a felhasználók képzése. A műszaki szakirodalmi tájékoztatás fontossága miatt az elnökség úgy foglalt állást, hogy az OKT plénuma 1983 második negyedévében vitassa meg az elhangzott észrevételeket is figyelembe vevő előterjesztést.

Ezt követően a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának kérésére a központi katalógusokról rendelkező jogszabálytervezettel foglalkozott az elnökség. Az Országos Széchényi Könyvtár tervezetét *Fügedi Péterné* főosztályvezető terjesztette elő. Rámutatott arra, hogy a kiadásra javasolt jogszabály több új mozzanatot tartalmaz a jelenleg érvényben levővel szemben (a folyóiratok mellett a köny-

vekre is kiterjed hatálya; pontosan meghatározza a bejelentésre kötelezettek körét; az állományból kiiktatott dokumentumokra nézve is elrendeli a bejelentési kötelezettséget, viszont bizonyos dokumentumfajták, különgyűjtemények bejelentésétől eltekint; megszabja a szakfelügyelet teendőit, s szól a módszertani feladatokról is). Vita főként a bejelentésre kötelezett könyvtárak körének kijelöléséről folyt: voltak, akik túl szűknek ítélték az OSZK által meghatározott kört, illetve bizonytalan hatású rendelkezésnek azt, hogy az OSZK – a jogszabályban megjelölteken kívül – bármely más könyvtárat is felkérhet bejelentésre. Feltételezhető azonban, hogy a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya által kért kiegészítések (a bejelentések formájának meghatározása, a központi katalógusok gyűjtőkörének megfogalmazása, a bejelentésre kötelezni kívánt könyvtárak listája) választ adnak a felvetett kérdésekre is, és nem lesz akadálya a jogszabály kiadásának.

Végezetül *Vályi Gábor* elnök közölte, hogy a könyvtárak értesítést kaptak a Posta Központi Hírlap Irodától az 1983. évre elfogadott külföldi folyóirat-rendeleteikről; a Széchényi Könyvtár vállalta, hogy a számítógépes nyilvántartás elkészültéig a PKHI kartotékjai alapján megadja az érdeklődőknek a keresett kurrens folyóiratok lelőhelyeit, azaz előfizetőinek adatait. Tájékoztatta továbbá az elnökség tagjait arról is, hogy az OKT kezdeményezésére mintegy száz gyorsmásoló-berendezés érkezik az országba; megvásárlásukra az MM pályázatot hirdet a könyvtárak között. Az elbírálásnak az a fő szempontja, hogy a pályázó milyen szolgáltatásokra képes, illetve milyenek nyújtására vállalkozik közvetlen használói körén túl az országos szakirodalmi ellátás keretében.

A regionális és a szakterületi könyvtárközi együttműködés – Az OKT 1985-ig

szóló programja. A tagozati vita (*Könyvtáros*, 1982. 9. sz.) alapján *Fogarassy Miklós* és *Takács Miklós* dolgozta ki a területi könyvtárközi együttműködésről szóló, könyvtárpolitikai döntéselőkészítő anyagot, amelyet az elnökség december 20-án, a minisztérium könyvtári osztályának való átadás előtt vitatott meg. Az előterjesztés a tervezési-gazdasági körzetek kereteiben kibontakoztatandó együttműködésre összpontosította figyelmét, s bár hangsúlyosan foglalkozott a *kötelespéldányok* regionális fogadásával, szétosztásával és hasznosításával, kijelölte az együttműködéssel megoldandó egyéb feladatokat is. Az élénk vita végeredménye szerint nem lehet egységes kooperációs modell kidolgozni valamennyi régió számára; ezért célszerű volna, ha az MM könyvtári osztálya 1983 első felében szakfelületi vizsgálat révén részletesebb helyzetképet szerezne az egyes régiókról, és ennek alapján készülnének el a rájuk szabott intézkedési tervek. A helyzetképeket és az intézkedési terveket meg kell beszélni még a számításba vett könyvtárak fenntartóival is – e megbeszélések során lehet tisztázni a funkció ellátásához szükséges anyagi, személyi és egyéb feltételeket –, s várhatóan az év végén kijelölhetik a tervezési-gazdasági körzetek könyvtárközi együttműködését szervező könyvtárakat.

Hasonló tervezet készült a szakterületi könyvtárközi együttműködésről is (*Könyvtáros*, 1982. 9. sz.). A hozzászólók főleg azokkal a nehézségekkel foglalkoztak, amelyek abból erednek, hogy a szakterületi kooperációra alkalmas könyvtárak jó része egy-egy információs szervezet keretében működik, s óhatatlanul az információs szolgáltatások elsőbbségének van alávetve. Megállapították azonban azt is, hogy az együttműködés szükségességét a jelenlegi körülmények még jobban fokozták, ezért ma már aligha elegendőek a gyűjtőkörök elhatárolására tett óvatos lépések – sok esetben sort kell keríteni a tételes egyeztetésre is. Felhívták a figyelmet arra, hogy különbséget kell tenni a termeléshez közelálló területek, illetve például a társadalomtudományok kooperációs feladatai és formái között. Az elnökség végül egészében elfogadta az előterjesztést, s javasolta az MM könyvtári osztályának, hogy a szakterületi együttműködésben szervező szerepet játszó könyvtáraktól (I. és II. osztályú tudományos könyvtárak, hálózati központok, koordinációs központok) kérje be idevágó terveiket, s ezek alapján tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Az OKT 1985-ig szóló programjának tervezetét a tagok megkapták írásbeli észrevételezésre, a befutott javaslatokat a titkár összegezte s az elnökség elé terjesztette. Az elnökség némiképpen csökkentette a kidolgozandó témák számát (kevésbé fontosakat elhagyott, másokat összevont, ismét másokat a Magyar Könyvtárosok Egyesületének gondjaira kíván bízni), s egy erre a célra létrehozott bizottságának feladatává tette a program tartalmának végleges kialakítását, továbbá a témák kidolgozására felkérendő szakértők kijelölését.

Vályi Gábor elnök tájékoztatást adott arról, hogy a megrendelt külföldi folyóirat-példányszámok kényszerű csökkentése következtében előállott nehézségek áthidalására az MM megkereste a társtárcákat, s felszólította őket a folyóiratok tárcahatárok közötti, szükség szerint való átcsoportosítására; az így sem teljesíthető, legindokoltabb igényeket továbbítsák a Művelődési Minisztériumhoz, hogy az megkísérelhesse bizonyos folyóiratok tárcaközi átirányítását is. 1983 első negyedévében a Kultúra – a könyvtárak kérésére – lépéseket tesz a már feladott rendelkezések módosítására.

A gyorsmásolók megvásárlási jogának odaitélése. A december 29-én, valamint 1983. január 4-én tartott két elnökségi ülés fő feladata az volt, hogy a könyvtári osztály felkérésére szakmailag véleményezze a gyorsmásoló-berendezések megvásárlására beérkezett pályázatokat, s javaslatot tegyen a vásárlási jog odaitelésére. Az elbírálás során a következő szempontokat érvényesítette az elnökség: a fő cél az, hogy a reprográfiai gépek gazdag folyóiratbázisokhoz kerüljenek, s így megkönnyítsék a várhatóan megnövekedő másolatigény kielégítését; az országban lehetőleg egyenletesen települjenek a berendezések, egyetlen régió se kerüljön hátrányba; a tervezési-gazdasági körzetek központjaiban működő könyvtárak igényeit együttesen kell elbírálni; a gyorsmásolókat ne használják a szakirodalmi szolgáltatásokon kívüli vállalkozásokra; a gép-típus megállapításakor tekintetbe veendő az igénylő könyvtár dokumentum-állományának összetétele (például hírlapok, nagyméretű dokumentumok).

Az összesen száz berendezés (30 darab *Lumoprint* típusú, normál papírra dolgozó, nagyítani-kicsinyíteni képes, B/3-as lapméretet is befogadó gép és 70 darab *Rex Rotary* típusú, normál papírra dolgozó, az eredetivel azonos, legfeljebb A/4-es méretben másoló

Javaslat a gyorsmásoló-berendezések elosztására

	Budapest	Észak-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Dél-Magyarország	Kelet-Magyarország	Összesen
Géptípus: L = Lumoprint; R = Rex Rotary							
	L R	L R	L R	L R	L R	L R	L R
Nagy nyilvános könyvtárak	11 10	- -	- -	- -	- -	- -	11 10
Egyetemi könyvtárak	3 5	1 2	1 1	1 1	1 1	1 3	8 13
Főiskolai könyvtárak	1 -	1 -	- 2	- -	- -	- -	2 2
Megyei könyvtárak	- -	1 2	- 1	- 3	- 2	- 2	1 10
Ipari információs központok	2 4	- -	- -	- -	- -	- -	2 4
Helyi szakkönyvtárak	4 15	- 2	- -	- -	1 2	1 -	6 19
Egészségügyi könyvtárak	- 3	- 1	- 1	- 1	- 1	- -	- 7
Múzeumi könyvtárak	- 5	- -	- -	- -	- -	- -	- 5
Összesen	21 42	3 7	1 5	1 5	2 6	2 5	30 70

gép) elosztására készült javaslatot a táblázat foglalja össze.

A berendezések már megérkeztek, 1983 elején átvehetik őket a kijelölt könyvtárak.

Az idő előrehaladása következtében máris

időszerű feladattá vált a külföldi folyóirat-rendelések összehangolása. Ezért az elnökség elhatározta, hogy még 1983 elején ismét összeül a koordinálás megszervezésére irányuló javaslat megvitatására. (P. I.)

Tisztújítás a könyvtárosegységben

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete december 16-án tartotta meg 1982. évi tisztújító küldöttközgyűlését a Pataky István Művelődési Központban. A tanácskozáson megjelent Fodor Péter, az MSZMP KB munkatársa, Vilangó István, a Művelődési Minisztérium közgyűjteményi főosztályának vezetője és Juhász Jenő, az MM könyvtári osztályának vezetője is.

Vályi Gábornak, az Országgyűlési Könyvtár igazgatójának, az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökének köszöntő szavai után a küldöttek megválasztották a jelölő, a mandátumvizsgáló és a szavazatszedő bizottságot, majd Kovács Dezső főtitkár beszámolt az 1979 és 1982 között végzett munkáról.

Kovács Dezső részletesen szólt arról, hogy a beszámolási időszakban az egyesület előtt álló feladatok, célok közvetlenül vagy közvetve

szoros kapcsolatban álltak mindazzal, ami a hazai könyvtár-, tájékoztatás- és levéltárügyet, illetve a társadalmat érintette, foglalkoztatta. Ide sorolta a könyvtári ellátás színvonalának emelését, a korszerű technikai eszközök, technológiák széles körű bevezetését, a könyvtárak, tájékoztatási intézmények együttműködésének fejlesztését, a könyvtárosképzést, a gyermek- és ifjúsági könyvtárak tennivalóit, a levéltárak állagvédelmi, feltárási nehézségeit, a szakmai örökség ápolását, végül a nemzetközi kapcsolatok fejlesztését. Elmondta, hogy egyesületi keretekben 1979 és 1982 között csaknem 600, évente mintegy 140 alkalommal került sor előadásra, ankétára, tapasztalatcsere-látogatásra, vitautülésre, s ezeken hozzávetőleg 20 ezren vettek részt.

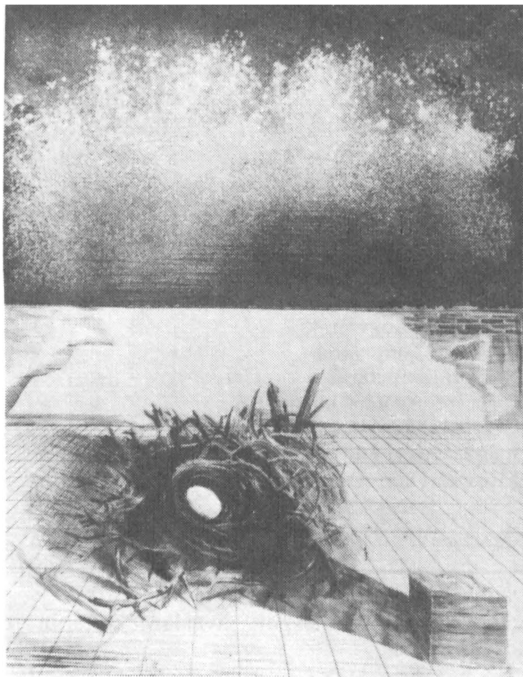
A beszámoló kiemelte a *vándorgyűlések* szerepét és jelentőségét: ezeken a *IV. országos*

könyvtárügyi konferencia előkészítését, majd a feladatokat, a végrehajtás módját vitatták meg, illetve a könyvtárak közötti együttműködés és munkamegosztás fejlesztésével, valamint a kutatást és a termelést szolgáló információellátással foglalkoztak. A főtítkári beszámoló megállapította, hogy a területi szervezetek messzemenően építettek a tagság javaslataira, véleményére, lényegesen javultak kapcsolataik egymással és a szekciókkal. A cél most az, hogy erősödjék a 19 megyei szervezet szakmai munkája, szervezetsége, csökkenjenek a még tapasztalható színvonalbeli különbségek.

A *szekciók* jó munkát végeztek, munkamódszerűk, munkastilusuk megfelelt a tagság lehetőségeinek és igényeinek. Utalt a szekciók szakmai kezdeményezőkézségére, az új szolgáltatások megindításában való részvételükre, a főiskolai államvizsgák előkészítésében végzett tevékeny munkájukra, eredményes pályázatok meghirdetésére. A levéltárosi szekcióról megállapította, hogy az 1981-ben alakult szervezetnek a korábbi hagyományok szellemének felújításával sikerült rövid idő alatt megtalálnia a társadalmi és a szakmai összefogásnak azt a formáját, amelynek keretében a levéltárosok aktívan kifejthetik munkásságukat. A levéltárosok egyesületbeli tevékenysége egyúttal hozzájárult a közgyűjteményi szemlélet egységesítésének, a könyvtárosok és a levéltárosok kapcsolatának erősítéséhez is.

A főtítkár a *bizottságoknak* a beszámolási időszakban végzett munkáját még egyenetlen színvonalúnak ítélte. Hangsúlyozta, hogy a legjobb szakembereket tömörítő bizottságoknak a jó kezdeményezések alapján a jövőben tovább kell lépniük, és alkotóműhelyekké kell válniuk. A szakmai örökség és a haladó hagyományok ápolását az egyesület – és különösen a könyv- és könyvtártörténeti bizottság – fontos feladatának tartotta, és ennek szellemében egyik szervezője, rendezője volt a *Közhalmi Béla-* és a *Kovács Máté- emlékülésnek*.

A *nemzetközi kapcsolatok* tekintetében a legfontosabb az IFLA-ban, a Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetségében végzett munka volt. A beszámolási időszakban sajnálatos módon két alkalommal is előfordult, hogy a soron levő IFLA-rendezvényen nem vehetett részt az egyesület képviselője, de Koppenhágában például egy kisebb, Lipszében pedig egy nagyobb létszámú magyar küldöttség vett részt igen tevékenyen a szervezet közgyűlésének munkájában. A Budapesten rendezett



nemzetközi összejövetelek szervezéséből is részt vállalt az egyesület.

Ezután az NDK könyvtáregyesületével és a Szlovák Könyvtárosok és Informatikusok Egyesületével kötött együttműködési megállapodások eredményeit, tapasztalatait értékelte a beszámoló. Megtörtént a kapcsolatfelvétel az osztrák könyvtárosegyesülettel is, és egy kisebb csoport ausztriai tanulmányúton ismerkedett meg a burgenlandi és a grazi könyvtárak munkájával. Az egyesület vendége volt *Rogers* professzor, a kenti egyetem könyvtári tanszékének vezetője, a *Gombocz István-ösztöndíj* kurátora. A magyar könyvtárügy nagy nyeresége, hogy csaknem tíz éve minden évben egy-egy képviselője mint ösztöndíjas külföldön folytathat tanulmányokat, s szerezhethet korszerű, új ismereteket. Kovács Dezső a továbbiakban szólt a szekciók és a területi szervezetek nemzetközi együttműködéséről, például a levéltárosok fejlődő kapcsolatairól, és utalt arra, hogy a jövőben is az egyesületi munka egyik fontos feladatának kell tekinteni a nemzetközi kapcsolatok fejlesztését, ápolását.

A főtítkári beszámoló elemezte az egyesület *kapcsolatait az állami vezetéssel*, s megállapította, hogy a Művelődési Minisztérium illetékes szakmai szervezetei kikérik a tagság véleményét a döntések előkészítésében, és számi-

tanak támogatásukra a végrehajtásban. A beszámolási időszakban több egyesületi tag kapott magasabb kitüntetésekért társadalmi és szakmai munkájáért. Jól alakultak az egyesület kapcsolatai az országos jellegű *tudományos könyvtárakkal*, a tájékoztatási intézményekkel, amelyek a szakmai segítségen, erkölcsi támogatáson kívül anyagiakkal is hozzájárultak az egyesület zavartalan működéséhez. Megemlítette, hogy a könyvtári *szaksajtó* gyakran és részletesen beszámolt az egyesület munkájáról.

Kovács Dezső ezután az *elnökség* munkáját, a szervezet létszámának alakulását ismertette. Eszerint a tagok száma az 1979. évi 3200-ról 1982. decemberére 3584-re növekedett, annak ellenére, hogy tagdíjfizetési hátralék miatt több mint 400 tagot törölni kellett. Ismertette az adminisztrációs munka, a nyilvántartások terén bekövetkezett változásokat, és bejelentette, hogy a Művelődési Minisztérium 1983. első negyedévében kedvező elhelyezést teremt az egyesületi adminisztrációnak. A főtítkár beszámolója végén, összefoglalásul megállapította, hogy az egyesület, a tagság munkája a könyvtárügy fontos tényezőjévé vált, és tevékeny részese annak a folyamatnak, amely társadalmi, gazdasági haladásunkat szolgálja. Köszönetet mondott mindazoknak a tisztségviselőknek és tagoknak, akik kivették részüket az elmúlt négy év munkájából.

Vita **– az új tisztségviselők**

A főtítkári beszámolót követően *Vajda Erik* adott rövid tájékoztatást az egyesületi gazdálkodás négyéves tapasztalatairól, majd *dr. Wallerhausen Gyula*, az ellenőrző bizottság elnöke tett jelentést az 1982. évi ellenőrzések tapasztalatairól, illetve az elmúlt négy év ellenőrzési munkájáról.

A beszámolókat követő vitában szó volt a tudományos minősítéssel, illetve képzéssel összefüggő kérdésekről és a várható intézkedésekről. Többen kiemelték a fiatalok olvasóvá nevelésének fontosságát, amely az 1983. évi vándorgyűlésnek is témája lesz. Számos hasznos javaslat hangzott el a szervezeti élet továbbfejlesztéséről.

Juhász Jenő, a minisztérium könyvtári osztályának vezetője felszólalásában nagyra értékelte az egyesületnek a művelődéspolitikai alakításában és érvényesítésében az elmúlt négy

év alatt kifejtett tevékenységét, valamint az államigazgatás és a szakterületek közötti kapcsolatok, továbbá a szocialista demokrácia fejlesztésében játszott fontos szerepét. Szólt azokról az eredményekről, amelyeket az egyesület a hagyományok ápolása terén elért, és elismeréssel említette a IV. országos könyvtárügyi konferencia előkészítésében, szervezésében, az ajánlások megvalósításában végzett munkáját. Megállapította, hogy az egyesület tagsága, vezetősége és az irányító szervek között a fő célok tekintetében összhang volt, vitás pontok a hozzájuk vezető utak vagy módszerek kiválasztásában mutatkoztak. A továbbiakban kiemelte, hogy a levéltárosok bekapcsolódása az egyesületi munkába már eddig is eredményes volt, szakmai állásfoglalásaik, kezdeményezéseik egybevágnak a minisztérium által is kiemelt szakterületi feladatokkal, és elősegítik azok megvalósítását. Ezek után a további feladatokról szólt: a könyvtári szolgáltatások fejlesztéséről, a könyvtárak közötti hatékonyabb együttműködésről, a fiatalok olvasóvá neveléséről, az iskolai könyvtárak fejlesztéséről; majd ezekkel összefüggésben részletes tájékoztatást adott a külföldi folyóiratrendelésekkel kapcsolatos helyzet alakulásáról és a jövőbeli tennivalókról. Befejezőként köszönetet mondott az egyesület tagságának, vezetőségének és külön *dr. Zsidai József*nek, a leköszönő elnöknek az eddigi eredményes társadalmi munkáért.

A felszólalásokat követően az egyesület elnökének kérésére a küldöttek elfogadták a beszámolót, és megadták a felmentést az egyesület elnökségének. Ezután *Villangó István* húsz egyesületi tagnak társadalmi munkájáért könyv- és tárgyjutalmakat adott át, majd átnyújtotta *dr. Zsidai József*nek a minisztérium külön ajándékát; végül *dr. Román Lászlóné*, a jelölő bizottság elnöke tett javaslatot az egyesület elnökének, 25 tagból és 5 póttagból álló elnökségének, az ellenőrző bizottság elnökének és tagjainak megválasztására.

A küldöttek a következőket választották az 1983–1986-os időszakra a Magyar Könyvtárosok Egyesületének tisztségviselőivé: az elnök *Billédi Ferencné dr.* lett; az elnökség tagjai: *Bakó Anna, dr. Balázs Sándorné, Balogh Ferencné, Gomba Szabolcsné dr., Gyergyádesz Lászlóné, dr. Havasi Zoltán, Hernádi Istvánné, Huszár Ernőné dr., Kányi Andrásné, Kerekes Pálné, Kiss Jenő, Kovács Dezső, Mészáros Józsefné, Ottovay László, Papp István, Poprády Géza, Pröhle Éva, dr. Ságvári Ágnes, Seregi István, Skaliczki Judit, Surján Miklós, dr.*

Szabó Sándor (ELTE), Takács Miklós és Vajda Erik. Az elnökség póttagjai: Boruzs Józsefné, Ecseki Jánosné, Németh László, dr. Németh Zsófia és Sudár Ivánné. Az ellenőrző bizottság elnöke: Szita Ferenc, tagjai: dr. Simonffy Emil, Szabó Sándor (AGROINFORM), Tremkó Györgyné, Zengővári Mária.

Billédi Ferencné, az új elnök megköszönte a tagság bizalmát, és kérte, hogy a jövőben is támogassa a közös munkát. A vezetőségválasztó küldöttközgyűlés befejezéseként Vajda Erik ismertette az 1983–84. évi gazdálkodás fő szempontjait.

*

1983. január 18-án az újjá választott elnökség megtartotta első ülését, amelyen megválasztották a tisztségviselőket. Alelnökök: Hernádi Istvánné (Miskolci Városi Könyvtár),

Kiss Jenő (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár), dr. Ságvári Ágnes (Fővárosi Levéltár). A főtítkár ismét Kovács Dezső (Építésügyi Tájékoztatási Központ) lett. Tudományos titkár Vajda Erik (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár), külügyi titkár dr. Balázs Sándorné (Országgyűlési Könyvtár), szervező titkár Pröhle Éva (OMIKK). Az elnökség a sajtóügyek vitelével dr. Skaliczki Józsefnét (OSZK KMK), a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségének illetékes taggyeleteivel és a Magyar Népművelők Egyesületével való kapcsolat tartásával Poprády Gézátt (Szilikátipari Központi Kutató- és Tervezőintézet), illetve Kányi Andrásnétt (Ceglédi Városi Könyvtár) bízta meg.

Az elnökség ezt követően megtárgyalta az egyesületi munka következő négy évre szóló fő feladatait és az 1983. évi munkatervet.

Visszhang

Igy is sokszorosíthatók a cédulák

A Könyvtáros 1982/11. számában megjelent *A katalóguscédulák sokszorosításának új módszere* című cikkhez szeretnék hozzászólni, mivel a katalóguscédulák sokszorosítása valóban sok gondot okoz, munkát jelent, főleg az egy-egy személyes könyvtárakban, amilyenben én is dolgozom.

Jómagam már néhány éve szintén a cikkben leírtakhoz hasonló módszerrel készítem a katalóguscédulákat, noha attól kissé eltérően. Közönséges bélyegzőpárnát használok, amely csak egy-két centiméterrel nagyobb a cédulánál. Erre kenem fel a festéket. A szöveget stencilpapírra gépelem, egyre körülbelül 4–6 leírás fér rá. Ezután a viaszos stencilpapírt leválasztom és szétvágom. Az egy leírást tartalmazó stencilpapírt fordítva, a színével lefelé ráhelyezem a bélyegzőpárnára, erre teszem a katalóguscédulát. Elég, ha kézzel egyszer végigsimítom, majd leveszem, s máris kész a jól olvasható, jó minőségű sokszorosítás. Ezt a műveletet annyiszor ismétlem, ahány cédulára szükségem van az adott dokumentumhoz. E módszerrel egy óra alatt – a festékezéssel és a sten-

cilcserével együtt – több száz katalóguscédulát sokszorosíthatok.

Az eljárás előnye, hogy a munka gyors és tiszta, mivel a viaszos stencilpapír a festéket csak a leütések helyén engedi át, hengerre nincs szükség. Egy fajtából egymás után annyit készíthetek, amennyire szükségem van, s a címleírást csak egyszer kell legépelem. A stencilfesték-fogyasztás is csekély, mivel a tubusból közvetlenül a bélyegzőpárnára nyomom a festéket, egy-két ecsetvonással egyenletesen szétkenem, s ez nagyszámú cédula sokszorosítására elegendő. Nem kell a festéknek külön edény, amelyikbe a maradék festék beleszáradna, emiatt a maradék nem használható fel újból.

Két tanács: a szivacsos bélyegzőpárna helyett célszerű textilbetéteset használni; a sokszorosításra nem alkalmas a bélyegzőfesték.

Mindkét módszert javaslom a könyvtárosoknak kipróbálásra, bevezetésre.

Angyal Péter

az AGROBER Csongrád megyei
Kirendeltségének
műszaki könyvtárosa

Mit kezel a könyvtárkezelő?

Két éve jelent meg először hivatalos szövegben – tanfolyamot szabályozó miniszteri utasításban – a „könyvtárkezelő” kifejezés, s ma már ezernél többen vallhatják magukat szakvizsgájuk alapján könyvtárkezelőnek. A könyvtári dolgozók táborában új réteg alakult ki.

Eszme és valóság

Valóban új réteg? A képesítés és a besorolás szempontjából feltétlenül az, de vajon a munkakör szempontjából is létrejött-e (legyünk szerényebbek: alakul-e) valami sajátosan új? Formálódik-e az új státusnak és az új képzési formának megfelelő könyvtárkezelői munkakör?

Bár a könyvtárkezelőktől elvárható szakmai tevékenység pontos meghatározásával a rendeletek még adószak, néhány alapelvben teljes a szakmai egyetértés. Ezek szerint e réteg feladata a könyvtári technológia ismeretében a különféle tevékenységekkel kapcsolatos ügyviteli, kezelői feladatok ellátása, s ezáltal annak elősegítése, hogy a felsőfokú képzettséggel rendelkező könyvtárosok munkája az információval való tartalmi munkára irányulhasson: az állománygyarapítás döntési feladataira, a dokumentumok szakmai feltárására, a szaktájékoztatásra és az olvasáspedagógiai tevékenységre. Mindebből következik, hogy a könyvtárkezelők a diplomás könyvtárosok mellett, azok segítőként dolgoznak, munkájuk korszerű munkamegosztást tételez föl, munkakörük ideális esetben a differenciálódást lehetővé tevő nagy könyvtárakban alakul ki.

Ez volt az elv, amely azonban nem egészen így valósult meg. Eddig a legtöbben a tanácsai könyvtárakból tettek könyvtárkezelői vizsgát, de közülük csak 15–16 százalék jött a megyei könyvtárakból (vagyis a korszerű munkameg-

osztást lehetővé tevő nagy könyvtárakból), viszont 48–50 százalékuk községi könyvtárban dolgozik, a munkakörök differenciálódását elve kizáró kis intézményben. A szakkönyvtárosok tanfolyamain hasonlóképpen többségben vannak a kis könyvtárakban dolgozók. A kezelői képzés tehát a gyakorlatban két, egymástól lényegesen különböző feladatot lát el: egyrészt (kisebbrészt) az eredeti elképzeléseknek megfelelően felkészít a nagyobb könyvtárak könyvtártechnikusi munkaköreire, másrészt (nagyobbrészt) pótolja a kis könyvtárak szakemberhiányát, kitölti azokat a fehér foltokat, amelyeket (különféle okok miatt) a főiskolai képzés nem tud eltüntetni. Hogy ez a kettősség milyen gondot okoz a tanfolyamok szervezésekor, a tananyag összeállításakor, azt az érintettek saját bőrükön érzik.

Miféle munkát végeznek hát valójában a vizsgázott könyvtárkezelők? Erre a kérdésre keresett osztályunk, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztálya pontos, megbízható választ a közelmúltban.

A tanfolyamokat szervező megyei könyvtárak segítségével megkértünk számos, korábban szakvizsgát tett könyvtárkezelőt, hogy minden szakmai tevékenység részletes felsorolásával készítsen két munkanapjáról időmérleget. 212 személyen két napos munkáját volt módunk feldolgozni. A viszonylag magas szám lehetővé tette, hogy a tanácsai könyvtárakban dolgozó könyvtárkezelők minden rétegeről általánosítható képet alkossunk. A következőkben róluk lesz szó. (Más könyvtártípusban a felmérés idején még nem dolgoztak végzett könyvtárkezelők ilyen nagy számban.)

Mit „művelnek” tehát a könyvtárkezelők? Legelső észrevételünk: közülük csaknem minden második (47 százalék) olyan „könyvtári mindenest”, akinek tevékenysége nem köthető szűkebb szakterülethez. A többiek olvasószol-

gálatosi (18 százalék) vagy feldolgozói (17 százalék) munkát végeznek, kisebb részben gyermekkönyvtári (11 százalék) vagy módszertani (7 százalék) munkakörben tevékenykednek.

A felsorolt munkakörök közül egyedül a *feldolgozók* (17 százalék) tevékenysége van zavar-talan összhangban könyvtárkezelői képzettségükkel. Munkájuk: állománygondozás (beleértve az állománybavételt is) és katalógusépítés (beleértve a dokumentumleírást is). Az egyéb munkaterületekre való alkalmi átruccanás ritka kivételnek számít esetükben. Mind- ezt azonban a számok jobban érzékeltetik.

Feldolgozók és olvasószolgálatosok

A következő táblázat azt mutatja, hogy a feldolgozói munkakört betöltő könyvtárkezelők munkanaponként átlagosan hány percet fordítanak a különféle tevékenységekre. (A percek összege nem teszi ki a teljes munkaidőt, mert csak a szorosan vett szakmai munkával töltött időt mértük.)

Feldolgozói munkát végző könyvtárkezelők átlagos napi tevékenysége percekben	Megyei könyvtárban	Városi könyvtárban
Állománybavételi adminisztráció	75	194
Könyvek rakodása	28	22
Állománykivonás és -ellenőrzés	35	19
<i>Állománygondozás összesen</i>	<i>138</i>	<i>235</i>
Dokumentumleírás	64	9
Cédulamásolás	84	90
Katalógusépítés (besorolás)	75	51
<i>Katalógusmunka összesen</i>	<i>223</i>	<i>150</i>
Egyéb, nem feldolgozó munka	40	60

A számokból az is kiviláglik, hogy a feldolgozók nemcsak tartalmában, hanem szintjében is azonos munkát végeznek: az állománygondozás és a katalógusépítés „kezelői” feladatait végzik, a felsőfokú könyvtárosi munkákat (például döntés az állománygyarapításról, osztályozás) azonban nem. Mindent összevetve: *ez az a munkakör, melyben a könyvtárkezelői*

munkáról vallott elképzelések tisztán megvalósulhatnak.

Az elmondottak érvényesek mind a megyei, mind a városi könyvtárak feldolgozóira. A két könyvtártípus között elsősorban a munkafeladatok arányaiban van különbség. A megyei könyvtárakban a katalógusszerkesztés, a városiakban a szorosan vett állományfeldolgozó munka veszi igénybe az idő nagyobbik részét.

A feldolgozók munkájának jellemzését azzal kezdhettük, hogy összhangban van könyvtárkezelői képzettségükkel. Az *olvasószolgálatban* tevékenykedőkről ezt már kevésbé mondhatjuk el. Nem azért, mert a feldolgozóknál valamivel gyakrabban veszik igénybe munkájukat egyéb területeken is, hanem azért, mert tevékenységük nemritkán túllépi a kezelői szintet. Lássunk egy átlagos munkanapot:

Az olvasószolgálatban dolgozó könyvtárkezelők napi átlagos tevékenysége percekben	Megyei könyvtárban	Városi könyvtárban
Könyvek rakodása	94	80
Kölcsönzési adminisztráció	71	84
Háttér-adminisztráció	93	32
Statisztika	27	26
Tanácsadó-tájékoztató munka	48	40
Propagandamunka	6	22
Egyéb, nem olvasószolgálati munka	77	106

A „háttér-adminisztráció”, vagyis a felszólítás, perlés, előjegyzés, értesítő levelek küldése stb. időkeretét a megyei könyvtárakban kitágítja a könyvtárközi kölcsönzés ügyeinek intézése, egyébként a két könyvtártípusban a végzett munkák nagyságrendje igen hasonló. Mindkét könyvtártípusban az olvasószolgálatban töltött idő 28 százalékát a könyvek gépies helyrerakása teszi ki – amely nem feltétlenül könyvtárkezelői képesítéshez kötött munka –, az idő 14 százalékát viszont mindkét helyen tanácsadásra-tájékoztatóra fordítják, vagyis olyan munkára, amely sokszor meghaladja a könyvtárkezelők felkészültségét.

Ezt a tanácsadó-tájékoztató tevékenységet érdemes részletesebben is szemügyre vennünk: az elvek és a valóság összeütközésének egyik kritikus pontjához értünk. A differenciált munkamegosztással dolgozó könyvtárakban elvileg minden tájékoztató és tanácsadó

munkát diplomás könyvtárosoknak kell végezniük, a könyvtárkezelők feladata itt az olvasók eligazítására szorítkozik. Ha ez a valóságban is így volna, lényegesen eltérne az itt dolgozó könyvtárkezelők munkastruktúrája az egyszemélyes könyvtárak olvasószolgálatosaiétól. Az időmérlegek meghökkenítő tanúsága szerint azonban a megyei, a városi és az egyszemélyes községi könyvtár olvasószolgálatában dolgozó könyvtárkezelők egyaránt az idő 14 százalékát fordítják tájékoztató–tanácsadó–eligazító tevékenységre.

Mi több: ezen belül is teljesen azonos a tevékenység típusok előfordulásának gyakorisági sorrendje mindhárom könyvtártípusban, mégpedig:

1. az olvasó segítése egy meghatározott mű megtalálásában, 2. irodalomkeresés megnevezett témához, 3. eligazítás a könyvtár használatában, 4. tájékoztatás (a szó szűkebb értelmében) és végül 5. tanácsadás az olvasáshoz.

A jelenségre többféle magyarázatot adhatunk. Azt például, hogy a differenciáltabb munkamegosztású könyvtárakban a tájékoztató szolgálat csak a bonyolultabb, „igazi” referenz-kérdéseket veszi át, a könnyebbnek látszó tájékoztatói és tanácsadási feladatok inkább az olvasók közelségében dolgozó könyvtárkezelőkre maradnak (bár tanulmányaik erre igen kevéssé készítik fel őket). Mindenesetre az olvasószolgálati adminisztrációt végző könyvtárkezelő és a tanácsadó–tájékoztató könyvtáros együttműködő munkamegosztása a gyakorlatban illúzióknak bizonyult; hagyjuk most nyitva azt a kérdést, hogy milyen következtetéseket kell ebből levonnunk.

Gyermekkönyvtárak – községi könyvtárak

Az olvasószolgálatosokról mondottak után nem csodálkozhatunk azon, hogy a *gyermekkönyvtárakban* dolgozó könyvtárkezelők munkája sem mutat jellegzetesen könyvtártechnikusi képet: náluk is jócskán összefonódnak a raktárosi munkák (könyvek helyrerakása), a könyvtártechnikai munkák (olvasószolgálati adminisztráció) és a könyvtárosi tevékenység (irodalomkeresés, tanácsadás). A munkaleírások tanúsága szerint egyetlen olyan sajátosság van, ami csak rájuk jellemző: a rendezvények toronymagas száma. A megyei gyermekkönyvtárakban 78 percet, a városiakban 70 percet fordítanak a könyvtárkezelők naponta a ren-

dezvényekre, lényegesen többet, mint például a gyermekeknek nyújtott egyéni tanácsadásra vagy a gyermekek egyéni segítésére a keresett könyvek megtalálásában. A rendezvényekre fordított idő nagyobbik részét a foglalkozások vezetése vagy az azokon való érdemi közreműködés veszi igénybe, tehát kifejezetten pedagógiai munkát várnak el a könyvtárak (és az iskolák!) a semmiféle pedagógiai képzettséggel nem rendelkező munkatársaktól is. Minőségi értékelést a munkafényképezés nem tesz lehetővé, mégis elgondolkoztatók az ilyen mondatok: „Ballasi (igy!) Bálint érzelmes verseivel foglalkoztam”.

Az első pillanatra meglepő a tény, hogy könyvtárkezelők *módszertani könyvtárosi* munkakört is betöltenek. Megyei és városi-járásai könyvtárakban egyaránt találkozunk velük, de a két könyvtártípusban merőben más-más munkát végeznek. A megyei könyvtárakban ők a diplomás módszertanosok könyvtártechnikai segítői; munkájuk a letéti állomány és az ezt tükröző katalóguscédulák kezeléséből áll. A városi-járásai könyvtárakban ezzel szemben a hagyományos járási módszertanos munkát minden mozzanata szerepel munkakörükben: döntenek állománygyarapítási kérdésekben, szóban és hivatalos írásban értékelik a községi könyvtárosok munkáját stb.

Utóljára maradt a legnépesebb és a legváltozatosabb munkájú csoport: a *községi könyvtárakban* dolgozó könyvtárkezelők. Munkafényképeik a következőket tükrözték (könyvtárvezetőnek tekintve az egymunkaerős intézmény dolgozóját is):

Községi könyvtárak könyvtárkezelőinek napi tevékenysége percekben	Könyvtár-vezetők	Beosztottak
Olvasószolgálat:		
adminisztratív munkák	158	166
tanácsadás–tájékoztató	28	27
Állománygyarapítás	23	13
Állománybavétel	69	73
Könyvek rakodása	8	32
Katalógusmunkák	57	19

A vezetők és a beosztottak munkája csak két ponton tér el élesen egymástól: a vezetők nem szívesen engedik át a katalógussal kapcsolatos munkákat a könyvtárkezelő beosztottaknak, a könyvek rakodásának oroszlánrészét viszont az utóbbiak végzik. Egyébként a munkamegosz-

tásnak még a legszerényebb csirái is hiányoznak: a könyvek rendelésében gyakran a beosztott dönt (miben dönt akkor a vezető?), a kölcsönzőpult mellett együtt állnak, a tanácsadó-tájékoztató munkából azonosan veszik ki részüket. A katalógusépítést leszámítva a községi könyvtárakban a könyvtárkezelők mindenféle *könyvtárosi* munkát is végeznek, még akkor is, ha beosztotként dolgoznak.

Megfontolások

Áttekintésünk végére érve visszatérhetünk a kiinduló kérdéshez: kialakult-e a közművelődési könyvtárügyben az elképzeléseknek megfelelő könyvtárkezelői munkakör? A felsorolt adatok után válaszunk aligha lehet egyértelmű „igen” vagy „nem”. Helyenként, csirájában már találkozunk valódi könyvtárkezelői munkakörökkel (leginkább a megyei könyvtárakban). Ez azt mutatja, hogy a közművelődési könyvtárakban szükség van könyvtárkezelői képzettségű dolgozókra, s várhatóan a jövőben még inkább szükség lesz rájuk. Azt is látni kell azonban, hogy jelenleg a tömeges igény miatt a tanfolyamok jórészt a kisebb könyvtárak szakemberhiányát pótolják. Bár a munkaidő túlnyomó részét e helyeken is a könyvtárkezelői tevékenység tölti ki, a könyvtárosi végzettséget feltételező feladatok egy része is a könyvtárkezelőkre hárul. Márpedig a képzésnek nem az elvégzendő feladatok átlagszintjéhez, hanem felső szintjéhez kell igazodnia.

Mit tehetünk ebben az ellentmondásos helyzetben? A következők megfontolását javaslom:

Mivel a könyvtárkezelők többsége érdemi felvilágosító-tanácsadó kapcsolatban áll az olvasókkal, s ez a közeljövőben is várhatóan így marad, igényesnek kell lennünk a könyvtárkezelők kiválasztásában. Az általános műveltséget, a szolgálatkészséget, az olvasókkal való kapcsolatteremtés képességét nyomatékosan figyelembe kell venni.

Ne áltassuk magunkat azzal, hogy a könyvtárkezelő tanfolyamokkal megoldottuk a kisebb könyvtárak szakemberellátásának feladatát. A jelenlegi gyakorlatot (hogy tudniillik könyvtárvezetői, gyermekkönyvtárosi, önálló módszertanos könyvtárosi munkaköröket is könyvtárkezelők töltenek be) tekintsük annak, ami: szükség szülte kényszermegoldásnak, s ne idealizáljuk. Azzal se ámítsuk magunkat, hogy bizonyos anyagrészek növelésével vagy beiktatásával a tanfolyamok képesek lesznek felkészíteni a tájékoztató-nevelő munkára. Szakmánk nem adhatja fel azt az igényét, hogy a főiskolai könyvtárosképzés területileg is megfelelő továbbfejlesztésével a tényleges szükségletnek megfelelő legyen a szakemberellátás.

Törekedjünk a munkakörök nagyobb differenciálására! Felmérésünk adatai szerint már a jelenlegi helyzetben is, még a néhány személyes kis intézményekben is bőven van ki nem használt lehetőség a munkaköröknek a dolgozók végzettségéhez jobban simuló alakítására.

Katsányi Sándor



Övni, ápolni érdemes hajtásai könyvtárügyünknek

A Csongrád megyei könyvtári híradó dicsérete megtörtént e lap hasábjain, már-már „bezzeg a csongrádiak”-fokon. Ez nekünk természetesen nagyon jólesett, másoknak – akiknek az elismerésből kevesebb jutott, a meg nem oldott problémákból, az erőfeszítésekkel sem legyűrhető nehézségekből pedig több – minden bizonnyal kevésbé volt lelkesítő. Szándékom csupán annyi, hogy Tóvári Judit *Könyvtári híradók – helyi könyvtárpolitika* című elemző cikkét, tanulmányértékű írását (*Könyvtáros*, 1983/2. sz.) kiegészítsem, s néhány kérdéshez hozzátegyem a magam véleményét. Hátha használok vele.

A híradók szerepének, feladatkörének megítélésében egyetérttek a szerzővel, legfeljebb a több könyvtári folyóirat címében vagy alcímében is szereplő *híradó* szóhasználatának helyességéről lehetne vitatkozni. Hiszen miféle *híradó* az (beleértve természetesen a *Csongrád megyei Könyvtárost* is), amely egy-egy eseményről esetleg csak fél év múltán tudósít? Nem címváltoztatásokat javasolok, hanem azt, hogy a híradó megjelölést ne vegyük szó szerint. Szerencsére példák hosszú sora bizonyítja, hogy a legtöbb megyei lapnál nem is a hírközlő funkción van a fő hangsúly. Igazat adhatnék abban is Tóvári Juditnak, hogy az „új” tanácstörvény értelmében a városi (vagy nagyközségi) tanácsok területi illetékessége szűkebb, a járási hivatalok pedig nem folytatnak önálló ágazati politikát. A közigazgatási jog ezt valóban így szabályozza, ám a gyakorlatban mindkettőre ellenpéldákat is találunk. Ismerünk olyan városi tanácsot, amelyik szívesen támaszkodik területi szerepű könyvtárának munkájára, s vele együtt hatékony a könyvtárirányító tevékenysége. Akad viszont olyan járási művelődésügyi osztály, amely nem látszik tudomásul venni a változásokat, és továbbra is erőlteti az önálló, központi intézményre sem épülő ágazati (sőt olykor szak-

mai!) irányítást. Ezzel nemcsak a helyi könyvtárak és a megyei módszertani segítőmunka, hanem a saját maga számára is nehéz helyzetet teremt, hiszen megfelelő jogi alap és szakapparátus nélkül ez az irányítás bizonytalanságot, néhol kettősségeket, másutt pedig gazdátalanságot eredményez.

Mindez nem csökkenti, hanem éppenséggel növeli a megyék könyvtári szaklapjainak jelentőségét. És ha a *szerkesztési elveket* tekintjük, nem az a fő kérdés, milyen utat válasszunk a lap profiljának kialakításakor – módszertani vagy nem módszertani arculata legyen-e, mert ez a két dolog összeegyeztethető –, hanem az, hogy milyen mértékben és mélységig kerüljenek be a szűkebb értelemben vett szakmai tudnivalók a lapba. Mi igyekszünk ez utóbbiból minél többet közölni, mert a szakmai elem bevitelét a vezetés-irányítás munkájába ezzel véljük a legjobban szolgálni. Hiszen egyik – nem is titkolt – célunk a fenntartó és a felügyeleti szervek tájékoztatása. Persze szeretnénk, hogy híradónk ha nem is olvasmányos, de legalább olvasható legyen. Ezért is adunk szívesen helyt művelődéstörténeti, főként könyv- és könyvtártörténeti cikkeknek. Ha valakit fölkérünk arra, hogy mutassa be könyvtárát (hiszen fontos, hogy megismerjük egymás gyűjtőkörét, munkáját), rendszerint egyébként is az intézmény történetével kezdi írását. Így keletkeznek ezek az „elegyes” cikkek. Meglepo tapasztalatunk, hogy számos (főként falusi) könyvtárban milyen keveset tudnak saját múltjukról. Ez is hangsúlyos része pedig a helyismereti tevékenységnek, ám a korabeli iratanyag a legtöbb helyen alig igazítja el a kutatót. Úgy gondoljuk, a következő nemzedéknek – ha kíváncsi munkánkra – már könnyebb dolga lesz. A mi lapunk *Krónika* rovata például hosszú évek alatt odáig fejlődött, hogy most már elmondhatjuk: szinte minden érdemleges könyvtári eseményt megörökít. Nem

volna ez lehetséges, ha egyedül a Somogyi Könyvtár módszertani osztályára hárulna minden szerkesztési munka. Érdemi részét természetesen itt végezzük, de például a Krónika anyagának összegyűjtésében népes tudósítógárda segít a rovat gazdájának, *Baricz Zsolt*nak. Képviselői jelen vannak valamennyi városban, járásban, s a nagyobb könyvtári hálózatokban is működnek „hírszerzők”.

A szerkesztés személyi feltételei egyébként nem nevezhetők jónak. Nemcsak főfoglalkozásban, de még részidőben sem törődhet senki csupán a lappal. A munkához szükséges órákat, napokat úgy orozzuk el a módszertani munkára fordítandó időből, olykor még önvizsgálatot is tartva: vajon nem más, még fontosabb feladattól vesszük-e el az időt! Ezért van az is, hogy a szerkesztés munkája egészségtelenül hosszúra, néhányszor 4–5 hétre is elnyúlik. Egy-egy szám elkészülését gyakran csak annak köszönhetjük, hogy az állandó rovatok gazdáin kívül az intézmény más dolgozói is önzetlenül segítenek.

Annak szükséges voltát nem éreztük, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületének megyei szervezetét külön is szerepeltessük a kiadók vagy a szerkesztők felsorolásában, hiszen vezetősége jórészt szintén intézményünkben dolgozik. Éppen fordítva: a lap próbálja erősíteni a szervezetet egyrészt azzal, hogy valóban hálózatközi jellege van, másrészt az *Egyesületi élet* című rovatában megjelenő írásokkal.

Nem formális a szerkesztő bizottság munkája sem. Tagjai között alig akad, aki nem végez érdemi feladatot. A bizottság nemcsak a laptervet vitatja meg ülésein, hanem ki-ki az általa képviselt területről bizonyos írások beküldését is vállalja. Ugyancsak a bizottság határoz az úgynevezett nivódíjak odaítéléséről. Ezek csupán jelképes összegek ugyan (100–200 forintok), de azzal, hogy az előző időszak legjobb írásainak szerzőit a lapban külön is megemlítjük, talán sikerül növelni értékét. Nem igyekszünk elhárítani a kritikát sem, ellenkezőleg: minden lapszámot fölkért bírálóval nézetünk át, legtöbbször olyannal, aki a szerkesztés vagy a szerkesztő bizottság munkájában nem vesz részt, hanem olvasója, használója a folyóiratnak. Tevékenységünk eredményeinek a kívülálló szemével való láttatása számos haszonnal jár, folytonos megújulásra serkent.

Még néhány mondatot rovatainkról. Az *Írások könyvtárainkról* összeállítója, *Gyuris György* figyeli és regisztrálja a megyére vonat-

kozó valamennyi sajtóközleményt. Így újabb átnézés nélkül gyűjtheti ki a könyvtárakról szóló írások adatait. Számuk évente 190–210 körül van. Minden esztendő kombinált mutatóval zárunk le. Ez jól érzékelteti az egyes területek, témák iránt megnyilvánuló közérdeklődést.

A *más portája* című rovatba olyan cikkek szemelvényeit gyűjtjük egybe, amelyek nálunk is időszerűek, de amelyek leginkább csak a megyei könyvtárban hozzáférhető szaklapokban (például könyvtári híradókban) jelentek meg. A Tóvári Judit által említett *Tájékozódjunk* rovat 1972-ig élt, majd *Könyvjelző* címmel 1975-ig (a terjedelem korlátozásáig) hozott könyvismertetéseket. Elhagyhatónak láttuk – noha hasznos szolgálatot tett –, mert lassan-lassan az ifjúsági irodalomról is mind több kritika, recenzió jelenik meg a különféle, könnyen hozzáférhető lapokban, folyóiratokban.

A Csongrád megyei Könyvtáros nyomdában készül. Ennek kétségtelen előnyei (igényesebb kivitel, kisebb méretek, valamivel jobb fényképek stb.) mellett számos hátránya is van. Közöttük nem is a legnagyobb a gyakorta abnormálisan hosszú átfutási idő (olykor 4–5 hónap!), hiszen sokszorosítással készült kiadvány előállítására is elhúzódhat ilyen képtelenül hosszú ideig. Nagyobb gondot okoz a tetemes nyomdászamlák kifizetése. Költségvetésünkben erre a célra koránt sincs meg a szükséges összeg. Márpedig lehetetlen volna *alkalmanként* előteremteni a fedezetet. Ezért felajánlottuk a megyei tanács művelődésügyi osztályának, hogy valamennyi iskolai könyvtárba ingyen eljuttatjuk a lapot, ha hozzájárulnak költségeinkhez. Ezért minden évben az első számot (amiben az előző év *Mérlegét*, statisztikai tábláit is közöljük) úgy adjuk nyomdába, hogy a tanács a megrendelő. Ez a szám nemegyszer összevont (1–2.) és kissé terjedelmesebb. Igyekszünk viszont minél több olyan írást közölni, amely érdekelheti az iskolai könyvtárosokat, hiszen nem is kevés helyen ez az egyetlen szakmai lap, amelyik eljut hozzájuk.

Hasonló módon, de szerényebb arányban a szakszervezet is hozzájárul költségeinkhez, ezért megfelelő példányszámot tudunk átadni nekik a lapból azzal a céllal, hogy kiküldjék könyvtáraikba. Végül bizonyos összeg befolyik az előfizetési díjból is, amelyet a Tájékoztatói Hivatal számonként 6 forintban állapított meg. Mindezek következtében költségveté-

sünek megterhelése végül is elviselhető határok között marad.

Nem jut viszont pénz tiszteletdíjak fizetésére. Eltekintve a már említett nivódíjtól, a szerzők „honorárium” a köszönet és néhány példány a számból, amelyben írásuk megjelent. Azt lehetne gondolni, hogy ilyen körülmények között nehéz cikkírókat találni. Nem egészen így van. Csak hát néhány szempontot szem előtt kell tartani. Azt például, hogy 1. a szerkesztő ne pók módjára lesse a hálóba többé-kevésbé véletlenül kerülő „áldozatot”, hanem inkább vadász (szimpatikusabban: a természetjáró fotós) módjára, tudatosan keresse a „zsák-mányt”. Válasszon témát, személyt, keresse az alkalmat a velük való találkozásra. Alapfokon: „Milyen ügyesen csinálod ezt! Hol tanultad, hogyan jöttél rá, miért jobb (olcsóbb, gyorsabb, pontosabb. . .) így? Meg kéne ezt írni.” 2. Kis túlzással: nincs rossz cikk, közölhetetlen írás, csak türelmetlen, kapkodó szerkesztés. 3. Tudjuk, lehetne jobb is a színvonal, de a cikkírásnak nem egyetlen célja és haszna a közzététel. Maga a megírás, ami a lényeges dolgok kiválasztására, a mélyebb összefüggések keresésére, egyszóval átgondolásra és igényes megfogalmazásra készíti (kényszeríti) a szerzőt, már: eredmény. 4. A megjelenés időszakossága legyen meghatározva, és – amennyire csak lehet – megbízható. Így a szerző is tudja, hogy körülbelül mikorra várhatja írásának megjelenését. Ha kimarad egy szám, a következőn

(különösen indokolt, ha gazdagabb tartalmú) jelezzük az összevonást (például 3–4. sz.). Ezzel sok bosszúságtól óvjuk meg a nyilvántartással is foglalkozó könyvtárosokat is.

Magunk is meglepődünk Tóvári Judit adátán: a vizsgált időszak mérlege 281 (!) cikk és számos szerző, változatos területekről. (Azt hiszem, megérett az idő az újabb repertórium elkészítésére – az előzőt még a Hódmezővásárhelyen megjelent 1972. évi utolsó számban publikáltuk.) Mindennek ellenére *aggályosnak érzem a mi híradónk mennybemenetelét*. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy igaz Tóvári Juditnak az az axiomatikus (tehát nem bizonyított) megállapítása, hogy *a híradók a megyék könyvtárügyének hű tükrői*. Lehetnek jobbak, de gyakrabban gyengébbek is, mint amilyet az ott folyó könyvtári munka megérdemel. Lapozgatásuk nem elcsépett szalma újrazörgetése. Mi sokat tanultunk és tanulunk a testvér-lapokból. Ezért értek egyet a cikkíró végkövetkeztetésével: tanácskozzunk újra, mint egykor Leányfalun, és mentsünk át közülük minél többet nehezebb pályaszakaszainkon. A *Könyvtáros* rendszeres szemlézése is sokat segít, biztatását, elismerését érvényesnek érzi a könyvtárostársadalom és – azt remélem – a fenntartók szintén. Úgy gondolom, okosabb, ha nem temetjük, inkább dicsérik könyvtárügyünk e nem mindig égetető, de óvni, ápolni érdemes hajtásait.

Dr. Hajdú Géza

Lapozgató

Művészeti bibliográfiáinak sorában a drezdai szász könyvtár (Sächsische Landesbibliothek) 1980-ról is megjelentette az illusztrált könyvek bibliográfiáját, **Bibliographie Illustrierte Bücher** címmel (1981 [1982] 118 l., soksz.), valamint a Német Demokratikus Köztársaságban megjelent, illetve külföldön kiadott, az NDK képzőművészetével kapcsolatos könyvek bibliográfiáját, a **Bibliographie Bildende Kunst**ot. (1981 [1982] 548 l., soksz.)

Mindkét bibliográfiát *Eberhard Stimmel* és *Hans-Joachim Kunst* állította össze, s mindket-

tőnek magyar vonatkozásai is vannak, amelyek kiadás-, illetve művészetpolitikánkat, valamint a külföldre irányuló hazai művészetpropagandát érdekelhetik. – A közlés gyorsasága tekintetében példamutatók a lipcsei Deutsche Bücherei 1965 óta folyamatosan kiadott évkönyvei is: legutóbb az 1981. évit (17. évfolyam) adta közre **Jahrbuch der Deutschen Bücherei** címmel. E kötet egyebek között az 1961-es híres párizsi katalogizálási konferencia ajánlásainak hűszeptendős történetével és a német nemzeti bibliográfia ötven évével foglalkozik. (1981 [1982] 238 l.)

Egy korunkra jellemző könyvtár – és könyvtárosa

Beszélgetés Horváth Gézával, a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár igazgatójával

Az elmúlt évben betöltötték harmincadik évüket a megyei könyvtárak. Ez az intézményfajta 1952 előtt ismeretlen volt hazánkban. Akik tervezték, megvalósításával nagyot akartak lépni a hazai könyvtárügy fejlesztésében. Az volt a céljuk, hogy megyénként legyen egy központi könyvtár, amely az igazgatási egységek szerint alakított könyvtárak létesítését kezdeményezi, fejlesztését szakmailag támogatja, és az olvasnivalót is eljuttatja a szolgáltató helyekre, ahogy a vízvezeték az élethez nélkülözhetetlen vizet.

A megyei könyvtárak időközben maradandó, erős intézményekké váltak, felhalmozódott bennük a feladatuk ellátásához szükséges hivatástudat és szakismeret. Méltán mondhatjuk, hogy bázisai a szocialista könyvtári rendszernek. Két megyei könyvtár van az országban, amelynek munkáját megalakulása óta ugyanaz a vezető irányítja: az egyik a békéscsabai, élén Lipták Pállal, a másik a tatabányai, Horváth Gézával. Lipták Pállal – nem kifejezetten az évforduló alkalmából – a Népszabadság közölt 1982. július 17-i számában tartalmas beszélgetést. Mi most Horváth Géza arcképét kívánjuk megrajzolni, előre jelezvén, hogy a képben nehéz különválasztani a személy és az intézmény vonásait.



Beszélgetésünk Tatabányán, a megyei könyvtár igazgatói irodájában folyik. Ismeretségünk nagyon régi keletű, még csak nem is a megyei könyvtárak megalakulásával kezdődött, hanem annál is előbb. Horváth Gézát pápai tanítóképzős diák korában 1947-ben ismertem meg. A népi kollégium propagandistája volt, egyben a városi diákszövetség titkára is. A diákok művelődési csoportot alakítottak, és hétről hétre járták a Pápa környéki községeket, élénk érdeklődést keltve „vitték a kultúrát” szülőfalujukba.

– *Hogyan is kezdődött ez a mozgalmas művelődési élet?*

– Családi hagyományaim és alkatom készítettek arra, hogy a történelmi sorsforduló lehetőségeivel élve bekapcsolódjam a mozgalmi munkába. Nyárádon születtem, a Kisalföldön. Édesapám mezőgazdasági cseléd volt a falu gazdájánál. 1937-ben már Piliscséven laktunk, s apám a dorogi bányához került munkásnak. Ott is halt meg 1942-ben. Én abban az évben végeztem el a polgári iskolát Pilisvörösváron, majd özvegy édesanyámmal Nagykörösre költöttünk, ahol ő háztartási alkalmazott lett, én pedig az ottani tanítóképző diákja. 1944-ben a

front közeledtével megszűnt a tanítás, s mi hazaköltöztünk Nyárádra. Innen 1945 elején a környék valamennyi leventeköteles fiataljával együtt Nyugatra szállítottak; belgiumi, franciaországi és németországi hadifogolytáborok lakója lettem, míg végül 1946 tavaszán egy szállítmánnyal hazahoztak. Szeptembertől folytathattam tanulmányaimat a pápai tanítóképzőben, és tagja lettem a népi kollégiumnak. Ezután fokozatosan belelendültem a művelődési mozgalomba. Már Nagykörösön is tetszett nekem a tanítóképző demokratikus légköre, no meg az is, hogy részt vehettünk a tanyajárásokon, közelebről megismerkedhet-

tünk az alföldi nép életével. A végső indítékot azonban Pápán kaptam, a népi kollégiumban szerzett élmények során. Megkezdődött marxista szemléletem kialakulása, és 1948 tavaszán – még diákként – beléptem a Magyar Kommunista Pártba. Kezdem felismerni életcéloimat, azt, hogy a nép művelődésének szentelhetem életemet. Nyáron képesítőztem, s mehettem volna Nyárádra tanítónak, de én inkább a Gici Népfőiskola nevelői állását választottam, ahova *Könczöl Imre* javasolt és te, mint a szabadművelődés akkori Veszprém megyei irányítója neveztl ki.

– *Nem tartott sokáig gici működésed.*

– Nem, mert a népfőiskola 1948 végén megszűnt, így más népművelői beosztásba kerültem. A Népművelési Minisztérium azután 1949 június elsejével kinevezett szervező könyvtárosnak a Győri Körzeti Könyvtárba, s ezzel megkezdődött könyvtárosi pályám.

– *Hogy szoktál bele a könyvtárosi munkába?*

– Nem volt nehéz. Rögtön olyan szervezési feladatok adódtak, amelyek nem voltak idegenek számomra. Miközben tanulgattam a könyvtárosságot, három hónap alatt megszerveztem húsz népkönyvtárat. De augusztusban már önálló munkát kaptam: áthelyeztek Tatára a körzeti könyvtár vezetőjének, azzal a feladattal, hogy szervezzem meg Komárom megyében a községi könyvtárakat. Az év végéig 42 falusi népkönyvtárt szerveztünk meg, belőlük négynek szlovák nyelvű állománya is volt. 1951 végére pedig már a megye valamennyi községében volt letéti könyvtár: a körzeti könyvtár 33 074 kötetes állományából 25 655 kötetet kihelyeztünk a községekbe, olvasóink száma 7200 lett. Két munkatársammal együtt ekkor már hárman voltunk könyvtárosok, s nemcsak letéteket adtunk ki, hanem kölcsönöztünk is a körzeti központban, Tatán. 1950-ben öthónapos könyvtárosiskolán vettem részt Szentendrén, utána én tartottam hatnapos tanfolyamot munkatársaimnak és a letéti könyvtárosoknak. Még ebben az időszakban elkészítettük első ajánló bibliográfiánkat is.

– *Ezt az időszakot nevezzük a könyvtárhálózatok szervezésében „hőskornak”. Hogyan változtak közben feladataitok?*

– 1952-ben minisztertanácsi határozat jelent meg a könyvtárakról, s ez először is az új megyei könyvtár megszervezését tette feladatunkká. Ezt az intézményt a Tatai Körzeti Könyvtár és a Tatabányai Városi Könyvtár összevonásával kellett létrehozni. A Tata-

bányai Népházban kaptunk ideiglenesen helyet, vezetővé engem nevezett ki a megyei tanács, helyettesem *Bárdos László*, a városi könyvtár volt vezetője lett. Összesen hat könyvtárossal kezdtünk munkához, meg kell mondanom, hogy kevés szakismerettel, de háttartalan lelkesedéssel. 1952. augusztus 17-én avattuk fel a megyei könyvtárt. A városi olvasószolgálat céljára 12 640 kötetünk volt, erőteljes hírverésbe kezdtünk, a bányász-rádióban hetenként tartottunk könyvismertető félórát. Az első év végén duplájára, 3023-ra nőtt városi olvasóink száma. *Bárdos László* tudása, helyismerete vonzotta az embereket, s volt gimnáziumi tanítványaiból már korán könyvtártámogató munkaközösséget szervezett. Vidéken a módszertani irányítás volt a legfontosabb feladatunk, de ez akkoriban évekig még elsősorban szervezési feladatokat adott. 1952 végére megszerveztük az első járási könyvtárat Komáromban, 1954-ben Dorogon a második. A központi járási könyvtári irányításának feladatait ekkor még a Tatabányai Megyei Könyvtár látta el. A városi könyvtárak közül első volt az esztergomi, amelynek vezetésére sikerült megnyernünk a tekintélyes és művelt *Martsa Alajos* volt illegális pártmunkást. A könyvtárhálózat szervezése „nagy vonásokban” tulajdonképpen 1954-ben be is fejeződött, következett a könyvtárak életének tartalommal való megtöltése és szakmai fejlesztése. Ez azonban magánál a szervezésnél nehezebb és hosszabb tennivalónak bizonyult. 1954-ben megjelent az első képesítési utasítás a könyvtárosok számára, de mi ezzel egyidőben évi négy alkalommal már megkezdtük a munkatársak megyei továbbképzését, ami voltaképpen inkább alapképzésnek számított. Ezt szolgálta a megyei könyvtári híradó is, amelyet ugyan 1951-ben a *Könyvbarát* című országos szakmai folyóirat megjelenésével megszüntettünk, de 1956-tól újra szükségesnek láttuk megindítását, s azóta is rendszeresen megjelenítjük. 1955-ben a megyei könyvtár felvette *József Attila* nevét, ebben az évben a megyében 25 299 olvasót, 127 533 kötet könyvtári könyvet és 419 837 kölcsönzést tartottunk nyilván. 1956-ban a könyvtárak könyvbeszerzési kerete elérte a lakosonkénti 1 forintot. 1955-ben *Bárdos Lászlóval* elkezdtük a helyismereti gyűjtemény kiépítését is.

– *Az utóbbiak már a „belterjesebb” könyvtárfejlesztés, a könyvtári szolgáltatások körének kiterjesztése irányába mutatnak. Valóban erről volt szó már ekkor?*

– Ezt is mondhatjuk. Mindenesetre az MSZMP művelődéspolitikai irányelveinek megjelenése 1957-ben, valamint a könyvkiadás egyoldalúságának megszüntetése nagyon kedvezően hatott a könyvtárak munkájának tartalmára is. 1957-től hozzáfoghattunk az állományrevízióhoz, megszabadítottuk könyvtárainkat azoktól a könyvektől, amelyek elavultak, vagy fölöslegesen sok példányban terheltek a polcokat. Változatosabb, gazdagabb lett a könyvtárak állománya. 1959-ben tanácsi kezelésbe adtuk a letéti könyvtárakat, az úgynevezett *intézményesítés* a fenntartók figyelmét jobban könyvtárak felé fordította, s nagyobb költségvetési támogatást tett lehetővé, akárcsak a városi könyvtárak és fiókok rendszerének kialakítása és megerősítése. (A megyeszékhely szintén megteremtette városi könyvtárát és annak fiókhálózatát.) 1959-ben a megyei könyvtár fenntartásában művelődési autó lépett szolgálatba a puszták ellátására. 1962-ben a megyei könyvtár kiépítette műszaki, mezőgazdasági és társadalomtudományi tájékoztató szolgálatát. A társadalomtudományi szolgáltatások egyik erős ága lett a helyismereti tájékoztatás. 1959-ben testvérkönyvtári együttműködés létesült a megyei könyvtár, valamint a drezdai megyei és városi könyvtár között, s ez több munkaterületen is ösztönzően hatott a megye könyvtári életére. Egyik eredménye például, hogy a Drezda körzetéhez tartozó Liegau-Augustusbad könyvtára felvette József Attila nevét. A német ösztönzés nyomán valósult meg a községek mintakönyvtár-mozgalma is, amelynek lényege az volt, hogy kapjon a könyvtár önálló helyiséget, s a könyvek kerüljenek a szekrényekből szabadpolcra. A helyiséget a községi tanács, a berendezést a megyei könyvtár adta. Ács községben létesült az első mintakönyvtár. Itt a községi tanácselnökök részére hamarosan megyei tapasztalatcserét szerveztünk, amely oly sikeres volt, hogy 1963 végéig 67 község közül 52 szabadpolcossá alakította könyvtárát.

– *Azt hiszem, elérkeztünk beszélgetésünk egyik legfontosabb témájához, az új megyei könyvtár létesítéséhez.*

– Valóban rátérhetünk erre. Tíz évet töltötünk már a Népházban, 250 négyzetméteres alapterületen szorongva. Beköltözésünkkor ígéretet kaptunk ugyan arra, hogy az olyannyira fontos raktárat sürgősen megépítik, de erre sem került sor. 1961-ben végre megkezdődhetett az új könyvtár tervezésének munkája. A beruházási programot *Sallai István* segítségé-

vel én készítettem, az épület és a berendezés terveit pedig *Körner József* Kossuth-díjas építész. Új elhelyezésünk jó volt: a városközpont egyik parkjában kaptunk területet, ahova pavilionszerű épületet emeltünk. A kaposvári után ez volt a második, új építésű, korszerűen berendezett megyei könyvtár az országban. 1964 szeptemberében, a bányásznapon már a példának is kitűnő új otthonunkban fogadhattuk olvasóinkat. A célszerű elhelyezés teljesen átfurmálta szemléletünket, munkaszervezetünket és szolgáltatásainkat. 29 dolgozóval – köztük 16 könyvtárossal – láttunk munkához. Az új munkaszervezet legfontosabb lépéseként szétválasztottuk tevékenységünk adminisztratív és tartalmi részét. Sikert ért az elvégzendő feladatokra alkalmas, megfelelő képzettségű munkatársakat megnyernünk. Bevezettük a tikkettes kölcsönzést, amely lényegesen egyszerűsítette az adminisztrációt. Olvasónyilvántartásaink vezetésére még ma is elegendő egy munkaerő, pedig a kezdetek óta megnövekedett olvasóink száma. A könyvtár helybeni szolgáltatásait minden betérő, olvasni vágyó számára ingyenesen nyújtottuk, csak a kölcsönözni szándékozótól kértünk tagsági díjat. Bebizonyosodott, hogy ahol megfelelő a könyvtár, ott a fejlesztés is lehetséges. Láttuk, hogy a fejlett ipari társadalom magasabb színvonalú könyvtárakat kíván meg, az alacsonyabb szintűeken pedig túllép. 1965-ben 4565 olvasónk volt, 1972-ben 6021. Tatabánya nem volt hagyományos értelemben vett város, hanem inkább bányász-lakótelepek foglalatosa. Hogy igazi várossá váljék – az új lakótelepek építésén kívül –, egyebek között olyan modern intézményekre volt szükség, mint a megyei könyvtár. Persze az épület csak lehetőséget adott, keretet, amelyet meg kellett tölteni a könyvtári élet új tartalmával. Levetettük a régi kölcsönkönyvtári szemléletet, s a „város dolgozószobájává” igyekeztünk válni. Minden újításunk az olvasókat, az olvasók jobb kiszolgálását szolgálta. Ekkor alakult ki végre teljesen új munkaszervezetünk is azáltal, hogy következetesen szakosítottuk az érdemi könyvtárosi tevékenységet. Az országban az elsők között adtunk ki nyomtatott katalógust. A következő években háromszor nyertük el a *Kiváló könyvtár* címet. A megyei könyvtár eredményeinek láttán – mintegy folytatva a községek mintakönyvtár-mozgalmát – hozzáfogtunk a többi város és az 5000-nél nagyobb lélekszámú települések könyvtárainak korszerűsítéséhez. 1972-ben már mindegyik városban új vagy felújított

könyvtár várta az olvasókat, Esztergom, Komárom, Tata, Dorog és Oroszlány intézményei tehát megújultak. Az első hat év tapasztalatai alapján 1972-ben felújítottuk és átrendeztük a megyei könyvtárat is, hogy alkalmasabbá tegyük céljaink szolgálatára. Sikerült bebizonyítanunk megyénkben is a korszerű könyvtár fölényét, s nyilvánvalóvá tennünk, hogy az új intézmények megérik a rájuk fordított munkát és pénzt.

– *Álljunk meg egy pillanatra! Ezeket az eredményeket most nem nehéz egyvégtében felsorolni, de ha az ember megdöglő, nyilvánvalóvá válik, hogy nemcsak megvalósításuk adott rengeteg munkát, hanem az új célok kitűzése kísérletezést, előrelátó tervezést is kívánt. Ebben a munkában nem lehetett egy-két évtized könyvtárosi rutinjára, még kevésbé a régi könyvtárosi hagyományokra támaszkodni. Elméleti felkészülést, állandó készenlétet és nagyon átgondolt, kollektív tervezést kívánt az új célok szolgálata. . .*

– Munkatársaim is, magam is állandóan tanulunk. Én 1953-ban végeztem el a Pedagógiai Főiskola könyvtárszakát, 1958-ban történelem szakos középiskolai tanári oklevelet szereztem az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, 1963-ban befejeztem a Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemet, majd elvégeztem a pártfőiskola filozófiai, 1973-ban pedig kéthónapos kulturális továbbképző tanfolyamát. 19 évig voltam előadó a megyei pártiskolán. De nemcsak iskolákon, tanfolyamokon tanultunk, hanem felkészültünk a magunk külön feladataira is. Amikor nekifogtunk a könyvtárak tervszerű felújításának, lefordítottuk magunknak a *Mevissen*-könyv, az egyik legjobb könyvtárberendezési szakkönyv bennünket érdeklő részeit. Amikor pedig a szakosított munkaszervezés megvalósításáról gondolkodtunk, akkor *Csüry Istvánnak* A könyvtári üzem című tanulmányából vettük az alapgondolatokat.

– *Sok mindenről beszélgettünk már, de van könyvtári tevékenységeteknek néhány olyan területe, amelyről külön is meg kell emlékeznünk. Ilyen például a helyismereti gyűjtés és szolgáltatás rendszere, amelyet igen következetes, szíves munkával valósítottatok meg.*

– Mint említettem, 1955-ben Bárdos László kezdte meg helyismereti gyűjteményünk kiépítését. Első helyismereti kiadványunk a Komárom megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája volt. Ezt 1962-ben Bárdos Lászlóval kettesben állítottuk össze. 1963-ban – az egyetem elvégzése után – jött hozzánk *Sáray Szabó Éva*, akiben kitűnő helyismereti munkatársat

nyertünk. Vele együtt lépésről lépésre, módszeresen fejlesztettük ki helytörténeti szolgáltatásainkat, eljutva a kutató és feltáró munka mélységeig. Elmondhatom, hogy nagyon gazdag és igen sokoldalúan feltárt ez a gyűjteményünk, sok segítséget nyújthatunk tehát a témakör kutatóinak, de általa sikerült megszerzte ismertté és népszerűvé tennünk az érdeklődők körében a nálunk született vagy itt lakó, itt munkálkodó neves alkotókat, kiemelkedő egyéniségeket. Ehhez a népszerűsítéshez kiadványaink is hozzájárultak. 1966-ban sokszorosítottágot vettünk, amely kibővítette kiadói tevékenységünket. 1963-ban elkészítettük saját helyismereti gyűjteményünk, majd 1973-ban a megye minden helyismereti gyűjteményének katalógusát. Ajánló bibliográfiát adtunk ki a megyében született Táncsics Mihály műveiről és a róla szóló irodalomról. Ötvenként kiadjuk *Komárom megye a sajtóban* című repertóriumunkat, megkezdtük a megyei sajtó legfontosabb lapjainak repertorizálását: Elsőnek a Tanácsköztársaság sajtójának komáromi és esztergomi lapjait vettük sorra, majd következett a *Komáromi Lapok* 1880 és 1884 között megjelent évfolyamainak repertóriumuma. Kötetet adtunk ki a megyei irodalmi emlékhelyekről, a párt megyei bizottságával közösen közrebocsátottuk Komárom megye munkásmozgalmának bibliográfiáját, a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal közösen pedig a felvilágosodás korában, 1788 és 1792 között kiadott fontos folyóiratnak, a *Mindenes Gyűjteménynek* repertóriumát. Lelőhely-katalógust adtunk ki a megye közgyűjteményeiben található helyismereti kéziratokról is. Legszebb kiadványunknak egyébként az 1711-es *Komáromi Kalendárium* hasonmás kiadását tartjuk, amely 1982 szeptemberében jelent meg.

– *Helyismereti kiadványaitok közül én is hadd említsek egyet, amely gondosságokat bizonyítéka: megjelentettétek Pesty Frigyes kéziratban maradt 1864-es helynévgyűjtéséből a Komárom megyére vonatkozó anyagot.*

– Mindezekon kívül tömegesen bocsátottuk ki ajánló bibliográfiáinkat, amelyeket felsorolni is hosszú volna. Évente háromszor lát napvilágot a *Komárom megyei Könyvtáros*, a megye valamennyi közművelődési és iskolai könyvtárosának módszertani folyóirata. A kötelezőpéldány-szolgáltatás révén beérkező kohászati, vegyészeti és bányászati szakkönyvek gyarapodási jegyzéke évente négyszer, a Komárom megyei eseményekről vezetők részére készített tájékoztató pedig havonta kerül az

érdekeltek kezébe. Ötvenként kiadott évkönyvünk nagyobb és elmélyültebb tanulmányokat közöl munkánkról és a megye szellemi életéről. Évkönyveink 1962 óta jelennek meg rendszeresen, a megyei könyvtárak között harmadikként vezetjük be ezt a kiadványtípust. A Komáromban született neves könyvtáros elődünk, *Szinnyei József* emlékét ápolja a Szinnyei Kör, amely a bibliofilek, könyvgyűjtők részére nyújt havi összejövetelein színvonalas tájékoztatást.

– *Arról pedig én teszek említést, hogy amikor Szőnyi László, a könyvtárszervezés első évtizedének kitűnő munkása sorozatos családi csapások következtében beteg lett, és Miskolcon lemondott a megyei könyvtár vezetéséről, Te nyújtottál számára menedéket, hogy az új környezetben gyögyulást találjon. A könyvtáros közvélemény előismeréssel vélekedik akkori emberséges gesztusodról.*

– Szőnyi László Tatán nevelkedett, a könyvtárhálózatok szervezésének első perceitől kezdve kollégám és jó barátom volt, ezért ajánlottam fel neki az ottani könyvtár vezetését. Sajnos, nem sikerült segíteni rajta, Szőnyi élete végül is tragédiába torkollott.

– *Úgy látom, végére érünk beszélgetésünknek, bár tényeket és adatokat még sokáig lehetne sorolni. Talán ennyi is elég azonban pályád és könyvtárad egymásba fonódó történetének érzékeltesére. Mit kívánsz mondani summázatként?*

– Jóval többet dolgoztunk, mint amennyiről a szaksajtóban hírt adtunk. Legfőbb dolgunknak a tanuló és dolgozó ember kiszolgálását tekintettük. Fenntartó és felügyeleti szerveink bíztak bennünk, hagyták, hogy nyugodtan dolgozzunk. Magam is igyekeztem megbecsülni munkatársaimat, nem féltem attól, hogy nálam okosabb, műveltebb embereket nyerjek meg könyvtárosnak. Sallai István kísérletező könyvtárnak nevezte a mi műhelyünket. Igyekeztünk tudomásul venni a változásokat, s megvalósítani mindazt, ami mindezekből ránk hárult. Sokszor vitáztunk is, én néha nyersen mondtam meg véleményemet, de vitáink mindig elvi kérdések körül forogtak.

– *Hadd folytassam ezeket a mondatokat a kívülálló véleményével! A tatabányai könyvtárosok tevékenységében a legfőbb erény, hogy következetesen és kitartóan alkottak. Inkább tették a dolgukat, mint hirdették eredményeiket. A mi munkaterületünkön különben sem lehet kötelező*

előírásokkal munkára hajtani embereket. Az a közösség dolgozhat eredményesen, amelyik maga ismeri fel és vállalja feladatait. Horváth Gézáéknál a belső meggyőződés diktálta a munkatempót. Önmagukat újabb és újabb célok kitűzésével ösztönözték cselekvésre. Munkastilusukat állandóság és megbízhatóság jellemezte: nem kapkodtak ide-oda, tennivalóikat meggondolták és elvégezték. Nincsenek félbemaradt akcióik, végigvitték minden vállalásukat. Nem lárványos rohammunkával végezték feladataikat, hanem okos erőbeosztással. Úgy látom mindezek alapján, hogy amint Tatabánya a hazai szocialista építés korszakának tipikus városa, úgy könyvtára tipikus intézménye, Horváth Géza pedig tipikus könyvtárosa ennek az időszaknak. Város, intézmény és könyvtáros kitűnően egymáshoz illettek. Valóban szellemi alkotóműhely jött így létre a bányászvárosban. Ez lehet Horváth Géza 33 éves egy helyen való munkálkodásának summája. Szép elismerések is kísérték ezt a munkálkodást: 1955-ben megkapta A szocialista kultúráért jelvényt, 1963-ban Kiváló népművelő lett, 1973-ban a Szabó Ervin-emlékéremmel, 1977-ben pedig a Munka Érdemrend ezüst fokozatával tüntették ki.

– Ha már itt tartunk, még valamit. . . Az utóbbi években többször voltam hosszabb-rövidebb ideig a kórház lakója, mert a szívemet kellett gyógyíttatni. Legutóbb nyáron töltöttem több hetet kórházban. Kijövetelemkor az orvosok azt mondták, hogy ha nem élek pihentetőbb életet, akkor számíthatok rá, hogy további éveimnek legalább fele részét kórházban kell töltenem. S azt javasolták, hogy hagyjam abba az aktív munkálkodást, vonuljak nyugállományba. Ezért kértem a megyei tanács elnökének engedélyét, s a minisztérium is hozzájárult ahhoz, hogy 1983 január elsejével megváljak szolgálati helyemtől, s karkedvezményel nyugdíjba vonuljak.

– *Amikor a Könyvtáros szerkesztősége felkért, hogy interjút készítsek Horváth Gézával, akkor csupán a megyei könyvtárak létesítésének harmincadik évfordulója volt az indok. A beszélgetés végén kiderült, hogy egyúttal búcsúztatnunk is kell Horváth Gézát. De mi mégsem búcsúzunk! Aki olyan szervesen benne élt a könyvtári életben, az ezután is megbecsült tagja marad a könyvtárostársadalomnak. Egy ilyen pályát nem lehet egyszerűen abbahagyni! Jó egészséget kívánunk a nyugdíjas évekhez és a munka folytatásához!*

Páldy Róbert

Egy általános művelődési központban működő könyvtár két éve

**Könyvtári
élet**

A debreceni városi tanács 1980-ban hozta létre az újkerti lakótelepen az általános művelődési központot, azzal a céllal, hogy az intézmény feladata legyen a vonzáskörzetében lakó gyermekek oktatása, nevelése, illetve a lakótelepen élő ifjú és felnőtt lakosság művelődésének elősegítése.

Ebben a komplex intézményben nyitottuk meg 1980. december 1-én városunk legmutatósbab, 600 négyzetméteres alapterületű új könyvtárát, amely a városi könyvtár és az általános művelődési központ közös fenntartásában működik.

Kettős funkciójú könyvtárunk célja az iskolai könyvtári feladatkörnek megfelelően egyrészt a tanulóifjúság olvasásra, tájékozódásra, önálló ismeretszerzésre nevelése, a könyvtárhasználati és olvasási szokások kialakítása, a tantestület kézikönyvtári, szakirodalmi, valamint egyéb információs igényeinek kielégítése, az intézmény szaktantermeinek könyvtári ellá-

tása; másrészt pedig – mint a városi könyvtár fiókkönyvtárának – az Újkertben élő 25–30 ezer lakos könyvtári ellátása, olvasási kultúrájának fejlesztése. E célok megvalósítását hat egyetemi, illetve főiskolai végzettségű, tanárkönyvtár szakos könyvtáros kezdte meg 1980. december 1-én.

A gyorsan növekvő olvasótábor, a nagyrendezvények, valamint a könyvvállomány szükségyszerűen erőteljesebb növelése nagy munkát követelt minden könyvtárostól.

A komplex intézményben jelenleg 2900 gyermek tanul, s 300 felnőtt dolgozik. Az intézmény pedagógusai – a jól kialakított munkakapcsolat eredményeként – a gyermekolvasók könyvkölcsönzési és könyvtárlátogatási idejének kérésünk szerinti beosztásával, a városi könyvtár irányító központja pedig szakmai, módszertani útbaigazítással, feldolgozott könyvanyaggal segítette a munka zavartalan-
ságát. Számszerű eredményeinket a táblázat mutatja.

	Könyvtári egységek		Az olvasók száma			A csoportos foglalkozások száma
	könyv	hang- lemez, dia	14 éven aluli	14 éven felüli	Összesen	
1980. dec.	12 603	579	818	142	960	30
1981	21 378	1255	1875	785	2660	266
1982	25 000	1426	2000	1100	3100	220

Sajátos helyzetünkől adódóan a gyermekolvasók száma magasabb a felnőtt olvasókénál. Az intézményt látogató 2900 gyermek közül körülbelül 1700 iratkozott be a könyvtárba. Ha

figyelembe vesszük, hogy a fennmaradó 1200-ból háromszáz óvodás, és mintegy 600 első osztályos, akik még nem, vagy alig tudnak olvasni, akkor ez a szám szép eredménynek tű-

nik. Fontos feladatunk a 3–14 éves korú gyermekek olvasóvá nevelése azzal a céllal, hogy a könyv- és könyvtárhasználat mielőbb szükségletüké váljék, s hogy a könyveket tanulmányaik során munkaeszközként használják. Ennek megvalósításához természetesen megfelelő könyvtári háttérre, használható könyvekre s persze a pedagógus és a könyvtáros együttes munkájára van szükség.

Az új tantervek már az alsó tagozatos tanulók számára is előírják a kézikönyvek ismeretét, munkaeszközként való használatát. A könyv- és könyvtárhasználati ismereteket tárgyaló környezetismereti és magyarázókat, az órarendben előírt időben, mi könyvtárosok tartjuk minden osztályban. Az intézmény valamennyi tanulója évente többször, csoportosan is eljut könyvtárunkba. Ezeket a csoportos találkozásokat igyekszünk olyan emlékezetessé tenni, hogy a gyermekek kedvet kapjanak az egyéni könyvtárlátogatásokra is. A számokkal is mérhető eredményhez természetesen a könyvtáros és a pedagógus együttes munkája kevés volna, ha nem állna rendelkezésükre a jól felszerelt, egyre bővülő könyv- és hangzóanyaggal rendelkező könyvtár.

Gyűjtőkörünket a „B”-típusú közművelődési könyvtárak számára kötelezően előírt szabályoknak megfelelően alakítjuk, természetesen figyelembe véve a kettős funkcióból adódó feladatokat is. A gyűjtőköri szabályzatban meghatározott anyagnál bővebb szakirodalmat kínálunk az intézmény nevelőinek a gyermekpszichológia és a pedagógia témaköréből. Figyelembe vesszük az iskolában folyó fakultatív oktatás következtében felmerülő könyvtári igényeket, és teljességre törekedve vásároljuk a forgalomban kapható nyelvi lemezeket, hangzó dokumentumokat.

Nagy feladatot, egyben gondot is jelentett számunkra a szaktantermek könyvtári ellátása, főként a tanulólétszám miatt. Egy-egy tárgyból ugyanis nem elegendő egy szaktanterem, négy-hét szaktanterem fenntartására is szükség van, csakhogy lehetetlen valamennyit ellátni könyvvel. Ez csupán fokozatos fejlesztéssel valósítható meg. Arra törekszünk, hogy minden szaktanteremben minél gazdagabb kézikönyvtár álljon a tanulók és a tanárok rendelkezésére. A szaktantermi könyvanyag kialakításakor alapvető dokumentumnak tekintjük az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum *Az iskolai könyvtárak szaktantermi rendszerben* című útmutatóját.

Napjainkban a könyvtár korszerűségét meg-

határozza, hogy állományában milyen a nem-hagyományos ismerethordozók aránya. Fontosnak tartjuk, hogy a tanulást, művelődést és szórakozást segítő magnószalagok, diafilmek, hanglemezek ismerettároló forrásokként megtalálhatók legyenek könyvtárunkban. Jelenleg a törzsállomány kialakítása alkotja állománygyarapító munkánk gerincét, a szakmai irányítást a városi könyvtár feldolgozó csoportjától kapjuk.

Zenei állományunk kiépítésekor az a fő szempontunk, hogy az idegen nyelvek oktatásához, valamint a zenei képzéshez megfelelő segédanyagot bocsássunk az intézményben tanuló gyermekek rendelkezésére. Gondot fordítunk azonban a vonzaskörzetünkben élő felnőtt lakosság zenei igényeinek kielégítésére is. Zenei részlegünk kialakítása a városi könyvtár zenei könyvtárának útmutatása alapján történik. Diafilm-állományunk fejlesztésében pedig a hazai forgalomban kapható ismeretterjesztő és szépirodalmi témájú filmek beszerzésére törekszünk.

A vonzaskörzetünkben élő olvasók érdeklődésének és igényeinek megfelelően gazdag periodikátarat hoztunk létre. Egyre bővülő folyóirat-állományunkkal már eddig is sok felnőtt olvasót nyertünk meg könyvtárunk számára.

Jelenleg törzsközönségünk kialakításán fáradozunk. Ennek érdekében arra törekszünk, hogy 3–14 éves korú olvasóink, intézményünk tanulói megtanulják a dokumentumok felkutatásának módszerét, megismerjék könyvtárunk szolgáltatásait. Különböző tájékoztató kiadványainkkal, katalógusainkkal segítjük a tanulókat ebben a munkában. Katalógusaink kiépítésekor fontosnak tartjuk, hogy gyűjteményünk egészéről jól áttekinthető képet adjunk különböző életkorú olvasóink számára. Az alapkatalógusokon kívül elkészítettük 14 éven aluli olvasóink számára a tíz témakörre bontott úgynevezett témakatalógust, valamint a sorozati katalógust. A legkisebbeknek a gyermekversekről és a meséskönyvekről rövidített címleírással, 20 × 15 centiméteres kartonokon „óriáskatalógust” állítottunk össze.

Kettős funkciókból adódóan heti 40 órás nyitvatartási időnként úgy alakítottuk ki, hogy lehetőségünk legyen az iskolai könyvtári feladatok zavartalan ellátására. A nyitvatartási időn túl 14 órát a tanulók részére szervezett könyvtári órák megtartására fordítunk. A 40 órás nyitvatartási időn belül nem korlátoztuk a 14 éven aluliak és felüliek látogatási idejét.

Gyermekolvasóink életkori sajátosságait figyelembe véve a legváltozatosabb programokat valósítottuk meg. Mivel sok nehézséget okozott az indulás évében az, hogy gyermekolvasóink, intézményünk tanulói a legegyszerűbb könyvtárhasználati szabályokat sem ismerték, folyamatosan tartottunk könyv- és könyvtárnépszerűsítő foglalkozásokat. A kezdetben esetleges rendhagyó órákat működésünk második felétől kezdve már szervezetten, a szaktanárokkal történő megbeszélés alapján szervezzük. Az irodalomórákhoz például nemcsak levetítjük a megfilmesített kötelező olvasmányokat, hanem filmesztéták által tartott előadásokkal is emlékeztessé tesszük. Az egészségügyi felvilágosító témájú osztályfőnöki órák megtartására pedig pszichológust hívunk. A pályaválasztáshoz adunk segítséget a *Szakma – foglalkozás – hivatás* című sorozattal, amelynek előadásain a szakmák kiemelkedő képviselői beszélnek élethivatásukról s természetesen a szakmájukhoz kapcsolódó ismeretterjesztő művek jelentőségéről is.

Könyvtárunkban egyébként kiállítások rendezésére is lehetőség van. Kamarakiállításaink az ízlésnevelést szolgálják; a kiállító képző- és iparművészek részvételével „beszélgető-délutánt” szerveztünk. A két év tapasztalata alapján úgy érezzük, ez az a forma, amellyel érzelmileg is közel hozhatjuk a művészetet a gyermekekhez. Egyre több olyan program megvalósítására törekszünk, amelyen a gyerekek szüleikkel együtt vehetnek részt. Ilyen

például a *Zenés könyvtári esték* című előadás-sorozat. Mind gazdagabbá váló zenei állományunk segítségével a világ zeneirodalmának keresztmetszetét mutatjuk be kamarakonzertjeinken, zenés estjeinken (német est, orosz est, olasz est, magyar est stb.).

A „több helyszínes” közművelődési programokkal egyre érdekesebb és sokrétűbb lehetőséget nyújtunk azok számára, akik gyermekükkel együtt szeretnének kapcsolódni, szórakozni. Ilyen például a családi sportvetélkedő, amelynek elméleti feladatait a könyvtárban kell megoldani. A *Megkérdezzük...* című előadásaink az év könyvszlágereinek szerzőivel, politikai és művészeti életünk kiemelkedő személyiségeivel találkozhatnak az olvasók.

A komplex intézmény nagy lehetőségeket rejt magában, s könyvtári szempontból az olvasóvá nevelés eredményességét is jobban elősegíti. Az ilyen intézményben feltétlenül fontos a részlegek együttműködése, s könyvtárunk sem nélkülözheti az intézmény egységeivel való ésszerű, megalapozott, a munkamegosztásra és egymás segítésére épített munkát. Sajátos könyvtári eszközeinkkel támogatjuk az intézmény egészének célkitűzéseit, s úgy szervezzük tevékenységünket, hogy különböző egységei is jobban éljenek azokkal a lehetőségekkel, szolgáltatásokkal, amelyeket könyvtárunk nyújt.

Hadházy Csabáné

az Újkerti Általános Művelődési Központ
(Debrecen) könyvtárának vezetője

Könyvtárosok arról, ami őket foglalkoztatja

Nyolcadik éve szervezi közösen Baranya, Bács-Kiskun, Somogy és Zala megye a tanácsai könyvtárosok számára az egyhetes (pontosabban ötnapos) bentlakásos tanfolyamokat a balatonlellei tanácsai üdülőben. Évenként változik a program, többször volt már az olvasószolgálat, az állománygyarapítás és feldolgozás, a módszertan és a gyermekkönyvtári tevékenység köréből egyhetes előadás- és foglalkozássorozat. A múlt év őszén – október 25 és 29

között – két tanfolyamot tartottunk Lellén egyidőben: az egyiket a gyermekkönyvtárosok, a másikat négy megyei könyvtár osztály-, illetve csoportvezetői, a városi és a városi-járásai könyvtárak igazgatói, igazgatóhelyettesei, módszertani csoportvezetői, illetve módszertanosai – mintegy 30 munkatárs – részvételével. A többség a módszertannal, hálózati ügyekkel foglalkozó munkatársak közül került ki, akiknek beosztásuktól függetlenül kell bi-

zonyos vezetői képességekkel is rendelkezniük. Ezek a követelmények egyenesen érdekessé – mondhatnám: barométer-szerepűvé – tehetik megnyilatkozásukat a könyvtárügy egészének és a benne dolgozók közérzetének mérésében. A vezetés módszertana című tanfolyam programjában egyebek között a következők szerepeltek:

tájékoztató a könyvtárügy legfontosabb feladatairól; beszélgetés négy megyei könyvtárigazgatóval és a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának vezetőjével; előadások a könyvtárak állami irányításáról, a fenntartó tanácsok szerepéről; a könyvtári szolgálat és a könyvtárügy jogi szabályozásának kérdései; a könyvtári integrációs törekvések, különös tekintettel a közös funkciójú könyvtárakra, a könyvtári ellátási rendszerekre, a nevelési központok szervezeti problémáira; a könyvtárak és a tömegtájékoztatás viszonya, valamint a könyvtár külső kapcsolatai; a könyvtáros személyisége, személyiségjegyei, a vezetés kérdései; beszélgetés a könyvtárossal, mint érték-közvetítőről, a módszertanos könyvtárossal, mint irányítóról, szervezőről; tájékoztató az új költségvetési rendszerről; játékos pszichológiai gyakorlatok a problémamegoldás, viselkedés, az egyéni és a közösségi kapcsolatok néhány sajátosságának megismerésére; előadás a döntési mechanizmus sajátos megnyilvánulásairól; tájékoztató a módszertani irányítás, gondozás céljairól, formáiról, a szakfelügyeleti és a módszertani munkáról.

Mindkét tanfolyam hallgatói ezeken kívül előadást hallgattak csillagászati kérdésekről, az emberi megismerés fejlődésének leglényesebb állomásairól, az emberiséget nyugtalanító gondokról és megoldásuk sürgősségéről.

Az előadások során szóba került a magyar könyvtárügy szinte minden fontos kérdése, de természetesen elsősorban a közművelődési könyvtárak közvetlen tennivalói. Utolsó programként sor került arra gyorsfelmérésre, amelynek segítségével arra kerestünk választ, milyennek látják helyzetüket a közművelődési könyvtárakban dolgozók.

A csoport tanfolyamvezetőjeként ezen az utolsó foglalkozáson megkértem a résztvevőket, hogy legfeljebb két oldalon név nélkül foglalják össze: miben látják a könyvtárügy, ezen belül elsősorban a közművelődési könyvtárak, a saját könyvtáruk és hálózatuk, végül pedig önmaguk legfontosabb teendőit, megoldásra váró gondjait a következő évek során? Mindössze 40 perc állt a rendelkezésükre.

(Ennek a gyorsfelmérésnek a kitalálása nem az én érdemem: én magam is „vizsgált személy” voltam az 1982/83. tanévben az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által szervezett tizhónapos módszertani továbbképzés első, fonyódliget-i szakaszában. Annak eredményességét látván győződtem meg az ilyen belső véleménykutatás szükségességéről és értékéről.)

Elismerem, hogy több szempontból is vitatható e felmérés pontossága. Két lapon szinte lehetetlen a könyvtárügy, a saját könyvtár, illetve hálózat és a személyes sors összefüggésének akár vázlatzerű felrajzolása is. A tapasztalatok azonban elgondolkodtathatnak bennünket. . .

A témákat a következőkben említésük gyakorisága szerint sorolom fel, és megkísérlem röviden ismertetni a hozzájuk fűzött válaszadói kommentárokat, valamint a belőlük levonható esetleges következtetéseket.

1. *A tárgyi-személyi ellátottság és javítása*: E fogalomkörben szóba hozták a szakmai képzés, továbbképzés tökéletesítésének, a könyvtárosi szaktudásbeli hiányok csökkentésének, illetve javításának igényét; a pályának és a könyvtáros személyének presztízsét, illetve presztízs-nélküliségét; az elnöiesedés veszélyeit; a könyvtári alapterületek sürgős növelésének szükségességét; a másológépek alkalmazásának előnyeit. Összesen 12 esetben hivatkoztak ezekre a témákra. A szövegeket olvasva úgy tűnt, hogy ez a fogalomcsoport sokkal több kollégát foglalkoztat, mint ahányan utaltak a fogalomkörbe tartozó valamely gondra, feladatra, hiszen sokféle jelzése lehet annak, hogy az egyén miként érzi magát a munkahelyén. Ez nem feltétlenül a közismert fogalmak használatában mutatkozik meg, hanem sokkal inkább a fogalmazás mögött meghúzódó hangulati elemekben, a nyelvi formulák változatosságában vagy esetlegességében.

Az elnöiesedésről külön vita is kialakult, jól tükrözve a könyvtárosi pálya személyi ellátottságának és utánpótlásának súlyos gondjait; feltárva a kétségtelenül létező könyvtárosi konzervativizmus, passzivitás és ezzel összefüggésben a dinamizmushiány egyik okát, az egzisztenciális kényszer szerepét a pályaválasztásban, s felmutatott valamit abból, hogyan függ még mindig a nemi hovatartozástól az elérhető, társadalmilag is elismert siker.

2. *Az általános iskolások könyvtári ellátásának javítása, illetve az iskolai könyvtárak ügye*: A legtöbbet emlegetett fogalom e témakörön

belül az *integráció* volt. Mint könyvtári feladatra, *tíz esetben* hivatkoztak az iskolások könyvtári ellátásával összefüggő tennivalókra. Mind a megfogalmazásokból, mind az öt nap alatt hallott véleményekből egyértelműen következik, hogy a saját felelősségük körébe is tartozó feladatnak tartják az általános iskolák könyvtárainak feljavítását, szakmai rendbetételét vagy legalábbis a velük való együttműködést. Az is kiderült azonban, hogy a közművelődési könyvtárosok egyre inkább kezdenek tisztában lenni e feladat súlyával, nehézségeivel. Keresik a leghasznosabb, a leggyorsabb eredményt hozó megoldási módokat – talán gyorsabban, mint maga a társadalom, s főként gyorsabban, mint ahogy ezekhez a feladatokhoz és megoldásukhoz az anyagi, tárgyi, személyi, bérbeli-státusbeli feltételek megteremtődnek!

3. *Központosított ellátás*: E körben egy-két esetben szóba került a „C”-típusú könyvtárak állományfeltárási feltétel nélküli szükségessége, feltehetően azzal az indokkal, hogy a kistérségekben legalább ezekben a könyvtárakban legyenek katalógusok, amelyek – legalábbis egyelőre – egy viszonylag nagyobb vonzáskörzetben gyakorló terepül szolgálhatnak az általános iskoláknak ilyen jellegű tantervi feladataik teljesítéséhez. *8 esetben* említették a központosított ellátás fogalmát és azt, hogy a közeljövőben feltétlenül meg kell oldani a kistérségek hatékonyabb, olcsóbb könyvtári ellátását. Erre többféle utat javasoltak: némelyek szerint a jelenlegi körzeti vagy a hagyományos központi (járási, város környéki) letéti ellátást kell tökéletesíteni, mások a centralizált ellátást tartják helyesnek, annak minden személyi, pénzügyi, tárgyi (például gépkocsik, bibliobusz, tápraktár) és szervezeti feltételeivel együtt, számításba véve az általános iskolai könyvtárak ellátását is. Úgy tűnt, hogy a következő évek egyik nagy feladatának tartják a hatékony, ésszerű területi könyvtári ellátás + az iskolai ellátás megoldását.

4. *Az ifjúság és a hátrányos helyzetű lakosság ellátását 8 esetben* említették. Ifjúságon a 14 éven felüli, tehát a KISZ-korosztályt értették. A legtöbben csupán utaltak a feladatra, teljesítésének módjáról bővebben nem írtak. Néhány nyilatkozó viszont többé-kevésbé részletezte vagy összekapcsolta más, általa fontosnak tartott egyéb tennivalókkal. Egy válaszoló ezekkel a rétegekkel kapcsolatosan említette, hogy a könyvtárosoknak alaposabban kellene megismerniük az ellátási körzetükbe tartozó

fiatalok és a hátrányos helyzetű lakosság életviszonyait, gondolkodásmódját, kulturális szokásait, olvasmányigényeit.

5. *Szakirodalmi információs ellátás: 7 nyilatkozó* említette azt a kérdéskört. Vagy pusztán teljesítendő feladatként, vagy hivatkozván együtt a könyvtárak pedagógiai funkciójára, az olvasóvá nevelés követelményére, egyáltalán a könyvtári ellátás javítására, s volt egy válaszoló, aki a gyűjtőkori együttműködés megteremtését, illetve javítását tartotta fontosnak. Pontosán érzékelhető volt, hogy nem kizárólag saját könyvtárakra, és nem csak a tanácsi közművelődési könyvtárakra gondolnak, hanem a más hálózatokba tartozó könyvtárakra is.

6. *Egységes könyvtárügyben egységes hálózati-módszertani tevékenységet! 5 nyilatkozó* említette ezt a követelményt, s volt, aki röviden kifejtette, mit ért rajta: a tanácsi, a szakszervezeti-üzemi és az általános iskolai könyvtárak igen szoros együttműködését, egyeztetett fejlesztését, illetve a három hálózat azonos lakossággal ellátó intézményeinek összevonását. Az együttműködés területei az egységes olvasómozgalmi tevékenységtől a közös állománygyarapítási megegyezésig terjedtek.

7. *A területi sajátosságok figyelembevételének követelményét öten* tartották említésre érdemesnek. Ez a szám talán túl kevésnek tűnik a tanfolyami létszámhoz viszonyítva, de a többi dolgozat is jelzi ezt az igényt. A tennivalók nem kizárólag saját könyvtárakra és hálózatokra vonatkozóan jelennek meg előttük, hanem felismerték: a presztízs megszerzéséhez és megtartásához, az eredményességhez a többi hálózattal is együtt kell dolgozniuk. Az öt nyilatkozó többsége kifejtette, mit ért „területi sajátosságok”-on: a demográfiai jellemzőket; a tanácsok, a termelőegységek lehetőségeit és sajátos „könyvtárfogadási” beidegződéseiket; a hagyományokat; az adott kulturális színvonalat és szokásokat stb. A vágyak és a rideg tények bizonyos egyensúlyi állapotának megteremtődését tükrözik ezek a nyilatkozatok a könyvtárosi tudatban.

8. *A könyvtárügy jogi szabályozásának hiányai: 3 esetben* hivatkoztak erre vagy a keretrendeletek bizonyos hiányosságaira, s bírálták a személyi – főként fenntartói – döntésektől való függést, megkérdőjelezték bizonyos rendeletek végrehajthatóságát, felvetették az állampolgári felelősség kérdését, nevezetesen azt, hogy a rendelkezések végrehajtásának el-

mulasztása nem jár következményekkel. Mint nem termelő ágazatban dolgozók, a könyvtárosok pontosan érzik személyi kiszolgáltatottságukat, az intézmény „védtelenségét” azokkal szemben, akiktől fennmaradásuk, fejlődésük függ. Egyértelműen kiderült: a jogi szabályozókban látják a kizárólagos biztosítékát annak, hogy működési feltételeik javuljanak. Egyébként jóval több nyilatkozatból csendült ki az aggodalom a könyvtári rendszer vagy a saját könyvtár fejletlensége, gyakori hatástalansága, a nem túl biztató könyvtári-könyvtárosi jövő, a „szolgálat” sokszor megoldhatatlan nehézségei miatt. Helyzetlátásukat – nyilván a személyes tapasztalaton kívül – jócskán befolyásolták az előadások is, amelyekben szó esett a könyvtárügyi jogi szabályozottságának bizonyos hiányosságairól.

9. *A szemléletváltoztatás szükséges volta 3 válaszban* fordult elő, de többen említettek olyan követelményeket, amelyeket bátran lehet e kérdéskörhöz sorolni: a vezetők és a vezetői viszonyának javítása a munkahelyen belül; a könyvtári tevékenységnek, illetve különféle ágainak – mint szolgálatnak – elfogadása, elfogadtatása; a könyvtáros munkájában a humanitásnak, mint alapvető mozgató rugónak az általánossá tétele a szakmán belül. Amint látható, ezeknek a fogalmaknak elsősorban etikai összetevőjét emelték ki, és majd minden válaszban utaltak a morális követelményekre is. Többnyire az egyéni gondok, a munkahelyi elmergesedett problémák megemlítésén keresztül próbáltak etikai normákat megfogalmazni. A vezetők–vezetettek közötti emberi és szakmai viszony javításának követelménye feltehetően azért került be a nyilatkozatokba (az esetleges egyéni problémákon kívül), mert a tanfolyamon nagyon érdekes előadás hangzott el egy pszichológustól a szervezetekben érvényesülő vezetői magatartásoknak és ezek megítélésének R. R. Blake és J. S. Mouton modelljéről: erős személyes reakciókat váltott ki az 1–9-es értékháló alkalmazása a közvetlen munkahelyi főnökeik nyilvános megítélésekor.

10. *A fenntartóval, a felügyelettel való jó kapcsolat: 3 válaszoló* írt erről. Különös, hogy csak hárman tartották említésre méltónak a jó viszony ápolásának rendkívül fontos követelményét. Pedig sokszor emlegetik a fenntartók és gyakran a szakmai felügyelet is, hogy a könyvtárosok állandóan panaszkodnak a fenntartókra. „Otthon” lehet, hogy így van, de ha alkalmuk van szakmai vitákra, kitekintésre, összetettebb látásra, akkor a panaszkodás cél-

pontjai módosulnak a többoldalú megközelítés hatására.

11. *Az ötnapos munkahét bevezetése okozta nehézségeket, valamint a tapasztalatcsereik szükségességét 1–1 nyilatkozó* említette meg. Az első kérdést úgy vetették fel, hogy az egyetlen főfoglalkozású könyvtárossal dolgozó intézményekben vagy a többnyire fiatal anyákat foglalkoztató nagyobb könyvtárakban okoz mind a fenntartóknak, mind az intézmény vezetőjének a szolgáltatások fenntartásában vagy kiterjesztésében alig megoldható nehézségeket. Szóban is indokolta a nyilatkozó megjegyzését: aggódik, mert bár tudatában van annak, hogy a könyvtári szolgáltatások bővítése szükséges, látja azt is, hogy az amúgy is elégtelen személyi ellátottság tovább romlott a munkaidőcsökkentéssel, amely jóval nagyobb terhelést rótt a könyvtárosokra (lásd elnöiesedés)! A tapasztalatcsereikkel kapcsolatban azt hangsúlyozta a nyilatkozó, hogy nemcsak egymás évközbeni meglátogatására, hanem az ehhez hasonló tanfolyamok nyújtotta vélemény- és ismeretcserekre is szükség van.

12. *A menedzser jellegű könyvtárosi tevékenység elterjesztését 2 nyilatkozó* jelölte meg feladatként. Itt a magatartás, a cselekvés teljes megváltoztatásának követeléséről van szó. Ahhoz, hogy a magyar könyvtári rendszer gondjait megoldhassuk, hogy igazán hatékonyak lehessünk, hogy sokkal jobban beleépülhessünk a társadalomba, menedzser szemléletre, -magatartásra és -cselekvésre van szükség.

*

További következtetéseket nem célszerű levonni: az említett írások nem tükrözhetik még a közművelődési könyvtárosok összességének helyzetmegítélését sem, nemhogy a mai magyar könyvtárórtársadalomét. Csak arról szerettem volna tudósítani, hogy a közművelődési könyvtárosok közül egyre többen kezdenek tudatára ébredni tevékenységük társadalmilag hasznos voltának és annak, hogy ez utóbbinak megítélése a társadalom részéről nem éppen a legkedvezőbb – holott éppen a társadalmi viszonylataiban kellene a könyvtárnak kiteljesednie, „felnőtté” válnia, és egyenrangú partnernak, demokratikus-művelődési céljaink egyik élesztőjének lennie!

Fegő Lajos

a Baranya megyei Könyvtár módszertani osztályának h. vezetője

A könyvtár: kikötő

Olvasni muszáj – lehetne kifordítani a napjainkban divatos latin szólást, amit annak idején a hajózás kényszeréről alkottak a rómaiak. Ma, annyi más dolog mellett, az olvasás is hajózássá lett. A könyvtár: kikötő.

Mélykút nagyközség könyvtárát ezernél többen látogatják rendszeresen. Négy beiratkozott olvasó közül csak egy számítható ritka vendégnek, a másik három gyakran jön olvasnivalóért.

Határozott céllal kevesen érkeznek, a többség még akkor sem tudja, mit vigyen, amikor már végigböngészte szinte valamennyi polcot. A választás sokszor a könyvtárosé. Szép, felelősségteljes feladat, amit *Szabó Istvánné* éppen huszonöt éve gyakorol. Ez alatt ugyancsak belejött már. Meg lehet tanulni, de meg is lehet érezni, kinek mit érdemes a kezébe adni. Kinek ajánlatos régi, kinek újmódi irodalommal megrakni a szatyrát.

A mélykúti könyvtár majd' huszonötezer kötetet számlál. Az állomány „bolti áron” 700 ezer forintot ér. Évente félszázezer forint jut a gyarapítására. Nagy könnyebbség, hogy 1982-től – egyedülként a községben – évi tizezer forintot ad át könyvvásárlásra a Lenin Tsz. Ennek ellenére kérdezni sem illik, hogy elég-e az 50 ezer forint, mert akinek szenvedélye az olvasás, aki gyűjti a könyveket, az nem lehet elégedett. (Illyés Gyula mondta pár éve, egy bőrdőmben elférne az a könyv, amit még életében elolvas, de sok ezer könyvből egyetlen sem adna ki kezéből. Annak biztos tudatában sem, hogy nem fog többé belenézni.)

A könyvtárban minden az állomány gyarapításán múlik. Ezzel ugyan nem mondtunk semmi újat, de ha hozzátesszük, hogy a vásárlási keret nem költhető el úgy, ahogy az a legcélszerűbb lenne, akkor már érdemes itt megállni.

Nem lehet például pótolni a selejtezett könyveket, pedig egy-egy népszerű olvasmány papírkötésben négy-öt kölcsönzésnél többet

nem bír ki. Könyvtári kötésben drágább ugyan, de tizenöt-húsz „fordulót” is megér. S ez még mindig kevés, ha a mű maradandóbb a könyvnél. Különösen az amúgy is szűkös gyermek- és ifjúsági irodalmat szorongatja ez az ellentmondás, s ezeket éppúgy nem lehet pótolni, mint a felnőttek kedvenc olvasmányait. Csak amit újra kiadnak, azt lehet pótolni.

Az új könyvekről is szólni kell, mert azok nem éppen frissek, mire megérkeznek. A megjelenést követő harmadik, negyedik héten jön a jegyzék, abból rendelhet a könyvtáros, újabb három hét múlva már itt is a könyv. Amint besorolták az állományba, lehet kölcsönözni. A közben eltelt másfél-két hónap alatt az érdeklődés persze csökken, aki igazán kíváncsi volt, megvette már a boltban, vagy némi szerencsével megkapta kölcsön.

De a könyvtárnak is lehet szerencséje. A könyvhét megyei megnyitója 1982-ben Mélykúton volt. Erre való hivatkozással a könyvtár idejében megkapta azt a több mint háromezer forint árú könyvet, amit az alkalmi választékból rendelt *Szabó Istvánné*. Először a praxisában.

De beszéljünk most már az olvasókról. Az olvasókról, akiknek ízlése nem falusi. Ilyen ma már nincsen, Jókaitól Moldováig azok az írók népszerűek, akik másutt is azok. Mélykúton is van Tolsztoj-rajongó, itt is van krimi kedvelő, de versszerető olvasó is.

S ha a választék szűkös is, azért jut mindenkinek szellemi táplálék. Diétára leginkább az idősebbek szorulnak. Nem ízlésük miatt, hanem a kiadói ízlés változása miatt. Ma már fehér holló az illusztrált szépirodalmi mű, pedig sokan kérnének „képeset”. És hát: aprók a betűk. A hatvan, hetven feletti könyvtárlátogatók ezért viszik szívesebben a régi kiadványokat. És viszik sokan a képes hetilapokat is.

Nem szabályos, de azért rendszeres az ilyen. Három hónaposnál „öregebb” újságokat nyugodtan ki lehet adni. Házi olvasmányként ma-

radandóbb élményt hagynak, és épségben visszakerülnek a könyvtárba.

Meg kell bízni az olvasókban!

Hosszabb, rövidebb késés ugyan előfordul, de ennek általában méltányolandó oka van: nem szabad felszólítást küldeni. Sértődés lehet belőle, a könyvtár elveszíti az olvasóit, az olvasó pedig eldobja magától a további nemes szórakozás lehetőségét. Könyvtárlátogatásra nem felszólítani, hanem biztatni kell, s ez szóban hasznosabb, mint írásban.

Könyvtár és az olvasó kapcsolata iskoláskorban kezdődik. A gyerekek többsége érdeklődő, de közülük az iskola végeztével mutatóba marad csak olvasó. Jó tíz év „kihagyás” után, harmincéves koruk táján térnek vissza a könyvhöz, akkortól ismét olvasók. Akit ebben

egészsége nem akadályoz, élete végéig könyvtárbajáró marad.

Ha gyakran nem is, olykor rendezvényeket is tart a könyvtár. Évente egy-két sikeres író-olvasó találkozót, egy-egy vetélkedőt és néhány előadást. Pénzbe kerülnek ezek is, jól jön ilyenkor a szövetkezetek egy-két ezer forintos segítsége. A kapcsolat persze nem lehet pusztán anyagi. A könyvtár vezetője az egyik szorgalmazója a közösen tervezett-szervezett közművelődésnek. Mi tagadás: eddig nem nagy az előrehaladás, az illetékesek többsége intézményt és nem intézményesített lehetőséget lát a községi könyvtárban.

Zsembery Ágnes

Híradó

(a Mélykúti Lenin Mgtts üzemi lapja)

A tócsák és a bibliobicikli

Amikor a könyvtáros kopogtat

A kormányon – műanyag szatyrokban – zötykölődik a kultúra. A két biciklin vagy száz-kötetnyi könyv. Tócsákat, buckákat kerülgetünk: az imént fogyott el alattunk a beton. Most emelkedőnek fölfelé tartunk, a kerékpár sajátos hangokat produkál: nehezen tűri a megpróbáltatásokat. Úgy két-három kilométerre lehetünk a starttól, a gyömrői könyvtártól, de még mindig nincs melegünk: a decemberi szél folyton beszemtelenkedik kabátunk alá.

Ilona hajt elől. A teljes neve: *Petrovics Tamásné*, ő a gyömrői könyvtár vezetője, a legfiatalabb „főnök” a faluban, még jóval innen a harmincon. Néha hátrakiabál, most például éppen ezt:

– Azért, ha mindig kerékpárral kellene mennem kölcsönözni, nem vállalnám!

Valamivel később így:

– Bár lehet, hogy mégis, mert annyira várnak. . .

Rövidesen megérkezünk az első címre. Idős asszony nyitja ki a Klapka utcai kertkaput. Bemutatkozunk, *Szegedi Istvánnénak* hívják.

– Ide most jövök először – súgja Ilona a házba menet.

A szobában ülünk le, régi családi fényképek és gyógyszerek közé. Üresednek a szatyrok, az asztal pillanatok alatt megtelik könyvekkel.

– Csak nagy betűs legyen – keresgél a köte-

tek között Szegedi Istvánné. – Egy éve, hogy elment az uram, azóta folyton beteg vagyok, nehezen járok, és a látásom is megromlott. Hát igen, 78 év. . . Na, nézzük csak! Az öreg tekintetes, ez jó lesz, *Fehér Klára*, őt is szeretem, meg itt van nálam a *Kádár-könyv*, amit a szomszédokkal küldött. Igen, ez elég lesz egyelőre.

Adminisztráció következik, füzetbe kerülnek az itt maradó könyvek „adatai”, aztán beszélgetni kezdünk. Az asszonyt minden érdekli, hiszen *szakmabeli, valamikor egy fiókkönyvtárat vezetett*. Bólogatva ismételteti Ilona válaszait:

– Havonta egyszer jönnek, általában kocsi-val. És nemcsak az öregekhez, hanem a *betegekhez* is kiviszik a könyveket. Szeptemberben kezdtek el. Jó, majd gondolkodom, és ha eszembe jutnak olyanok, akik örömmel fogadnák magukat, majd szólok.

Kikísér minket az utcára.

– Hát akkor jövőre látjuk egymást!

Toljuk a kerékpárt, csak a túloldalra kell átmennünk. Nagy ház, elvadult kert. Jó idő eltelik, amikor – botra támaszkodva – elötünk *Kriskó Mihályné*.

– Két éve még én is bicikliztem – szól már odabent. – Most már alig tudok mozogni, pedig nem vagyok túl koros, csak hetven leszek. Meghalt a férjem. *A rádió, a könyvek, az újsá-*

gok nélkül nem bírnám a magányt. Sajnos, nem tudok sok lapot megvenni. Havonta így is 80 forintot fizetek a postásnak, a nyugdíjam pedig csak kétezer forint. Hogy legközelebb folyóiratokat is hoznak? Nagyon jó. De akkor most nézzük, mit olvassak. No, ez a *Zilahy* jó lesz – folytatja a könyveket –, nem, Zolát már mind elolvastam. *Paganini élete?* Jöhet.

Nehezen indulunk el. Jó fél órát beszélgetünk még. A magányról, a kertről, a pénzről és a betegségekről. Mielőtt elmennénk, az erszénye felé nyúl:

– Mit kell fizetnem? – kérdi, s csodálkozva ismétli meg a választ: – Semmit?

A harmadik helyen, a Klapka utca 70-es számú házban kevesebbet időzünk. A tulajdonos, *Hidvégi Ferenc* nem egyedül lakik itt, hanem a feleségével együtt, csak már a könyvtárig nem tud elmenni egyikőjük sem. Amikor otthagyjuk a *Móricz-* és *Kodolányi-köteteket*, ő is azt tudakolja, hogy mennyivel tartozik.

– Ezt mindenütt megkérdezik – magyarázza kifelé menet Ilona. – Amikor megkötöttük a szerződést a szociális otthonnal – nekik nagyon sokat köszönhetek –, akkor úgy döntöttünk, hogy nem kérünk pénzt, hiszen szerény jövedelmű emberekről van szó.

A Klapka utca 81-es számú ház lakója is kis pénzből él. Amikor arról faggatom *Fodor Bertalan*ét, hogyan lehet 1600 forintból kijönni, mosolyogva csak annyit felel: *nagyon be kell osztani*.

– Az a szerencsém – folytatja –, hogy itt nagyon jó szomszédok vannak, tudják, hogy beteg vagyok, és ha egy fél napig nem látnak,

már bekopognak, hogy nincs-e valami bajom – mondja, s közben a szatyrokba nyúl, keresgél, válogat. – Nana? Tisztes úriház? Olvastam valamennyit. Történelmi regény nincs? Igen, akkor azt megnézném! És hány könyv maradhat nálam? Amennyit akarok? Hát ez igazán szép dolog – jegyzi meg búcsúzóul.

Mire ismét biciklire ülünk, már jóval *könynyebbek a szatyrok*. A Széchenyi utca 15-ös számú házig karikázunk. Az egyablakos épület itt-ott tégláig csupaszodott. A kertkapuban két kövér macska, az asszony kezében ételhordó.

– A szomszéd hozza a napköziből az ebédet – mutat a rizses húsrá. – Én nehezen megyek, nyolcvanegy leszek februárban, és asztmám is van.

Ilona a konyhaasztalra és a székekre teszi a könyveket, s közben magyaráz, ajánlgat. Aztán itt is beszélgetünk. *Szabó Tóth Sándorné* azt erősítgeti, hogy a legfontosabb a tüzelő. Amíg meg tudja venni, még azt sem bánja, hogy csak 1600 forint a nyugdíja.

Már az utcán vagyunk, amikor az idős asszony utánunk kiált. Várunk. Kezében gyönyörű körtékkel érkezik.

– Na, fogadják csak el – szól halkán, s máris fordul vissza.

A körte dúslevű, csudajó. Ilona javasolja, hogy csak egyet-egyed együnk meg, mert az idő előrehaladt, a cím sok, a falu meg nagy. Biciklire kell szállnunk. Több helyen már reggel óta várják, mikor kopogtat be a könyvtáros. Akadnak olyan házak, ahol a napok múlását az ő látogatásától számítgatják. **Koffán Éva**

Pest megyei Hírlap

Kitüntetések

A művelődési miniszter az országos múzeumi és műemléki hónap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *dr. Csák Leventének*, a miskolci Herman Ottó Múzeum könyvtárosának; *Frigyik Katalinnak*, a Fejér megyei Múzeumok Igazgatósága könyvtárvezetőjének; *Gergely Júliának*, az Iparművészeti Múzeum könyvtárvezetőjének; *Kontraszty Annának*, a Szépművészeti Múzeum könyvtárosának és *Mattyasovszky Gabriellának*, a Központi Múzeumi Igazgatóság dokumentátorának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; *Löczy Katalinnak*, a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága könyvtárosának és

Lukács Géának, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta; *Kovács Annát*, a salgótarjáni Nógrádi Sándor Múzeum könyvtárosát MINISZTERI DICSÉRETben részesítette;

nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismeréseként *Pálvölgyi Mátyásnének*, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központja könyvtári csoportvezetőjének A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetést adományozta.

Személyi változások. A tatabányai József Attila Megyei Könyvtár igazgatójává január 16-i hatállyal **Koger Tamás** nevezték ki a Komárom megyei Tanács. Koger Tamás 1954 óta könyvtáros; 1960-ig a Komáromi Városi-Járásai Könyvtár vezetőjeként tevékenykedett, 1962-től 1976-ig a megyei könyvtár igazgatóhelyettese és hálózati-módszertani osztályának vezetője, majd két évig a Tatabányai Városi Tanács Családi Intézetének vezetője volt; 1978-tól mostani kinevezéséig a Bányász Körzeti Könyvtár főmunkatársaként tevékenykedett. Előde, *Horváth Géza*, amint erről lapunk más részében hírt adunk, betegsége miatt nyugállományba vonult. – A Dunaujvárosi Munkásművelődési Központban működő „A”-típusú, központi városi, szakszervezeti és járási könyvtári feladatokat ellátó intézmény igazgatójává 1982. december 1-ével **Tóth Jánosné**t, a könyvtár olvasószolgálatának addigi vezetőjét nevezték ki a Dunai Vasmű szakszervezeti bizottsága. Előde, *Vörös Jánosné* november 16-i hatállyal a város és a járás iskolai könyvtárainak szakfelügyeletére kapott megbízást. – A Nagykanizsai Városi-Járásai Könyvtár igazgatói posztjára, amely *Harány László* lemondása következtében tavaly augusztus 15-én megüresedett, december 16-ával **Pintér Bélát**, a Móri Nagyközségi-Járásai Könyvtár sok éven át volt vezetőjét nevezték ki a Nagykanizsai Városi Tanács. – A Sárospataki Városi Könyvtár élére **Halász Magdolna**, az eddigi megbízott igazgató került 1982. november elsején. A korábbi igazgató, *Gyurcsák Veronika*, aki még mint a nagyközségi könyvtár vezetője került az intézmény élére, családi

okokból, elköltözés miatt vált megbeosztásától. – *Pap Gábor* művészettörténész egyéves vezetői tevékenység után, december 31-én lemondott a Kiskunhalasi Városi-Járásai Könyvtár igazgatói állásáról.

Szakszervezeti könyvtárosok tanácskoztak január 24-én a Fővárosi Művelődési Házban. Az SZMT központi könyvtárak, valamint a szakmai központi könyvtárak igazgatóinak, a nagy önálló könyvtárak vezetőinek, továbbá néhány letéti könyvtárosnak és a könyvtárfenntartók képviselőinek részvételével megtartott tanácskozáson felszólalt *Virizlay Gyula*, a SZOT titkára is. A mintegy hetven résztvevő meghallgatta *Bosnyák Péternek*, a SZOT kulturális, agitációs és propagandaosztálya munkatársának *A szakszervezeti könyvtárak időszerű feladatai* címmel tartott előadását, s ennek vitájában közülük tizenötön fel is szólaltak. Hasonló, élénk érdeklődés jellemezte az ülés másik két napirendi pontjának megvitatását, amelynek keretében *Juhász Jenő*, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának vezetője válaszolt a lakóhelyi könyvtári ellátás fejlesztésének szakmai irányelveivel és a könyvtárak szakfelügyeletéről szóló művelődési miniszteri rendlettervezettel kapcsolatban elhangzott kérdésekre és véleményekre. – A szakszervezeti könyvtárosok részére 1983-ban még két ilyen országos összejövetelt tervez a SZOT.

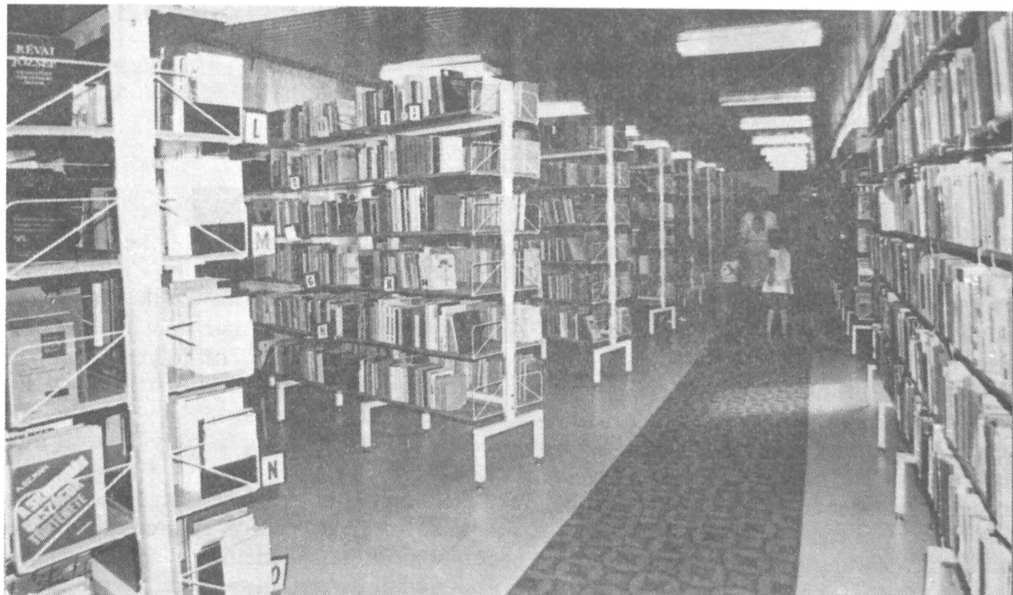
Kirschner Márton, a Csongrád megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatója 1983. január 14-én, 71 éves korában elhunyt. A tanácsi közművelődési könyvtárügy ügynevezett körzeti könyvtári korszakának egyik ismert szereplője volt, az ötvenes évek elején dolgozott a prágai Magyar Kultúránál, majd a Hódmezővásárhelyi székhelyű Csongrád megyei Könyvtár élén tevékenykedett egészen annak megszűnéséig, amely a megyei tanács Szegedre költözése, a megyeszékhely megváltozása miatt következett be 1972 végén. Mint nyugdíjas még évekig dolgozott a

Csongrád megyei SZMT Központi Könyvtárban.

A Könyvértékesítő Vállalat szokásos év eleji sajtótájékoztatóján *Drucker Tibor* igazgató az elmúlt évi vállalati eredmények és az ideai tervek ismertetése kapcsán szólt a harmincéves Könyvtárellátó tevékenységéről is, amely a nehézségek ellenére eredményes volt: A Könyvért 1982-ben az egy évvel korábbinál 14 százalékkal nagyobb forgalmat bonyolított le; ezen belül a könyvtárellátás forgalomnövekedése még nagyobb, 20 százalékos volt – a könyveké csaknem 15 százalékos. A Könyvtárellátóval szerződött könyvtárak száma a vállalat fennállása, 1972 óta 3523-ról 6227-re emelkedett; a legnagyobb növekedés az általános iskolai könyvtárak csoportjában történt. Nőtt a könyvtárakban szállított könyvek száma is: az 1972. évi 1 millió 615 ezerről 1982-ben 3 millió 337 ezer kötetre. A hanglemez forgalma 1981-hez képest 30, a nyomtatványok és felszerelési cikkeké 12 százalékkal emelkedett az elmúlt évben. Az új szolgáltatás, a bútorellátás terén már az első évben 13 milliós volt a forgalom. A Könyvtárellátó dolgozóinak hatalmas feladatát jól jellemzi az a két adat is, amely szerint csupán a magyar nyelvű könyvek forgalmának lebonyolításához egy év alatt 132 ezer számlát kellett kiállítaniuk, és 194 ezer csomagot feladniuk a könyvtárak részére. *Drucker Tibor* arról is tájékoztatta a sajtó munkatársait, hogy megkezdődtek a számítógépes feldolgozás munkálatai.

Januári értekezleti naptár: 4. Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségének ülése a Művelődési Minisztériumban; 17. Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségének programmegbeszélő ülése a Művelődési Minisztériumban; 24. Szakszervezeti könyvtár-igazgatók és -vezetők tanácskozása a Fővárosi Művelődési Házban; 27. Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségi ülése a Művelődési Minisztériumban a folyóiratrendelések összehangolásának kérdéseiről.

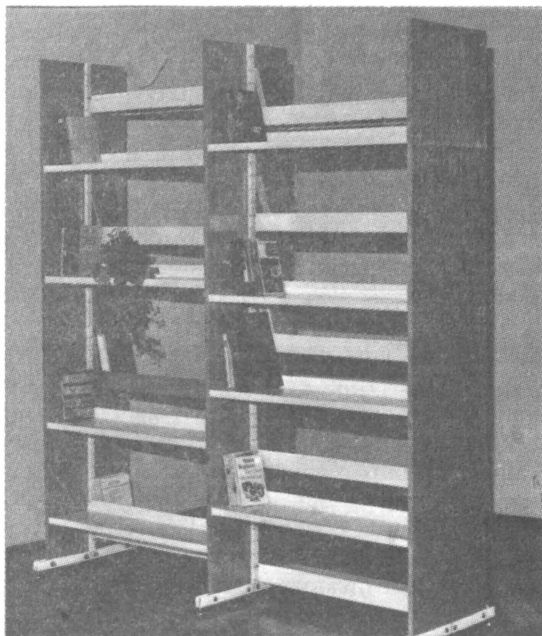
Könyvtára berendezéséhez ajánljuk



MERABONA **és** **TÉKA** **típusú bútorainkat**

**MEZŐGÉIPARI
SZÖVETKEZETI
KÖZÖS
VÁLLALAT**

**SZANY
ADY ENDRE ÚT 38.
9317**



Bemutatjuk a Zeneművészeti Főiskola könyvtárát

A kiegyezést követő nemzeti felbuzdulás, mint ismeretes, célul tűzte ki a magyar társadalom elé, hogy zárkózzék fel *mindenben* a szerencsésebb történelmük jóvoltából előbbre járó nemzetekhez. Abban is például, hogy felszámolja zenei életünk elmaradottságát, amely a tehetségeket arra kényszeríti, hogy a nagyvilágot járva keressék érvényesülésüket. Az érdekeltek jól tudták, hogy ennek alapfeltétele a hazai felsőfokú zenei képzés megteremtése. (Alacsonyabb szintű zenei iskolánk már 1836-tól működött, az úgynevezett *Pest-budai hangszegyleti Zenede*, későbbi nevén a *Nemzeti Zenede*, a mai *Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola*, amely az ország legrégebbi zenei könyvtárát mondhatja magáénak.)

A Hal tértől a Liszt Ferenc térig

A felsőfokú zenei képzés igénye szerencsés pillanatban jelentkezett. A nemzetközi zenei élet egén ekkor már fényesen ragyogott a csillaga annak a hazánkból elszármazott zeneszerzőnek és virtuóz zongoraművésznek, aki a zenei életünk megújításán fáradozók szemében a legmértőbbnek tűnt arra, hogy a majdani zenei felsőiskola, a Zeneakadémia vezetője, irányítója legyen. Természetesen – Vörösmartnyval szólva – a világ „hírhedett zenésze”, a „hangok nagy tanárja”, *Liszt Ferenc* volt e zeneművész, akit a magyarság külhoni művészpályája során is hazája hű fiaként számon tartott. A megvalósítás azonban – hazai módra – kissé elhúzódott. Liszt, akinek az évek múlásával egyre erősebbé vált magyarságtudata, örömmel vállalta a létesítendő intézmény irányítását, ám a dönteni hivatott országgyűlésnek a javaslat elhangzásától számítva öt év kellett ahhoz, hogy kimondja az igent. Csak 1875-ben s – anyagi okokból – ekkor is az eredetileg

tervezettnél jóval szerényebb keretek között jöhetett létre a *Magyar Királyi Zeneakadémia*, mint azt megálmodói tervezték. Csupán néhány szobát kapott a mai Belvárosban akkor még létező Hal téren, itt folyt az oktatás – mindössze két tanszakon –, s itt rendezték be Liszt Ferenc lakását is.

Volt-e kezdetől fogva könyvtára az intézménynek?

Azt tudjuk, hogy Liszt pesti lakásában levő saját kotta-, illetve könyvgyűjteményéből többet átadott az Akadémiának, tudván, hogy ezek nélkül lehetetlen tanítani, illetve tanulni. Az Akadémiának ajándékozott egyebek között egy *tizkötetes zenei lexikont* is, amelyet magyar nyelven dedikált. De Liszt külföldi lakásaiból szintén érkezett több láda kotta és könyv az Akadémia címére, sőt mások is ajándékoztak az új intézménynek kottákat és könyveket. Könyvállomány tehát kezdetől volt, ha ekkor még túlzás is lett volna könyvtárnak nevezni.

És könyvtáros? Döntés született, hogy a könyvtárt az Akadémia titkára kezelje. S valóban az első könyvtáros *id. Ábrányi Kornél*, az Akadémia titkára, a tanári kar tagja volt. Azt azonban, hogy a könyvtár külön helyiséget kapjon, az intézmény szűkös elhelyezése nem tette lehetővé. Erre még több mint negyedszázadon át kellett várni.

Kissé hosszasan időztünk a könyvtár születésének körülményeinél, a továbbiakban már csak néhány valóban *sorsfordító* eseményre utalunk, illetve fejlődésének főbb állomásait soroljuk fel a rendelkezésünkre bocsátott dokumentumok, mindenekelőtt *Török Imréné*-nek a könyvtár történetével foglalkozó dolgozata alapján.

Először is két évszám: 1879 és 1886.

Az Akadémia első költözésének, illetve Liszt Ferenc halálának éve. Az új épületben, a Sugár út (ma Népköztársaság útja) 67. számú bérházban sem jutott helyiséghez a könyvtár, jól-

lehet az eltelt időszakban a szinte rendszeresen érkező ajándékokból és az esetenkénti vásárlásokból szépen gyarapodott állománya, s rövidesen el is készült az első katalógus (tulajdonképpen leltárjegyzék), melyet az 1882 óta rendszeresen megjelenő évkönyvek 1884/85. évi kötete közölt is.

Liszt Ferenc 1886-ban bekövetkezett halálával pótolhatatlan veszteség érte az Akadémiát is, másfelől Liszt akaratának megfelelően az intézmény ekkor kapta meg a zeneköltő budapesti hagyatékát: zenemű- és könyvgyűjteményt, továbbá zongoráit, bútorait és egyéb Liszt-relikviákat.

A csaknem 3000 külföldi és 300 magyar zeneműből, továbbá 200 könyvből álló gyűjteményt, amelynek minden egyes darabja *Liszt Ferenc hagyatéka* feliratú bélyegzést kapott, mint a könyvállomány legbecselesebb részét ma is különgyűjteményként kezelik. Példányait muzeális értékük miatt csak külön engedéllyel és csak a kutatók vehetik kézbe. A bútorok, relikviák pedig – ugyancsak a könyvtár kezelésében – az intézmény mindenkori épületében kialakított *Liszt-émlékszobában* kaptak méltó elhelyezést.

Közben múltak az évek, az Akadémia nemzetközi hírnévnek örvendő intézménnyé fejlődött, s fejlődésével lépést tudott tartani könyvtára is.

1907 – ezzel a dátummal, jöllehet 75 év választ el immár tőle, az elhelyezés vonatkozásában a jelenig jutottunk el. Kövessük az eseményeket. . . A század elején nyilvánvalóvá vált: eljött az ideje, hogy a rohamléptekkel fejlődő Akadémia végre saját, méltó otthonhoz jusson, ahol zavartalanul folyhat az oktatás. Megszületett a döntés, pénz is volt, és *Korb Flóris* valamint *Giergl Kálmán* építőművészek terve alapján 1903-ban elkezdődött az építkezés; 1907-ben már fel is avatták, illetve átadták rendeltetésének az Akadémia székházát. A mai Liszt Ferenc téren álló, szecessziós stílusban épült palotát – szakértők szerint ennek a művészeti irányzatnak egyik legszebb hazai építészeti alkotását – sajnos, annyi más budapesti középülettel egyetemben „eldugták”, illetve esztétikailag értéktelen házak közé szorították be. Elfogadható rálátás alig van, a környezet nem méltó szépségéhez.

Annál inkább segíti a zene nyújtotta művészi élmény befogadását az 1200 hallgatóra méretezett nagy hangversenyterem, valamint a gyönyörű földszinti és emeleti előcsarnok. Az előbbiből nyílik a könyvtár bejárata.

Igen, a könyvtár! Már a tervezéskor gondoltak rá, sőt felhasználták a könyvtárépítés akkori legkorszerűbb elveit is. Elhelyezésével, belső elrendezésével – amely lényegében alig változott, mégis jól szolgálja a sokszorosára növekedett igényeket – a továbbiakban részletesen foglalkozunk, most csak annyit, hogy átadásával hosszú évtizedekre megoldódott az a gond, amely napjainkban is a legsúlyosabbnak számít a legtöbb könyvtár számára, az elhelyezésé.

Majd újabb előrelépés következett a korszerű könyvtári szervezet felé vezető úton: a minisztérium állami státust vezetett „intézeti könyvtárnok” alkalmazására. Az immár főhivatású könyvtáros (akinek feladatait pontosan megszabták, beleértve a meghatározott könyvtári nyitvatartási órákat is) megkísérelte, hogy állandó, rendszeres anyagi támogatást harcoljon ki az állomány tervszerű gyarapítása érdekében. Ez azonban neki sem sikerült. Akkoriban tört ki az első világháború, s nélkülözésekkel terhes időszak kezdődött el, amely megakasztotta az Akadémiának s természetesen könyvtárának az előző évtizedekben és különösen az új otthon elkészültével felívelő, nagyszerű fejlődését. A háborús években gyakorlatilag szünetelt a külföldi kiadványok behozatala az országba, sőt a háború végi zavaros időkben a könyvtár több értékes dokumentuma is elveszett.

1918 tavasza az intézmény történetében jeles időszak volt: *főiskolai rangra* emelték. Mai nevét – *Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola* – 1925-től használja; a hangversenytermeit látogató zenerajongók azonban napjainkban is *zeneakadémiaként* emlegetik.

A húszas évek közepétől – persze az adott nagyon szűkös keretek között – javult a helyzet: a könyvállomány – főként adományokból – újból gyarapodni kezdett, az ajándékozásban élen jártak a főiskola tanárai. Az 1924-ben készült leltár szerint több mint 12 ezer zeneművet és kétezer könyvet (3500 kötetet) mondhatott a könyvtár magáénak. A zeneművekkel kapcsolatban fel kell hívunk a figyelmet egy sajátos számítási módra. Mivel egy-egy zenemű kottaanyaga hangszerenként és esetleg szólamonként külön darabokból áll – ami nem azonos egy mű többes példányaival! –, a könyvtár ma könyvtári egységekben számolja állományát. Az említett 12 ezer zenemű például 74 ezer egységből állt. A két szám közötti különbséget nem lehet elhanyagolni például a raktározás helyigénye, továbbá a kölcsönzés

során jelentkező többletmunka szempontjából.

A könyvtár viszonylag békés korszaka azonban nem tartott sokáig. A második világháború kitörésével ismét nehezkessé vált az állomány gyarapítása; 1939-től évről évre zuhánásszerűen csökkent az új szerzemények száma: míg az 1937/38-as tanévben 685 zeneművel és 203 könyvvel gazdagodott a könyvtár, az említett első háborús évben ez a két szám csaknem a felére csökkent: 354 zeneművet és 116 könyvet, 1941/42-ben pedig mindössze 101 zeneművet és 88 könyvet vettek leltárba. Sajátos módon a forgalom nem sínylette meg az állománygyarapodás visszaesését: miközben az 1938/39-es, az utolsó „béke tanévben” csaknem 3 ezer művet vettek kézbe a főiskola tanárai és hallgatói, az 1942/43-as háborús tanévben a forgatott könyvtári művek száma csaknem 4700 volt.

A jelen kapujában

1945 első hónapjai a pusztítás okozta károk felmérésével, illetve a helyreállítással teltek el. Szerencsére a főváros ostroma során a főiskola épülete – és benne a könyvtár is – az általános pusztuláshoz képest csak kisebb károkat szenvedett. Így is a veszteséglistára került több mint 400 mű. A Liszt-hagyaték darabjai és a Liszt-relikviák azonban hiánytalanul és sértetlenül átvészelték a szörnyű időket.

Veszteségek nem csupán akkor érték a könyvtárt, amikor a harcok az épület körül dúltak. A második világháború befejeződésével, sajnos, nem zárult le a tervszerű, a világ zenei termését is számba vevő állománygyarapítást nehezítő időszak: ez az ismert bel- és külpolitikai okok miatt lényegében még az ötvenes években is tartott. Emiatt azután majdnem két évtized külföldi zenei kiadványtermése, elsősorban a nélkülözhetetlen *forráskiadványok* és a folyóiratok egyelőre hiányoznak.

A felszabadulást követő társadalmi változások éreztették kedvező hatásukat a főiskola és könyvtára életében is. Az utóbbi számára ez mindenekelőtt új feladatokban jelentkezett. A fényes szelek korszakában nagyszámú népi származású hallgató áramlott be a főiskolára, s míg korábban a növendékek maguk szerezték be, azaz megvették a tanuláshoz szükséges tankönyveket, zeneműveket, az új hallgatóktól ezt nem lehetett elvárni. Így a könyvtárra hárult a feladat, hogy ellássa őket a zenei tanulmányaik folytatásához szükséges művekkel.

A hatvanas évek elején fokozatosan kiszélesedett a zeneművek és a könyvek beszerzésének a lehetősége, és a könyvtár bekapcsolódott a nemzetközi zenei könyvtári élet áramkörébe. Ez az időszak már a történelmi jelen. Az igazi áttörés, a nagy minőségi fejlődés azonban csak az *utolsó tíz évben* ment végbe. Mindenekelőtt azzal, hogy az állomány gyarapítására fordítható összeg oly mértékben megnőtt, hogy immár nincs pénzügyi akadály annak, hogy a könyvtár a gyűjtőkörébe tartozó kiadványokat, azaz a Magyarországon és a szocialista országokban megjelenő zeneműveket és zenei tárgyú könyveket – ide értve a zeneoktatással foglalkozó, illetve a zenetudományi munkákat is – teljes számban beszerezze. (A szocialista országok zenei kiadványainak beszerzése a hézagos és esetleges tájékoztatás, illetve a nem kielégítő propagandatevékenység miatt nehézségekbe ütközik. Ezt a könyvtár igazgatója nemegyszer szóvá is tette a nemzetközi fórumokon, s a hazai főhatóságok figyelmét is felhívta e sajnálatos jelenségre.) Lehetőség nyílik viszont a nyugati országokban megjelenő legfontosabb zenei kiadványok (zeneművek és zenei tárgyú könyvek) beszerzésére. A vásárlás és a csere – erről lesz még szó – útján történő állománygyarapítás mellett az Országos Széchényi Könyvtártól kapott *kötelespéldányok* is növelik a könyvtár állományát.

A közelmúltban a *munkatársi gárda* létszáma is örvendetesen gyarapodott. Míg a harmincas években a könyvtárvezetővel együtt mindössze hárman látták el a már akkor sem kevés tennivalót, mára a könyvtárban dolgozók száma tizenkettőre emelkedett.

Bővült a szolgáltatások köre is. A könyvtár *stúdiót, hangtárat és reprográfiai berendezést* helyezett üzembe.

S végül néhány adat az ugrásszerűen megnövekedett forgalomról: 1981-ben *1620 beiratkozott olvasó 37 500 látogatás során 42 500 dokumentumot kölcsönzött; a helyben használtak száma 66 500, a forgalom napi átlaga pedig 142 látogató és 414 kézbe vett dokumentum volt.*

Század eleji hangulat – korszerű technika

A díszes földszinti előcsarnok *Könyvtár* feliratot viselő ajtaján benyitva a látogató az olvasószolgálat terébe érkezik. A mintegy 30 négyzetméter alapterületű helyiségben bonyolítja le a kölcsönzés ügyviteli részét, és itt találhatóak

az olvasói katalógusok is. *Betűrendes szerzői*, illetve *szakkatalógus* – ez utóbbi természetesen ETO-rendszerű, ám annak a sajátos helyi szükségleteknek megfelelően továbbfejlesztett változata – tárja fel külön a zeneművek és külön a könyvek gyűjteményét. Az itt-tartózkodó olvasószolgálatos könyvtáros segíti eligazodni a keresőt a sok választólappal tagolt katalógusokban, amelyek rendszerét még a *szövegírói*, *sorozati*, valamint a *ritkasággyűjtemény* anyagát feltáró katalógus teszi teljessé.

A „boldog békeidők”, a tizes évek hangulata lengi körül a látogatót, amint továbbhaladva belép a könyvtár *olvasótermébe*. Itt minden berendezési tárgy, bútor eredeti, 1907-ből, a megnyitás évéből való (az asztalok kivételével – ezeket néhány éve újakra cserélték), s ez a korabeli stílust megőrző berendezés harmonikusan illeszkedik az előcsarnokéhoz, így a könyvtárba belépőnek nem kell hangulatilag átváltania a jelenbe. Az olvasóterem 150 négyzetméter alapterületű, körben galéria övezi, az asztaloknál egyszerre 46 olvasó foglalhat helyet. A galériát annak idején a legkorszerűbb megoldással alakították ki: acél lábakon áll, s ezeket a köréjük felállított szekrények takarják. Ezekben a szekrényekben könyveket, a 96 négyzetméter alapterületű galérián pedig zeneműveket tárolnak. Az olvasóteremben a könyvtár állományának mintegy 60 százaléka található meg, a leggyakrabban keresett és használt zeneművek, illetve könyvek.

Az olvasóteremből nyílik a könyvtárosok munkaszobája, valamint az igazgatói iroda; együttes alapterületük 76 négyzetméter. A kezdeti, 1907-es állapothoz képest bővülést jelent az ezekhez csatlakozó, két újonnan kialakított raktár összesen 68 négyzetméter alapterületével. Ez utóbbiakban őrzik a Liszt-hagyaték értékes darabjait. S ha már szerepelt a felsorolásban az igazgató irodája, megemlítjük, hogy a többségében a 16. századtól az 1850-es évig terjedő időszakban keletkezett zenei nyomtatványok gyűjteményének, az ún. *ritkasággyűjteménynek* példányait az igazgatói iroda könyvszekrényében őrzik. E sorok írója kézbe vehette a féltve őrzött könyvritkaságok egyikét: *Gioseffo Zarlino* (Z. da Chioggia; 1517–1590) *Istitutioni harmoniche* című zeneelméleti munkáját, amelyet 1558-ban adtak ki, s amelyben (más munkáival egyetemben) a Zenei Lexikon szerint „a kiváló olasz zeneteoretikus. . . évszázadokra kiható jelentőséggel állapította meg az újkori zenei gondolkodás alap törvényeit. . .”

Ahhoz, hogy a könyvtár legújabb – s talán a helyi igényekhez leginkább kapcsolódó – szolgáltatást nyújtó részlegét megismerhessük, rövid időre búcsút kell vennünk a múlt varázsos hangulatát és értékeit őrző 75 éves könyvtártól, és a lift segítségével fel kell jutnunk az épület tetőterébe, ahol napjaink technikai csodavilága fogad bennünket. Itt alakították ki ugyanis többszöri kísérletezés és módosítás után az immár hét éve a könyvtárhoz csatolt *stúdiót*, illetve *hangtárat*, amely gyakorlatilag két helyiségből áll. Az előtérben őrzik a lemez-, valamint a *hangszalaggyűjteményt*, és az őket feltáró *katalógust*, mellettük pedig a stúdióval kapcsolatot tartó berendezések találhatók.

Az előtértől üvegfal választja el a stúdiót, amelyben a felvételek, az átjátszások, illetve a meghallgatás (együtt vagy külön-külön négy különböző anyag egyidőben fejhallgató segítségével hallgatható) berendezései találhatók. Könnyű belátnunk, mekkora jelentősége van a főiskolán folyó oktatásban ennek a könyvtári szolgáltatásnak. Lehetővé teszi például, hogy a hallgató a saját játékát, előadását visszahallgatva csiszolhassa, s módja nyílik arra is, hogy a lemezgyűjtemény segítségével olyan zeneművekkel, illetve előadóművészekkel is megismerkedhessen, amelyek, illetve akik meghallgatására egyébként nem volna lehetősége.

A stúdióból távozva néhány percet elidőzhettünk a *Liszt- emlékszóban*, amelyet szintén a könyvtár gondoz, s amelyet hetenként két alkalommal a nagyközönség is felkereshet. Az érdeklődő láthatja a bútorokat, melyek a zeneköltőt életében körülvették, a kopott karosszéket, amelyben megpihent, megcsodálhatja zongoráit, köztük a híres, utazásaira is magával vitt néma zongorát, gyönyörködhet a falakat borító, a művészt életének különböző szakaszaiban megörökítő festményekben, s végül megrendülve állhat a Liszt Ferenc arcvonásait utoljára megőrző halotti maszk előtt. . .

A hazánk *legnagyobb zenei szakkönyvtára*-ként nyilvántartott főiskolai könyvtár állománya 1981 végén *150 ezer könyvtári egység*ből állt, ennek 80 százaléka, azaz 120 ezer volt a zenemű, illetve a partitúra; valamivel több mint 13 százaléka, tehát 20 ezer a könyv. Számon tartottak továbbá 7 ezer hanglemezt, ezer kéziratot és 2 ezer (bekötött) időszak kiadványt is. 1982-ben a gyarapodás *6 ezer könyvtári egység* volt, s az e célra felhasznált pénzüsszeg az 1981. évi 842 ezer forintról 870 ezer forintra emelkedett. Ezt a növekedést irányzatként értékelhetjük, mivel a 70-es évek köze-

pén még csak 500 ezer forintot költöttek az állomány gyarapítására.

A könyvtár állománya azonban nem csupán vétel útján gazdagodik. A *nemzetközi cserekapcsolatok* keretében időnként értékes művek kerülnek tulajdonába. A belgiumi *Leuven* városának egyetemi könyvtára (tőlük cseréltük nemrég az *Omagyar Mária-siralom* szövegét tartalmazó kódexet) például *Palestrina* egy kortársának műveit engedte át cserébe Liszt-összkiadásokért. Az amszterdami városi könyvtár zeneműtára hanglemezeket küld kottákért, és gyümölcsöző a cserekapcsolat a párizsi *Bibliothèque Nationale*, a francia nemzeti könyvtár zeneműtárával is. A cserekapcsolatok kiépítésére, ápolására jó alkalmak teremődnek a könyvtár számára a nemzetközi zenei könyvtári találkozók. Élnek is velük.

De vajon hogyan tájékozódik a könyvtár a külföldi zenei kiadványok piacának kínálatáról? Munkatársai rendszeresen tanulmányozzák a kiadói katalógusokat, a folyóiratokban megjelenő könyvismerttetéseket, kritikákat; főként pedig az amerikai zenei könyvtárak szövetségének kiadványát forgatják, ez ugyanis naprakész tájékoztatást nyújt a világon megjelenő zenei munkákról.

A könyvtár jelenleg 85-féle *folyóiratot* járát, közülük 50 külföldön jelenik meg.

A főiskola 1971-től egyetemi jellegű oktatási intézmény, tehát könyvtára is *egyetemi könyvtár* lett. Ezenkívül a Budapesten, Debrecenben, Győrben, Pécsen, valamint Miskolcon működő kihelyezett tanárképző tagozatok könyvtárainak *hálózati központi könyvtára* is. E könyvtárak önállóan, saját költségelőirányzat alapján gyarapítják állományukat; közöttük akad 20 ezernél több könyvtári egységet számláló is. Egy részükben *főfoglalkozású könyvtáros* tevékenykedik. A főiskola könyvtára módszertani segítséget nyújt számukra.

A magyar könyvtárügyben, közelebről a zenei könyvtárak rendszerében a főiskola könyvtára – mint a *zeneművészet országos szakkönyvtára* és a *zenetudomány* oktatásához kapcsolódó szakkönyvtár – fontos szerepet tölt be. *Nyilvános* könyvtárként működik, ami azt jelenti, hogy valamennyi szolgáltatását, beleértve a kölcsönzést is a főiskola tanárai és hallgatói, továbbá a hivatásos zeneművészek és zenetudósok vehetik igénybe, az olvasóterem azonban helybenolvasásra minden érdeklődőnek nyitva áll.

A nyitvatartási idő heti 55 óra; hétfőtől péntekig 9 és 18, szombaton 9 és 13 óra között

látogatható a könyvtár; reggel 8-tól 9-ig ügyeletet tart a sürgős oktatási igények kielégítésére.

Hogy a könyvtárnak a zenei könyvtárakkal – nem csupán a hálózatába tartozókkal – kialakított kapcsolata valóban élő, annak bizonyítékeként egyetlen adat: a *könyvtárközi kölcsönzés* keretében évente mintegy 7 ezer könyvtári egységet küld saját állományából a kölcsönzést kérő könyvtáraknak.

A könyvtárban folyó munkát 1961 óta *dr. Kárpáti János* könyvtárigazgató szervezi és irányítja. Mint zenetudós (a zenetudományok kandidátusa) és mint a főiskola oktató karának tagja (megbízott tanárként zenetörténetet tanít, bibliográfiai ismeretekből pedig speciálkollégiumot vezet) egyaránt gondot fordít arra, hogy olyanná fejlődjék a könyvtár, amely mindenkor *képes mind a főiskolán folyó oktatás, mind a zenetudományi kutatás szolgálatára*. Nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy a magyar zenei könyvtárügy – s benne a főiskola könyvtára is – ott legyen a nemzetközi zenei élet eseményein, és hallassa szavát fórumain. 1971 óta vesz részt a különféle nemzetközi rendezvényeken, 1977-től a *Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége* (AIBM = Association Internationale des Bibliothèques Musicales) magyarországi bizottságának elnöke; 1980-ban megválasztották a szövetség egyik alelnökének.

Szakmailag felkészült 11 fős munkatársi gárda serénykedik azon, hogy a könyvtár nap nap után megfeleljen a vele szemben támasztott követelményeknek. Közülük heten felsőfokú, könyvtárosi, illetve zenei, pedagógusi és mérnöki szakképesítéssel rendelkeznek; ketten tudományos munkatársi besorolással végzik munkájukat. Sürgősen szükség volna további két felsőfokú szakképzettségű munkatárs, valamint egy segéderő alkalmazására is, mivel a könyvtár nem szívesen mondana le olyan, a létszámgondok miatt jelenleg csak esetlegesen nyújtható szolgáltatásairól, mint amilyenek például a *bibliográfiák*, a *szerezmenyi jegyzékek* – ráadásul tervbe vette az *irodalomkutatást* is.

A *Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola könyvtára* a közelmúltban *tudományos könyvtár* lett. Ez rang, s nem mondjuk, hogy elnyerte. Mert kivívta magának: a felsőfokú zeneoktatást és a magyar zenetudományt szolgáló több évtizedes munkájával.

Simay Norbert

Szemlélődés Kiszomboron I.

Nyelvünk titkainak egyike a helyi nyelvérek. Nekem Kiszomborra kellett mennem, és Kiszomboron jártam; míg ha a vajdasági Zombor lett volna célom, Zomborba mentem, és Zomborban tartózkodtam volna.

Hogyan jött létre ez a kettősség, nem tudható. Hiszen a mai Kiszombor a történeti forrásokban *Zumbur* (1256), *Sombur* (1334), *Zombor* (1360), *Sombor* (1650) alakban élt, s csak a múlt század második felében kezdték – a többi azonos nevű helységtől (a bácskaitól, a Zemplén megyei Mezőzombortól, az azóta elenyészett Küküllő megyei Zombortól) megkülönböztetendő – eléje tenni a *Kis* jelzőt. A község történetirója, szülöttje, *Kiss Mária Hortenzia* 1857-ből idézi az első ilyen adatot. A századfordulón a megkülönböztetés végett először Makószomborra akarták a község nevét változtatni, de a lakosság tiltakozott ellene. Ezután lett hivatalosan is Kiszombor. „Azonban a lakosság és a környék is csak Zombornak mondja még ma is, régi hagyományként.”

A név eredetéről *Kiss Lajos* névfejtő szótára azt mondja, hogy az ósszláv nyelvből való, *bölny*t jelent; ez először magyar személynévvé lett, majd a magyar helynévadás legrégebbi szokása szerint minden képző nélkül vált földrajzi névvé.

Móra Ferenc ásatásai

Nem egy olyan nevezetessége van a nagyközségnek, amelynek révén országos érdeklődésre tarthat számot. Mindenekelőtt kivételesen gazdag régészeti öröksége. Már 1872-ben bronzkori lelet került elő a községtől délre; majd 1928 nyarán a falutól délnyugatra, az Óbébai út mentén, a mai temetővel szemben, az úgynevezett Vályogosban *Móra Ferenc* 19 sírt tárt föl. Ez volt a kiszombori *A.* temető. Innen írta *Klebensberg Kunó* kultuszminiszterhez címzett nyílt levelét *Attila koponyájáról*

címmel, fölpanaszolva benne a régészeti leletek sanyarú sorsát. „Kegyelmes Uram, ahol ezt a levelet írom, Kiszombor község vályogvetőjében, ahol évek óta pusztítják a bronzkori, La Tène-kori és népvándorláskori népek egymás fölé ásott temetőjét, vagy negyven ember tolong körülöttünk csodát látni. Ebben a pillanatban lettünk készen egy gazdag hun sír felszedésével.” „Kegyelmes Uram, a mi földünk nagyon gazdag leletekben. A mi népünk hajmeresztően tudatlan. A mi intelligenciánk elképesztően indolens.”

Még ugyanezen a nyáron, őszön a Vályogos-tól mintegy 500 méterre, a vízlevezető csatorna mellett 426 síros temetőt tárt föl. Ez lett a *B.* temető; belőle 7 zsugorított őskori, 31 jazig, 140 gepida, 78 Árpád-kori és 304 meghatározhatatlan csontváz került elő. Az *E.* temetőben, *Kiss András* földjén 1 zsugorított, 10 avar, 1 germán, 12 középkori és 20 bizonytalan eredetű sírt talált. Móra kiszombori ásatásai alapján sikerült *Török Gyulán* a germán leletek közül a gepidákat biztonsággal elkülönítenie (1936). Az avar leletek nagy részét *Csallány Dezső* írta le (1956). Móra 1930-ban, 1931-ben és 1932-ben is folytatta zombori ásatásait. Szerencséjének és hozzáértésének eredményeképpen a *G.* temetőből 27 avar sírt tárt föl. Az Árpád-kor elejéről a *B.* temető 78, a *C.* 10, az *E.* 12, az *F.* 8 sírt tartalmazott. Középkori emlékek is előkerültek.

1930. szeptember 5-től október 11-ig Móra Makón, barátjánál, *Diósszilágyi Sámuel* kórházi főorvosnál lakott, onnan járt ki naponta Zomborra „az ösökhöz”. Ekkor tárta föl a *C.*, az *E.*, az *F.*, a *G.*, a *H.* és az *I.* jelű temetőket, főként avar sírokat. *Önvédelem gyanánt* című tárcájában ezekről írta: „Nekem olyan szerencsém volt az idén, hogy találtam olyan temetőt, ahol negyven sír közül tizenkettőt lovas volt. Mégpedig – s ez a historikusokat érdekelheti – két lovassírba, a kengyelek és az ékszerek

típusa szerint, avarokat temettek, tízbe honfoglaló magyarokat. Az avarokat egész lóval, a magyarokat csak a ló fejével és négy lábával. A sírok közt nincs nivókülönbség, amiből időbeli különbségre lehetne következtetni, nem egymás fölé vannak ásva, hanem szép rendjében egymás mellé, amiből azt lehet kikövetkeztetni, hogy nem igaz, mintha Nagy Károly frankjai itt egy lábíg kiirtották volna az avarokat. Találtak itt még a honfoglaló magyarok is, s aztán együtt éltek-haltak, s üdvözült ki-ki a maga rítusa szerint.”

Ugyanitt talált *trepanált* koponyákat: valószínűleg már az ősi *javasok* is értettek e kezdetleges agyműtéthez, amelynek emlékét nyelvünkben az *agyafúrt* jelző őrzi.

Az elmúlt években néhány újabb avar sír leletanyaga került a szegedi múzeumba az *A.* és *B.* temető közötti területről, mutatván kiterjedtségüket és összefüggésüket.

Ennek az ásatásnak érdekessége még, hogy itt látogatta meg Mórát a jeles finn író, *Arvi Järventaus*.

Diósszilági „főlorvos úr” („mert ez a főorvos értelmes címe ott, ahol *alorvos* is van”) autóját is Móra rendelkezésére bocsátotta. „A kiszombori hunok, gepidák, avarok és honfoglaló magyarok föltámasztásának dicsőségében – írta Móra 1931. július 5-én a *Délmagyarországban* megjelent *Levél Makóra* című tárcájában – neki több része van, mint nekem, sőt talán több, mint maguknak az itt fölsorakoztatott vitézkedő nemzeteknek.”

1931 őszén már Diósszilági Sámuelnek sem volt gépkocsija, a gazdasági válság miatt túladott rajta. Mikor híre ment, hogy Mórának gyalog kellene kijárnia Zomborra, a makói *özvegy Nacsa Andrásné* hintót bocsátott az író rendelkezésére. „Így aztán, özv. Nacsa Andrásné lovait befogván a kultúra szolgálatába, föl is ásattuk az állami utat, megmentettük a hunok encsembesemjeit” – írta Móra Makóra. Mert sok elkeserítő tapasztalata mellett voltak kedvező élményei is. Nincs a szőregi kéményseprő, a morva eredetű *Máder Ferenc*, meg szomszédja, a szerb *Sztojkov Dusan* járt kezére, hanem a makói munkás, *Takács Imre* is; ő levelezőlapot küldött Mórának, amikor a főtéri iskola alapozásakor temetőre bukkantak. „Harminc éve vagyok keze-lába a szegedi múzeumnak, de még itthon ilyen Takács Imrét nem találtam. Pedig ugyan kerestem.” És *Czuczai János*, akinek alakját ugyanúgy megöröktette az író, mint a fölsoroltakét, „nem hagyta magát”: a szegedi múzeum neki köszönheti a

legtöbb kiszombori és környéki (klárafalvi, ferencszállási, deszki) lelet bejelentését. A zombori *O.* temetőre, a vasúti órháztól délre haladó dűlőút mellett, a Tanyahalmon, szintén ő bukkant.

Az Árpád-kori körtemplom

Sokat emlegettem az imént az Óbébai utat. Óbéba ma Romániához tartozó kisközség; a falu szélén van a hármashatár: Magyarország, Jugoszlávia és Románia területének találkozó pontja. Kiszombor hajdan Torontál vármegyéhez, a nagyszentmiklósi járásba tartozott. (Nagyszentmiklóson nemcsak *Bartók Béla* született, hanem *Herman Lipót*, *Madarász Emil*, *Espersit János*, *Makai Ödön* és *Fenyves Ferenc* is.)

Kiszombor közepe szabályos keresztút: négy országút találkozik itt össze. Trianon előtt négyfelé indulhatott innen az utas: a Szegedről jövő egyenesen Nagyszentmiklóra, onnan Temesvárra folytathatta útját; a Makóról érkező Óbéba, majd Törökkanizsa és Nagykinda felé mehetett tovább. Az Óbébai út ma Lenin nevet viseli, a Nagyszentmiklósi út pedig, mivel arról érkeztek a Vörös Hadsereg harcosai, a Fölszabadulás útja.

Pár lépésnyire az utak találkozásától áll a község katolikus temploma. Mai formájában – a korábbi alapokra – 1910-ben épült. 1939-ben, restaurálásakor bukkant elő a szentélyből a legrégebbi része: egy kicsiny, Árpád-kori, a 11. század végén épült, a 13. század közepén átépített körtemplom, a 14. század közepéről való freskókkal.

Az egyházmegye történetírója, *Juhász Kálmán* szerint: „Kétségkívül a Csanád nemzetség, e terület kegyura építtette. Kis méretei miatt azt tartják, hogy nem volt a falu temploma, hanem a kegyuri család keresztelő kápolnája. Az akkori gyér lakosságra való tekintettel azonban lehetséges, hogy mégis plébániaegyházul szolgált.”

Csemegi József, a neves építészettörténész e műemlék ritkaságát emeli ki: a hatszögre szerkesztett körépitmény – a négy- és nyolcfülkéssel szemben – az ókorban ismeretlen, csak a késő-antik építészetben és ekkor is elvétve van rá példa. Ilyen a kiszombori és a zadari (zárai) dóm keresztelőkápolnája.

Ottjártamkor éppen folyt az eredeti körtemplom helyreállítása az Országos Műemléki Felügyelőség irányításával, *Erdei Ferenc* tervei

szerint, *Takács György* vezetésével. A körtemplomot leválasztották a későbbi templom hajójától, ezt a szembemiséző oltárok újabb gyakorlata tette lehetővé, hiszen a régi szentélynek (amely magába foglalta a körtemplomot is) megszűnt hagyományos szerepe.

Az Árpád-kori templom kívülről henger alakú, külső alaprajza mintegy nyolc méter átmérőjű kör. Belső alaprajza hatszögű, lóhere alakú. A hat szögletnek, karéjnak megfelelően hat félkör alakú fülke van benne. E fülkék fönt félkupolában végződnek, fölöttük pedig gótikus bordázatú központi kupola látható. A fülkék román stílusú keskeny ikerablakai, a fülkék közötti keskeny félpillérek és a belőlük emelkedő gótikus ívbordák jellemzik a kis műremeket. *Fettich Nándor* szerint: „A karéjokban levő féloszlopokon olyan életfa alkotja az oszlopfőt, melynek középső csúcsos levele egyenesen le van vágva. A keresztre feszített Krisztus jelképes ábrázolása ez, az írni-olvasni nem tudó, de ősidők óta jelképekben gondolkodó nép egyszerű gyermekei számára. Ilyen levágott végű életfát még nem láttam.”

A freskókat valószínűleg a Csanád nemzetségbeli *Telegdi Tamás* csanádi püspök csináltatta püspöksége alatt, 1350 és 1358 között. Tamás püspök nemcsak a pápák, hanem Nagy Lajos király kedves embere is volt, gyakran megfordult a visegrádi és a budai udvarban, s onnan hozta magával a kezdődő reneszánsz izlésvilágát. Valószínű, hogy a freskókat olasz mesterekkel készítette. Az őket először elemző *Bíró Béla* a veszprémi Gizella-kápolna freskóival ítélte közeli rokonnak, sőt föltételezte, hogy alkotójuk is azonos.

Valószínű, hogy valamikor az egész templomocskát freskók díszítették. Most a templom hajójával szemben levő fülke ablakától balra három álló, jobbra két ülő alak látható. A képeket egymástól egy-egy festett gótikus oszlop választja el.

Abban minden kutató megegyezik, hogy balra az első kép Szent Veronikát ábrázolja a Krisztus arcát megőrkítő kendővel. A többiek azonosításában azonban mindeddig sok az eltérés. Legutóbb *Dávid Katalin* vizsgálta a kérdést, s az ő megállapításai tetszenek a legmeggyőzőbbnek. Szerinte a freskók képzetkőre az úgynevezett Nagy Szent Család ikonográfiájában gyökerezik. Ez Szűz Mária anyját, Annát, s ennek férjeit (Joachimot, majd ennek halála után Kleofást, utóbb még Salomást) is ábrázolja. Eszerint a második nőalak Salomás lánya, Mária, két leányával, amint kezét ezek-

nek a fején, pontosabban glóriájukon nyugtatja.

A harmadik nőalak a kezében tartott sárkány (a megszemélyesített ördög) motívuma alapján Antióchiai Szent Margit. A negyedik kép, amely méretében kiemelkedik a többi közül, trónon ülve ábrázolja Szent Annát, egyik térdén a kis Mária, másik térdén a gyermek Jézus ül.

Tisztázatlan az ötödik alak, az egyetlen férfiabrázolás. Bal kezében íróvessző, jobbával pedig a szék támlájára helyezett könyvre mutat. A könyv lapjain gótikus betűkből pár szó látható. Ha el tudná valaki olvasni, talán el lehetne dönteni, vajon evangélista-e (Lukács? Máté? János?) vagy valamelyik apostol (Pál? a mecénás püspök védőszentje, Tamás?), netán a széke fölött lebegő galamb jelképéből következtethetően Nagy Szent Gergely.

Ugyanezen a freskón van a falba karcolva egy szintén megfejtetlen török írás: az Alföld egyetlen török emléke. A törökök állítólag előbb istállóknak, majd fürdőnek, utóbb mecsetnek használták a templomot.

1744-ben fatornyú templomot építettek a régi körtemplomhoz: ekkor lett az Árpád-kori maradványból az új templom szentélye. A hozzáépítés helyén természetesen teljesen eltűntettek egy fülkét, a két mellette levőt pedig félig elvágták. (Ezeket most helyreállították.) 1777-ben lebontották a templomot, és helyébe barokk hajót emeltek. 1797-ben a kegyúr, *Oexel Mátyás* kriptát építtetett a szentélybe, és harmadmagával ide temetkezett. 1903-ban a templom erősen megrepedezett. 1904-ben tornyát le is kellett bontani. Fölújításának két újabb dátumát (1910, 1939) már említettem.

Teljes szépségében csak most, a helyreállítás után mutatkozik majd meg az Alföld legrégebbi műemléke.

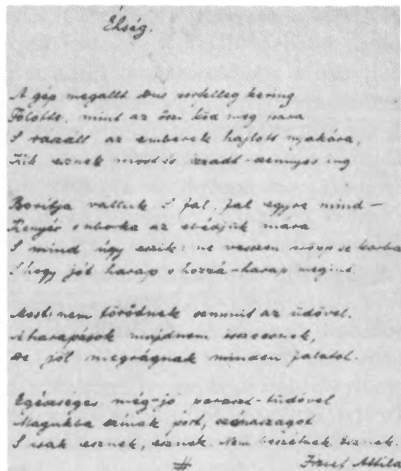
Egy kis falutörténet

A régészeti leletek tanúsága szerint a történelem előtti időkben a lakosság a mai község területétől kissé délebbre települt meg. A középkori falu helyét a körtemplom mutatja. Az első írásos előfordulás, mint már idéztem, 1256-ból való, de – minthogy az ekkori oklevél szerint már öröklésről van szó – a falu jóval előbb, a 11. században keletkezhetett. 1536-ban *Oláh Miklós* Hungaria című, Magyarország leírását tartalmazó művében megemlíti, tehát fontos helynek ítélte. 1582-ben azonban

mindössze három lakost írtak össze benne, az 1596-i tatárjárás után pedig pusztasággá vált. 1647 táján kezdtek jövevény magyarok újra megszállni. Mivel a határvidék szélén volt, betelepülése lassan ment: 1717-ben még csak 15 házból állott. 1718-ban húsz, 1762-ben harminckét családdal gyarapodott. Sorsában jelentős változást az idézett elő, hogy 1781. augusztus 1-én a délvidéki kincstári birtokok árverésén, Bécsben megvásárolta a zombori uradalmat (Kiszombort és a határába olvasztott Ladány és Dédényszeg pusztát) 75 902 forint 30 krajcárért *Oxel Mátyás József* sörgyáros, német nemes, Nagyszentmiklós bérlője. Erről a királyi adománylevelet 1783. november 7-én állították ki. A vásárlás együtt járt a magyar nemesség sorába való fölvétellel. Az Oxel család nemességét 1791. augusztus 23-án hirdették ki Torontál megyében. A vagyonszerző leszármazottai a reformkor nemzeti mozgalmainak hatására 1839. szeptember 9-én nevüknek Rónayra változtatására és a *zombori* előnév használatára kérték V. Ferdinándot. A királyi engedély már november 25-én megérkezett a megyéhez. Az ünnepi okmány azonban csak 1846. február 26-án kelt. (A *róna* szlovák eredetű nyelvújítási szó, *Baróti Szabó Dávid* honosította meg síkság jelentésben, és főként Petőfi költészetéből akkoriban vált kedvelté.)

A család néhány tagja haladó szerepet töltött be a vidék és az ország történetében. Így *Rónay János* (1809–1867) és főként *Rónay Mihály* (1813–1873), aki részt vett a szabadságharcban. Ezért előbb halálra, majd nyolcévi várfogságra és vagyonelkobzásra ítélték, és csak 1854-ben szabadult ki az aradi várból.

Öregségére a Rónayak vendégszeretetét élvezte *Somogyi Antal* (1811–1885), akit Móra Ferenc – megkülönböztetésül a könyvtáralapító Somogyi Károlytól és a polgármester Somogyi Szilvesztertől – *Rovó Somogyinak* keresztelt. Jelzőjére azzal a hazafias buzgalomból és torz útra tért tudósi, művészi önérvényesülési vágyból fakadt tevékenységével vált érdemessé, amellyel rovásírásos „kódexeket” hamisított, és megajándékozta velük a Somogyi Könyvtárat, nem csekély fölösleges tennivalót okozva ezzel a tudománynak, amíg – halála után – leleplezhetők. Már ifjú korában szerepet játszott Szegeden; része volt a reformkori követi utasítások haladó szellemű megfogalmazásában, számos intézmény megszervezésében. A szabadságharc idején radikális és republikánus tagja a népképviselői országgyű-



**Az „Éhség” egyik első változata
(a Petőfi Irodalmi Múzeum anyagából)**

lésnek, kormánybiztos. A bukás után emigrált, távollétében halálra ítélték; Jersey szigetén, Londonban, Párizsban és Máltán élt, nyelvtanítással tartotta fenn magát, festegetett. Csak a kiegyezés után térhetett haza. Barátjának, Rónay Mihálynak szegedi házában, majd kiszombori kúriájában húzta meg magát, és gyártotta „nyelvemlékeit”. Halála előtt mint elvű szabadkőműves elhárította az egyházi szertartást. A Rónayak sírboltjába temették. Neve nincs a sírkövön, és rajta kereszt helyett tört márványoszlop a jelkép.

A 18. és 19. század fordulóján fejlődésnek indult falu jobbágyosága 1848-ban fölszabadult, s nem tartozott többé a Rónayak joghatósága alá. Ám ennek előnyeit csak később és lassan kezdte érezni a jobbágyból szegényparasztá meg cseléddé vált nép. 1849 februárjában a falut a délvidéki szerb fölkelők fölgújtották. Lakossága Makóra menekült: a *szaladás* a legutóbbi időkig elevenen élt a zombori nép emlékezetében. Az a néhány ház, amely elkerülte a pusztulást, sokáig viselte a tűz nyomait. Ilyen volt a Zöldfa u. 404/A (a mai 8.) sz. is.

A visszatérő zomboriak a múlt század második felében lassan újból fölvirágoztatták falujukat. Az 1863. évi aszály és nyomában az inség, az 1866-i és 1873-i kolera, az 1874-i, 1877-i tűzvész, továbbá az 1877-i áradás azonban újra meg újra próbára tette a nép élniakárását.

1880-ban épült fel a Maroson a hid. Addig csak kompon lehetett Kiszomborról átjutni

Makóra. 1882-ben indult meg a közlekedés az Arad-Csanádi Vasút vonalán, és ez már nemcsak Makóhoz, hanem Szegedhez és Aradhoz, rajtuk keresztül pedig a világhoz is közelebb hozta a falut.

A község fokozatosan terjeszkedett. 1911-ben a Szőlőtelepen, 1922-ben, a felemás földreform nyomán az Új-telepen épültek nagyobb számban házak. Ez utóbbit a Nákó- és Rónay-majorok egykori cselédnépe teremtette magának, távolabb a községtől, vizes, sáros földön.

A földreform után nagybirtok nem maradt, középbirtok (közte a Rónayaké) mindössze öt, sőt kisbirtok is csupán tíz lett. A lakosság túlnyomó többsége törpebirtokos, 2–3 holdas, csak ritkán ötholdas. Félézer család változatlanul föld nélkül maradt. Szerencsére a szántóföldi zöldség-, elsősorban a hagymatermesztés sok munkaerőt kívánt, így a földetlenek többnyire találtak napszámot. A búzán, kukoricán kívül főként a hagyma és a cukorrépa volt a határ fő terménye.

Az első vasként 1880 körül *Rónay Alajos*, az első cséplőgépet – 1883-ban – özvegye állította munkába. Az első artézi kutat, a Szent János kutat, 1899-ben fúratta a község.

Iskolájáról már az 1780-as évekből van adat. 1845-ben a Rónayak és a község együtt építettek új iskolát. Az egyházi jellegű iskolát 1870-ben községi kezelésbe vették, 1901-ben pedig államosították. Az óvodát 1883-ban *Rónay Jánosné* alapította. A villanyt 1927-ben vezették be a faluba.

Kiszombor 1918. november 29-től 1921. augusztus 21-ig szerb megszállás alatt állt. Úgy látszott, hogy az új jugoszláv királysághoz csatolják, de a trianoni békeszerződés a visszadását rendelte el.

József Attila nyomában

Amikor 1920 őszén József Attila Pestről Makóra utazott, hogy a gimnáziumban folytassa polgári iskolában megkezdett tanulmányait, a szerb megszállás miatt nem Zomboron át, hanem Szolnokon, Hódmezővásárhelyen keresztül utazott oda. Valószínűleg csak 1922 nyarán fordult meg először a faluban. Házitanitónak került Zomborra, de eldönthetetlen, hogy kinek a hívására. Bizonyára a községi főjegyző, *Mészáros Pál* keresett instruktort a lánya mellé, s a gimnáziumban valamelyik tanár ajánlhatta József Attilát. Minthogy ez kevés elfoglaltságot adott a fiúnak, a kisbíró, *Faragó Mi-*

hály is fölfogadta, hogy Mária lányát kosztért, kvártélyért javítóvizsgára készítse föl. Végül harmadik tanítvány is akadt, *Kiss Ilonka*, az Amerikában ragadt *Kiss András* lánya. Faragóék és Kissék úgy osztottak az ifjú házitanitón, hogy József Attila Kissék Zöldfa u. 404/A (a már említett mai 8.) sz. házában lakott, Faragóéknak a Dédénszegi út 5. sz. alatti sarokházába meg tanítani és enni járt.

Faragóéknál három fiú és egy lány, Kisséknél egy fiú, két lány volt. József Attila a tanításon kívül a gyerekekkel csöszködött is a földken. Nyár végén, kora ősszel, ma is hatalmas felhőkben lepik el a bánati erdőkből áthúzódó varjak a zombori határt, főként a Maros-parti földeket. Ellenük kellett védeni Faragóék zsendülő kukoricáját. József Attila szerzett egy benzines kannát, és ezt kongatva zavarta el a lakmározókat. Ebből az emlékből született a vers:

A kukoricaföldön ülök, várok, | tán arra, hogy a varjú mikor károg, | és mikor kell zengő cinnel tovaüzni.

A *Kukoricaföldön* kéziratát a kilencéves Kiss Feri (most királyhegyesi plébános) kapta, amiért helyettesítette kukoricacsöszzi minőségében a költőt, amíg ő Szegeden járt *Juhász Gyula* meglátogatására, gyalog téve meg a 25 kilométeres zarándokutat. Ferike volt a szerelmi postás is: ő vitte be Makóra *Gebe Mártához* július 29-én a *Névnapi dicséretet*:

Te vagy Máriaként asszonyok asszonya! | Nem méltó tereád senki se, jól tudom. | Ám én azt akarom, hullva borulj elé, | mondván: El ne veszíts! Szeress!

Nem sok viszonzásra talált az ágrólszakadt, árva ferencvárosi gyerek. Annál többet jelentett neki Juhász Gyula levélbeli biztatása: „Sok gondom és bajom mellett nem feledem, és azon tűnődöm, hogyan kellene magát okosan és szépen fölfedezni.” A szegedi látogatáskor tisztázták a tennivalót. *Koroknay József* könyvnyomtató műhelye karácsonyra megjelenteti az ifjú diákköltő versesfüzetét. Így is lett: Juhász Gyula pártfogó előszavával december 17-én került ki a nyomdából a *Szépség koldusa*.

Benne néhány kiszombori fogantatású vers is. Ezek az itt született költemények mintegy laza ciklust alkotnak. Egy részük falusi idill; egyiküknek ez is a címe (*Idill*, később *Perc*), de ilyen a *Kukoricaföldön*, a *Parasztanyóka* és *A jámbor tehén*. Félúton van a *Részeg a síneken*. Más természetű, jó értelemben vett alkalmi vers a Juhász Gyulát köszöntő *Szeged alatt* és

Juhász Gyulához; egészen alkalmi vers *A Szent Jobb ünnepén*. Ciklussá szövődik – szinte folytatásnak tetszik – öt költemény, az utolsó híján mindegyik szonett.

Július elején ment ki a vakációzó diák Kiszomborra: közvetlenül aratás előtt. Talán az első zombori verse az, amelyik a paraszti mítosz hangütésével, a termékenység ősemberi imádatával énekelte meg az érett kalászkok idilli látványát.

A bús biborkirályfi, naplemente | Búcsúcsókjától ég a dús kalász. | Néhány vidám tücsök már dudorász, | S úgy ing a földön csendes este enyhe, | Mint vén öreg huszáron lóg a mente. . . (Aratás előtt)

Pár nap múlva Kiszombor népe a legnagyobb munkába kezd. Kisparasztok, béresek, részesaratók a leghosszabb napok hajnalától vakulásig vágják a rendet. Látott-e már ilyet József Attila? Látott, de nem figyelt. Ócsődön magatudatlan apróság volt még, minden gondja az lehetett, hogy a hasa tele legyen, s ne kapjon ki. Szabadszálláson, Pöcze nagyapjánál csak alkalmilag fordult meg, lehet, hogy aratás idején nem is. Itt, Kiszomboron már rányílt a szeme a társadalmias látásra, s a világnézetében lassan formálódó, öntudatosodó ifjú számára költői élménnyé először most vált a paraszti munka:

A búzát vágja sok szilaj legény | – Marokszedő leány halad nyomukba – | A síma rézorcájok kipírulva. | És villog a nap kaszájuk hegyén. (Aratásban)

Az aratást a cséplés követi. A paraszti munka történetében ez az első mozzanat, amelyben a cséphadarót, a nyomtató ökröt, lovat vagy a járgányt fölváltotta a gép. A népköltészet is őrzi a parasztságnak az első géppel, a *masinával* való találkozását. Farkas Julcsa balladája a gépnek ősi, a tőkés rendben szükségszerűen ellenséges arculatát örökíti meg. A cséplőgép elvette a kenyeret a sok szegény elől: ez a nézőpont vetül át a gép okozta tragédiákba is, nem pedig az embertelen munka alól fölszabadító, segítő „kezes állat” képe.

József Attila ezt a folklorisztikus szemléletet költi újra, de számára ez csak kiindulópont. Az ő mondanivalója ennél sokkal súlyosabb: elsősorban a világháborút követő évek kiüttlanságát, az ellenforradalmi világ sivár nyomorát érzékelteti; az ő versének az a megdöbbentő tanulsága, hogy a halálnál is tragikusabb – az élet! A gép elkapta etetőjét: ott pihen holtan az udvar hús kövén.

Örök lett munkás két kezének éje. | Irigyen nézte

sok bús halvány arc, | Az ő kezökben ég tovább a harc: | A sok gyerekszáj vár a kis kenyérre. (Munkáshalál)

Az a fölismerés, hogy abban a világban nagyobb tragédia életben maradni, és kinlódni tovább, egy szónyi utalással ott van a *Holttest az utcán* című rokonversében is, az önként választott halál lehetőségének fölillantásában. A fiatal köműves leesett a félig kész falról. Meghalt.

Leszédült vagy leugrott – jaj, szegény, | Erős, vidám, és most halott legény. . .

Válogatott verseinek gyűjteményébe, a *Medvetáncba* 1934-ben József Attila két zombori versét vette föl. A kötetet *A jámbor tehén* nyitja, a második pedig „a zombori ciklus” legjelentősebb alkotása, az *Éhség*.

A gép megállt. Elfáradt por kering | fölötte, mint az őszi köd meg pára, | s rászáll az emberek hajlott nyakára, | kik esznek most. Atizzadt, szennyes ing | hül a vállukra. Fal, fal egyre mind. | Kenyér s uborka az ebédjük mára, | s mind úgy eszik, ne vesszen csöpp se kárba, | s hogy jót harap, s hozzáharap megint. | Már nem törődnek semmit az idővel. | A harapások majdnem összeesnek, | de jól megrágnak minden falatot. | Egészséges, még jó paraszttüdővel | szívják, rágják a port, szénaszagot, | s csak esznek, esznek, nem beszélnek, esznek.

Bizonyos, hogy ez a szonett József Attila pályakezdő lírájának egyik legkiemelkedőbb alkotása. *Bóka László* 1947-ben, *Gondos Ernő* 1958-ban külön elemzést szentelt neki. Az utóbbi szerint ez a vers az első realista kép a munkásosztály köznapi életének egy darabjáról. Mások is (*Révai József, Szabolcsi Miklós*) munkásverseknek nevezik a zombori ciklus e darabjait, jóllehet ezek még nem a nagyüzemi munkásság életéből merítették ihletésüket. A cséplőmunkások, a falusi köművesek proletárok ugyan, de mint ahogy a mezőgazdasági proletariátus legnagyobb és legharcosabb rétege, a kubikosság is: félig munkások, félig parasztok. A cséplőmunkás, a köműves, a kubikos átmeneti típus a szegényparaszt és a gyári munkás között. A zombori ciklus versei róluk, e jellegzetes társadalmi csoport paraszt és egyben munkás dolgozóiról szólnak, és éppen e kettősség adja meg jelentőségüket.

József Attila 1923 tavaszán nem véletlenül vallotta magát „új, paraszti füttynek”, majd – híressé vált kifejezésével – „az utca és a föld fiának”. A paraszt nagyapák unokája őcsödi és szabadszállási élményei után Kiszomboron joggal sorolta magát annak az osztálynak tagjai

közé, amely a dolgozók túlnyomó többségét tette ki Makón, Kiszomboron, Szabadszálláson, szerte az akkori Magyarországon. A ferencvárosi kisgyermek élményei most szunynyadoztak; ezen a nyáron diákkorának közvetlen hatása volt még benne friss: azé a szellemi környezeté, amelyet atyai pártfogójának, Eszperit Jánosnak és baráti körének polgári radikális, a szociáldemokráciával rokonszenvező demokratizmusa képviselt. Ez a „falusi szocializmus” azért is fért meg jól a vidéki értelmiség radikalizmusával, mert paraszti jellegű volt, gyökerei az agrárszocialista mozgalmakba nyúltak vissza.

József Attila zombori élményei után 1922 őszén ismerkedett meg Szegeden az ifjú lázadókkal, a *Lírai antológia* fiatal költőivel, a későbbi *Igen* csoport anarchista-expresszionista poétáival, majd 1924 őszén a szegedi munkásmozgalomba – Juhász Gyula révén – való bekapcsolódása tudatosította benne proletár

származását. A *Fiatal életek indulója*, amelyet a zombori ciklusban ösztönösen ábrázolt magyar valóság eszmei tanulságainak levonásaként, sommázataként kell tekintenünk, s amely valószínűleg szintén Zomboron keletkezett, mint ennek a szegedi lázadó ifjúságnak a programverse; még mindig nem „proletárvers”, mint Révai vélte.

A zombori ciklus – és benne az *Éhség* – jelentős mérföldkő József Attila költői és világnézeti fejlődésének útján. A munkás-paraszt sors egységének művészi eszközökkel való, első, még ösztönös kifejezése. A költő a munkásmozgalom közvetlen művészi kiszolgálása, a szűkebben értelmezett proletárversek (1927–1933) után ugyanezt az egységet immár magasabb síkon – szintézisként – költészetének csúcán ismételte meg a *Hazám, A Dunánál* és más nagy verseiben. Így lett proletárköltőből nemzeti klasszikus. (*Folytatjuk*)

Péter László

ORGTECHNIK '82

Kiállítás a Széchényi Könyvtár új épületében

Az Országos Széchényi Könyvtár történetének apró, de tagadhatatlanul fontos epizódja, hogy a hazánkban kétévenként megrendezett ORGTECHNIK nevű szervezéstechnikai kiállítás tavaly a könyvtár leendő budavári épületében nyilhatott meg. Erre az alkalomra ugyanis a könyvtár építői, a Középpületépítő Vállalat és alvállalkozó partnerei vállalták, hogy nagy erőket összehívva november közepéig az épület kijelölt részeiben befejeznek minden munkát. Így nemcsak a kiállítás kapott minden eddiginél nagyobb, áttekinthetőbb bemutatóteret, hanem az építkezés meggyorsulásával megnőtték a könyvtár ideai átadásának esélyei is. A kiállítást rendező Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság – a Könyvértékesítő Vállalat közreműködésével – 6 ezer plakátot juttatott el a könyvtárakba, ennek eredményeként mintegy 23 ezer látogató tekintette meg a kiállítást és a keretétől szolgáló majdani könyvtári nyilvános szolgálati tereket.

A könyvtári és az információs tevékenység számos területéhez szorosan kapcsolódó kiállítás célja megegyezett a korábbiakéval: bemu-

tatni azokat a szervezéstechnikai eszközöket és módszereket, amelyekkel az intézmények, vállalatok növelhetik munkájuk eredményességét.

A bemutatott eszközök sokaságát jól érzékeltetik a számok is: az 1976. évi 29-ről ez alkalommal 68-ra nőtt a kiállítóhelyek száma, s a 11 ország kiállítói között most jelentkeztek először lengyel és csehszlovák vállalatok is. A különféle szakcsoportokban bemutatott termékek között jelentékeny helyet foglaltak el az *információ-rögzítő, -továbbító, -tároló eszközök*: hangfelvevő, diktológépek, zártláncú tv- és videoberendezések. Angol, nyugatnémet, japán, osztrák és holland másológépek – köztük mikroprocesszoros vezérlésű készülékek – keltettek feltűnést a reprográfia iránt érdeklődőkben. A Xerox 485 távmásolóval például telefonon küldhető szövegek, táblázatok, sőt fényképek is. Szintén újdonságként jelentkezett a *Minolta*-cég vakírás másolására alkalmas gépe. A sokszorosítógépeken, mininyomdán, asztali ofszetnyomón kívül számos mikrofilmfelvevő, -másoló, -nagyító és -olvasó készülék

könyvtári alkalmazásának lehetőségeivel ismerkedhettek meg az érdeklődő könyvtárosok.

A dokumentumok nyilvántartásának, rendszerezésének, kezelésének eszközei, a különféle irodafelszerelések között a Lindaco cég kisméretű könyvkötő- és fűzőgépei tűntek ki rendkívüli célszerűségükkel. Korszerű iratmegsemmisítő gépeit – amelyek bármilyen méretű folyóirat megsemmisítésére is alkalmasak – vállalatoknak, közhivataloknak ajánlják. A hazai kiállítók termékei közül a Fémfeldolgozó Ipari Szövetkezet elektromos vezérlésű kartotéktároló automatái kis alapterületen nagyszámú, különböző méretű dosszié, kartoték tárolását, rendszerezését és gyors visszakeresését teszik lehetővé, ezért jól használhatók a könyvtári munkában is. Ugyanezt mondhatjuk el a Műszaki Árukat Értékesítő Vállalat új típusú – kartoték, térkép, rajz, mikrofilm, mágnesszalag stb. tartására alkalmas – tárolószekrényeiről. A legváltozatosabb irodai kisgépek, az IBM valamennyi hosszú ékezetű betűt is tartalmazó írógépe, a Hobby-számítógép és a legkorszerűbb számítógépes rendszerek bemutatásán kívül az ORGTECHNIK kiállítások történetében most először került sor (a Könyvértékesítő Vállalat szervezésében) árusítással egybekötött külföldi és hazai szakkönyvkiállításra. Szolgáltatásait, kiadványait többek között a Statisztikai Kiadó, a MÉM Információs Központja és az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár is bemutatta.

A kiállításon felvonultatott termékekről – az egyes eszközöket ismertető egyedi tájékoztatók

mellett – a rendezők összefoglaló katalógust jelentettek meg a gyártó és a forgalmazó cégek feltüntetésével. Ezek hozzáférhetők az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárában, s jó lehetőséget teremtenek a részletesebb tájékozódásra. Befejezésül szólnunk kell még a könyvtárosok között bizonyára legnépszerűbb két kiállítóról: a szanyi Mezőgépipari Szövetkezeti Közös Vállalatról – amely a MERABONA és a TÉKA típusú könyvtári bútorrendszereket és IRINGÓ típusú gördülőszekrényeit mutatta be –, valamint a Könyvértékesítő Vállalatról, amelynek könyvtárellátó főosztálya az elmúlt évben indította meg a könyvtári berendezések és felszerelések árusítását. A Könyvtárellátó a korábbi gyártó cégek mellett újabb partnereket keresett, s fejlesztő tevékenységének eredményeként a közelmúltban négy új bútorcsaládot alakított ki. A vállalat által árusított berendezéseket (fa- és fémállványokat, katalógusszekrényeket, akusztikai tér-elválasztókat, többcsatornás zenei kezelőpultot stb.) első alkalommal ezen a kiállításon mutatták be. A Könyvtárellátó vállalja könyvtárak komplett berendezését is a felépítési terv készítésétől kezdve a helyszíni szerelésig. Azaz nem csupán könyvállványok stb. gyártását, forgalmazását végzi, hanem – teljes rendszerben – a különféle információhordozók tárolását, feltárását szolgáló bútorcsaládokét is. A vállalat közeljövőben megnyíló mintatermében mindezek immár folyamatosan megtekinthetők lesznek.

Arató Antal



Hubay Ilona

1902–1982

A múlt év nyarán 80. életévében elhunyt *dr. Hubay Ilona* nevét főképp az idősebb könyvtárosok ismerik. A 30-as és 40-es években az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosaként fejtett ki élénk szakirodalmi tevékenységet, az utóbbi két évtizedben pedig a bajor állami és egyházi könyvtárak ősnymtatványainak feltárásával szerzett nemzetközi elismerést.

Pécsett, 1902. július 1-én született. A gimnáziumi érettségi után beiratkozott a budapesti tudományegyetem bölcsészeti karára, amelynek elvégzése után 1938-ban művészettörténetből *summa cum laude* avatták doktorrá. Egyetemi tanulmányai közben munkát vállalt; először a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatóságán dolgozott, majd saját kérésére 1932-ben az Országos Széchényi Könyvtár muzeális gyűjtemények osztályára helyezték. Kezdő könyvtárosként *Pukánszky* *dr. Kádár Jolán* vezetésével az Apponyi-könyvtár és a metszetgyűjtemény rendezésével és katalogizálásával foglalkozott. A könyvtári munka egyéb területeibe is beleköszölt; abban az időben ugyanis az olvasótermi szolgálatot az OSZK valamennyi részlegének munkatársai végezték felváltva, így Hubay Ilona is 2–3 havonta mint „ügyeletes tisztviselő” ellátta az olvasótermi felügyeletet, zárta a könyvtárat stb. Még a kiállítások rendezésében is részt vállalt, 1937-ben például a magyar–török háborúk irodalmának és metszeteinek bemutatásával érzékelte, hogy miként látták e háborúkat az egykorúak.

A legjobban mégis a feldolgozó munka, ezen belül pedig a régiségek és a ritkaságok feltárása



vonzotta. Érdeklődését nagyban megnövelte az a körülmény, hogy hosszas tárgyalások (velencei egyezmény, 1933) eredményeképpen az OSZK nagybecsű anyaggal gazdagodott: a visszakapott kéziratok között volt például az Anonymus-kézirat, a Bécsi Képes Krónika, a Sambucus-kódex, két híres nyelvemlék (a Révai- és a Birk-kódex), továbbá Mátyás híres könyvtárának 16 darabja, köztük a gyönyörűen illusztrált Philostratus-kódex. E kincsek

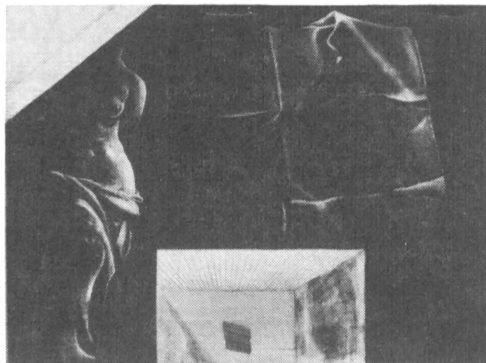
szellemi légköre segítette a középkori művészetek iránt fogékony Hubayt első művének megalkotásában. A *Missale Hungarica. Régi magyar misekönyvek* címmel 1938-ban megjelent gazdagon illusztrált, bibliofil jellegű munkában az esztergomi, pécsi stb. egyházmegyék misekönyveinek pontos leírásán kívül az őket előállító nyomdászokat is bemutatta. Már ebből a munkából is kitűnt fő erénye: minden példányt kézbevétele alapján irt le, és kritikailag értékelt. Megállapította, hogy a fennmaradt misekönyvek „élesen rávilágítanak az egykorú német, olasz és francia nyomdászat színvonalára és sajátosságaira, valamint arra az értékkülönbségre, mely a XV. századi ősnymtatványok és a XVI. századi velencei nyomdászat üzletszerű gyorsasággal piacra dobott nyomtatványai között művészi kivitel tekintetében fennáll.”

Ezután sorra jelentek meg dolgozatai a *Magyar Könyvszemlében*: 1939-ben Mátyás király Lipcsében kiadott 1486. évi törvénykönyvéről, majd 1940-ben a wolfenbütteli *Aviso 1609* nevű hetiújságról és testvérlelapjáról, a Strasbourgban megjelent *Die Relations des Jahres*

1609-ről érkezett, másutt a Festetich-könyvtár 48 őnyomtatványának katalógusát ismertette, továbbá a régi misekönyvek áráról közölt eszme-futtatást. Társadalmi téren is tevékenykedett, a Magyar Bibliofil Társaságban – amelynek *Fitz József* főigazgató volt az alelnöke – a választmány névsorában az ellenőrök között *Ortutay Gyuláé* mellett *Hubay Ilona* nevét is megtaláljuk (1937). A hivatali ranglistán szépen emelkedett, napidíjasból könyvtári segédőrré, majd 1942-ben alkönyvtárnokká léptették elő. Jól induló pályáját azonban a második világháború megakasztotta, sőt csaknem áldozatul esett két kedves kollégájához hasonlóan, akikről nekrológban emlékezett meg: A munkatáborba hurcolt és ott gyilkos kórtól elpusztult *Halász Gáborról* és a budai harcok utolsó napjaiban bombaszilánktól halálra sebzett *Jóó Tiborról*. „Szilánktól sérülve magam is hónapokig küzdöttem az életért, de megengedtetett, hogy visszatérjek, és ezentúl a könyvek mellett e két igaz barát, a két legjobb kolléga emlékét is őrzöm” – írta. (*Magyar Könyvszemle*, 1945. 123–124. l.)

Felgyógyulása után újult erővel folytatta munkáját szeretett könyvtárában. A felszabadulás utáni magyar közművelődés kibontakoztatásához tudománynépszerűsítő cikkeivel is igyekezett hozzájárulni. A *Budapest* nevű történeti, művészeti és társadalmi folyóirat 1946. évi decemberi száma például *Ottlik Géza*, *Kárpáti Aurél* elbeszélései és *Pilinszky János* versei mellett *Hubay Ilona* Török rabszolgavásár című illusztrált ismertetését is közli arról az Apponyi-könyvtárban őrzött újságlapról, amely *Erhard Schön* nürnbergi mester fametszetét (1532) ábrázolja. A Könyvszemlében is folytatta a publikálást: 1946-ban *Kazinczy Ferencről*, a könyvbarátról írt, vázolván a széphalmi remete gyöngybetűs aláírásával ellátott könyveinek útját *Jankovich Miklós* hagyatékán át a nemzeti könyvtárig. Egy másik dolgozatában egy 1485-ben, Lübeckben megjelent újságlap *Drakula* havasalföldi vajdáról szóló híradását ismertette (*Magyar Könyvszemle*, 1947. 71–77. l.).

E dolgozataiban már kirajzolódott érdeklődésének újabb területe, amely legnagyobb hazai munkájában, a *Magyar és magyar vonatkozású röplapok, újságlapok, röpiratok az Országos Széchényi Könyvtárban 1480–1718*. (Egyetemi Nyomda, 1948) című kiadványban öltött testet. Könyvét „Apponyi Sándor, a nagy magyar könyvbarát emlékének” ajánlotta, majd magyar és francia nyelvű bevezető tanulmá-



nyában a közölt anyag tárgyát és jelentőségét összegezve megállapította: „A külföldi kéziratok és nyomtatott újságlapok, vásári relációk és hetilapok magyarországi tudósításai jórészt a török háborúk eseményeit, a növekvő ellenállást és a felszabadító háborúk sorozatos győzelmeit érintik. De a török háborúkkal párhuzamosan, a független Erdély és a Rákóczi-felkelés történetének a Habsburg-ellenes politika szempontjából figyelemreméltó mozzanatai az érdeklődést még fokozták, így a magyar múlt európai visszhangja erőteljes, de olykor disszonáns”. Az őnyomtatványokba és az RMK-gyűjteményben levő kolligátumokba kötött, illetve külön kezelt röpiratokat, újságlapokat, valamint az Apponyi-metszetgyűjtemény képes röplapjait 1226 tételben szakszerűen leíró katalógus fontos kútforrás, amelyre kutatóink mindmáig gyakran hivatkoznak.

A sors szeszélye, hogy nem sokkal e nagyszabású munka megjelenése után *Hubay Ilona* munkásságában kényszerszünet következett. 1951-ben el kellett hagynia Budapestet, és egy Szeged környéki településen kilenc éven át ápolta özvegy, beteg édesanyját. Eközben a nyugdíjkorhatárt is elérte, és nem térhetett vissza régi munkahelyére. Hogy szakterületén tovább dolgozhasson, 58 éves korában külföldre ment. Próbálkozását szerencse kísérte, amit nyelvismeretén (latinul, olaszul, németül és angolul tudott) és szakmai tapasztalatain kívül hivatásszeretetének köszönhetett. Először Coburgban (Német Szövetségi Köztársaság) dolgozott, ahol a tartományi könyvtár kéziratok anyagának nyomtatott katalógusát (*Die Handschriften der Landesbibliothek Coburg*. 1962) készítette el közmegelegedésre. Ugyanakkor tanulmányokat is írt: az 1962. évi Gutenberg-évkönyvben a *Thuróczy-kronika* 1488. évi brünni és augsburgi kiadásait ele-

mezte összehasonlító módszerrel. A coburgiak emlékkönyvében pedig egy, a Sforza-könyvtárból származó kéziratról, továbbá a Gandersheimi evangéliumról értekezett (1961–1962).

Munkásságára felfigyeltek, és meghívták az NSZK legnagyobb könyvtárába, a müncheni Bajor Állami Könyvtárba (Bayerische Staatsbibliothek) munkatársnak. *Gustav Hofmann* főigazgató ugyanis megkezdte a bajor könyvtárakban található ősnymtatványok feltárását, és ezt a nagy munkát Hubay Ilonára bízta. A könyvtár ősnymtatvány-katalógus sorozatában azután alig tíz éven belül Hubaynak a következő művei jelentek meg: *Incunabula der Universitätsbibliothek Würzburg* (1966), *Incunabula Eichstätter Bibliotheken* (1968), *Incunabula aus der Staatlichen Bibliothek Neuburg/Donau*, *Incunabula in der Benediktinerabtei Otobeuren* (1970) és végül 1974-ben az *Incunabula der Staats- und Stadtbibliothek Augsburg*. E munkákban Hubay egységes szerkezetet alakított ki: a bevezető tanulmányban az állomány általános művelődéstörténeti, valamint helyi kulturális jelentőségét méltatta, és ecsetelte a kiemelkedő példányok könyvművészeti jellegzetességeit. Ezt követték az ősnymtatványok bibliográfiai leírásai, az adatokat mindenkor kiegészítette a nemzetközi ősnymtatvány-katalógusra, a GW-re (Gesamtkatalog der Wiegendrucke), a Hain-repertóriumra, a British Museum katalógusára és más fontos bibliográfiákra való hivatkozásokkal. A magyar vonatkozásúak esetében sohasem felejtett el az RMK-ra vagy az Apponyi-féle Hungarica-katalógusra utalni. Minden kötetét gazdag mutatórendszerrel zárta, amelyről méltán állapította meg *Soltész Zoltánné* a Hubay augsburgi bibliográfiájáról szóló ismertetésében, hogy az indexek nemcsak az ősnymtatvány-kutatóknak, hanem a rokontudományok művelőinek is értékes adatokat tárnak fel: például az egykori könyvtulajdonosoknak, valamint a középkori kőtéseknek a városok, mesterek, illetve típuscsoportok szerint mintaszerűen rendszerezett áttekintésével (*Magyar Könyvszemle*. 1976. 196–197. l.) Az ősnymtatvány-bibliográfiákat a jeles wiesbadeni Harrassowitz kiadó a tartalomhoz méltó díszes kiállításban jelentette meg.

E munkáiban Hubay Ilona több mint 8 ezer ősnymtatványt és kéziratot dolgozott fel, és részolgált a dicséretre, melyekkel a szaksajtó illette. De a Bajor Állami Könyvtár egymást követő vezetői: G. Hofmann, H. Striedl és

F. Dressler főigazgatók is egyaránt kifejezték haláljukat és köszönetüket a nagyszerű teljesítményért. Szaktekintély volt, személyét az 1976-ban történt nyugalomba vonulása után is őszinte tisztelet és megbecsülés övezte, amint erről a könyvtárban tett látogatásomról írt beszámolómban is megemlékeztem (*Bemutatjuk a Bajor Állami Könyvtárat*. = *Könyvtáros*. 1981. 2. sz.). A csaknem 20 ezer kötetes müncheni ősnymtatványgyűjtemény – benne a legrégebb mainzi nyomtatványokkal (Türkenkalender, 1454) és az 1450–55-ben készült Gutenberg-bibliával – olyan háttérrel adott Hubay Ilona tevékenységéhez, amely meghatározta erejét, s amely – saját bevallása szerint – lehetővé tette, hogy életének hetedik-nyolcadik évtizedében is aktívan dolgozzék. Utolsó nagyobb munkájában, a 42 soros Gutenberg-biblia hasonmás kiadásának kísérő kötetében e biblia megmaradt 49 példányának történetét dolgozta fel. Munkája különnyomatát sajátkezű ajánlásával a Széchényi Könyvtárnak is megküldte, kifejezve halálját a tudásért, melyet a magyar nemzeti könyvtárban szerzett, és amelyre mindig büszkén hivatkozott. (*Die bekannten Exemplare der zweiundvierzigzeiligen Bibel und ihre Besitzer*. = *Johannes Gutenbergs zweiundvierzigzeilige Bibel*. 4. kötet. München, Idion, 1979.)

A leírt bibliák közül a párizsi Bibliothèque Nationaleban levő példány eredetének felkutatása különösen nagy örömet szerzett számára, mert a kötetstáblába 1467 körül bejegyzett Berthold Fischer de Steyna személyét sikerült azonosítania azzal a Bertholdus Piscatoris de Steinaw-val, akinek nevét 1459-ben jegyezték be a Bécsi Egyetem anyakönyvébe. E felfedezését kibővítette a biblia legelső tulajdonosának, a mainzi egyetemet alapító Diether von Isenburg püspök működésének részleteivel. Kutatásainak eredményeit foglalta össze legutolsó (posztumusz) dolgozatában, amelynek a korrektúráját pár nappal halála előtt, nagybetegen végezte. Jellemző, hogy még azok névsorát is összeállította, akiknek a dolgozatot el akarta küldeni. (*Zur Provenienz der Pariser Gutenberg Bibel*. = *Philobiblon*. 1982. 157–165. l.) 1982. június 20-án hunyt el. A Bajor Állami Könyvtár saját halottjának tekintette, és a kollégák, barátok és tisztelők nagy számban kísérték utolsó útjára a müncheni Ostfriedhofban. Emlékét a magyar könyvtárosok, akiknek jó hírét öregbitette idegenben is, hiven megőrzik.

Dr. Móra László

Kéri Imre

Ahhoz a szerencsés nemzedékhez tartozik, amelyek akkor kezdhetette meg főiskolai tanulmányait, amikor képzőművészetünk már kilábalta az ötvenes évek válságából, s maga mögött hagyta e nehéz idők esztétikai zűrzavarát. Újrakezdésre persze nem volt szükség, csupán meg kellett találni az előző korszakban rejlő értékeket: a magyar aktivizmustól – a progressziót szolgáló izmusokon át – az 1949-ben megszüntetett Európai Iskola torzóban maradt avantgarde eredményeiig. Megvolt tehát a folytatás lehetősége, csupán ki kellett szűrni az előzmények közül a legjobbakat, leghasználhatóbbakat. Hogy ez az 1957 után kezdődő erjedés kiforrhassa magát, ahhoz – a művészetpolitika fokozatos demokratizálódásán kívül – a tehetséges fiatalok színrelépésére volt szükség a festészetben, a szobrászatban ugyanúgy, mint a grafikában. S ez utóbbi már a hatvanas évek derekán az európai élvonalba került.

Amikor *Kéri Imre* (Bp., Mester u. 33/35, 1095) a Képzőművészeti Főiskolán tanult (1966–71), a művészetelméleti problémák már tisztázódtak, visszakapta jogait a korszerűség, sőt grafikusművészetünk új hulláma alaposan megbolygatta a klasszikus értékrendet is. *Kondor Béla* géniusza fémjelezte e változást, ám úgy, hogy a grafikusok derékhada nem mögötte, hanem mellette haladt. Közéjük tartozott Raszler Károly, Kéri mestere is, akitől a legjava útravalót kapta főiskolai képzése során.

Ákiknek a halk szavú Kéri Imre megnyilatkozik, azok hamar fölfedezhetik nála művészi közlendőinek és emberi magatartásának összhangját. Etikájára a köntörfalazás nélküli szókimondás jellemző, nem kerget ábrándokat és távol tartja magát az ügyeskedő akarnokok tülekedésétől. Az elvtelen nyüzsgés helyett munkájával foglalatoskodik, s karcolótűvel a kezében ötlettel grafikái lapok egész sorát alkotja meg. Úgy, miként nagy példaképei, Dürer, Cranach és Rembrandt tették a rézkarcolás

történetében. Lénye alapvetően intellektuális, de a tudatos művészi tevékenység mellett intuitív is tud lenni. Ez hasznos képesség, mivel szövevényes korunk jelenségeit sokszor nem lehet logikai tisztasággal ábrázolni. Ám a racionális képépítés és a mives megmunkálás ilyenkor is szigorú követelmény nála. Stílusa – vagyis a művészi ideát megtestesítő forma – meggyőzően érvel arról, hogy a szürrealista alkotómódszer nem csupán az álomvilág ködfátylát lebbentheti fel a tudat alatti szféráról, hanem valóságtöltésű tartalmakat, közvetlen emberi viszonyulásokat is megjeleníthet. Konokul hisz a művészet fontosságában, mivel az élményt nyújt, ha kell megdöbben, vagy egyszerűen csak elgondolkodtat. Tegye bármelyiket is, nem hiabavaló az alkotással járó gyötrellem, amely feloldódik a katarziszban.

Kéri Imre 1945. április 13-án született Balatonfüreden. Fiatal, még a művészpálya deledőjét sem érte el. 1973 óta hat önálló tárlatot rendezett idehaza, négyet külföldön – egy-egy vagy néhány kollégájával társulva. Ez utóbbi típusú kiállításainak sora: 1978, Velence és Kassel (NSZK); 1979, Nyugat-Berlin és Gronau-Epe (NSZK). 1973 és 1976 között Derkovits-ösztöndíj segítette kibontakozni tehetségét. Tanulmányútjai: Hollandia, Olaszország, Német Szövetségi Köztársaság, Franciaország. 1979-ben a Kulturális Minisztérium háromhónapos ösztöndíjával ismét eljutott Hollandiába.

Szerepléseinek és utazásainak szakmai tanulságait mindenkor levonta és szellemileg kamatoztatta. Bár képessége és eddigi eredményei művészetének magasba ívelését ígérk, a dicséző szavakat szerényen elhárítja magától. A számára legnagyobb elismerést ekképpen fogalmazta meg: „Az t szeretem, ha olyan embereknek tetszik meg egy-egy munkám, akik előzőleg semmit sem tudtak a grafikáról.”

Ecsery Elemér

A zürichi magyar egylet könyvtára a XIX. században

A múlt században külföldön alapított magyar könyvtárak közül eddig a bukarestivel, a konstantinápolyival, valamint a párizsival foglalkoztunk (*Könyvtáros*, 1975/7., 1977/5., 1980/12. sz.). E sorozat keretében most olyan, a határainkon kívül létesült könyvtárat ismeretünk, amelyet elsősorban nem kívándoroltak, hanem a tanulás céljából külföldön élő diákok alapítottak és tartottak fenn.

A híres zürichi műszaki egyetemet és más ottani felsőfokú intézeteket már a múlt század hatvanas éveinek elején látogatni kezdték a magyar hallgatók, akik úgy vélték, hogy hazánkban nagy a hiány technikailag képzett emberekben. Az általuk kiadott *Zürichi Évkönyvek*ben kifejtik, hogy korábban „ifjúságunk legnagyobb része a jogi pályára lépett, a tudomány többi ágai nagy részt el lettek hanyagolva...”, viszont „a tudomány minden terén találunk most buzgólkodó ifjakat, a technikai pálya pedig különösen az, mely jelenleg ifjúságunk túlnyomó része által kerestetik fel.”

Tizenkilenc magyar műegyetemi hallgató 1863 őszén, a tanév kezdetén megalapította a *Zürichi magyar tanuló egyletet*. Az alapszabály szerint: „az egyletnek minden a magyar királyságban született, itt Zürichben tudományokkal foglalkozó, magát szívvel lélekkel magyaroknak valló ifjú” tagja lehetett. A diákok hamarosan elhatározták, hogy egy könyvtárat is létrehoznak, „mégpedig egyedül a magyar irodalom termékeiből”. Hírlapokat és folyóiratokat is járattak, hogy „a hazai ügyekről és viszonyokról teljes képet nyújthassanak, úgy irodalmi, mint politikai tekintetben”.

Érdemes megjegyezni, hogy az egylet keretében külön *Technikai önképző társulat* is alakult, amelynek színvonalas matematikai és mértani tanulmányokat tartalmazó kéziratok kiadványa, a *Zürichi Évkönyvek* is fennmaradt (sajnos, csupán az első két kötet). A szerzők közül ma is ismert *Szily Kálmán* és *Wartha*

Vince neve. Az évkönyvben igen érdekes tanulmány olvasható *Kugler Ivántól* Dugonics és az első mennyiségtan címmel. A Szily Kálmán által írt bevezetőnek könyvtári vonatkozása is van: „E kötetet, mely társulatunk első évi működésének gyümölcseit zárja magába, s melynek talán csak azért van becse, mert maga nemében első, a k. [királyi] József műegyetem könyvtárába kérjük letéetni. Midőn ez aláza- tos kérelmünket, a kegyes jóváhagyás reményében a Nagyságos Igazgatóság elé terjesztjük, nem nyegléskedni akarunk igénytelen dolgozatainkkal, csak annak kívánjuk jelét adni, hogy távol a hazától, számra kevesen, kötelezett tanulmányokkal majd túlterhelve is találunk időt arra, hogy csekély erőnkkel ama tér művelésén munkálkodjunk, melynek kopárságát irodalmunkban sajgó kebellet ismertük fel.” (A kötetek ma is megtalálhatók a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában.)

Az egylet alapszabályaiban részletesen leírták a könyvtárnok kötelességeit, valamint külön könyvtári szabályokat is kidolgoztak.

Megkivánták a könyvtárostól, hogy leltárt készítsen, azt folyamatosan vezesse, és felelősséget is vállaljon a benne foglaltakért. A könyveket és a lapokat is ő rendelte meg, valamint „hatásköréhez tartozik az olvasda [olvasóterem] rendbentartása és az egylet által meghatározott olvasdai szabályok megtartása feletti felügyelet is”. A könyvtáros köteles volt hetenként legalább három órát kölcsönözni, egyszerre csak egy művet – vagy két kötetet – adhatott ki, feltehetően a könyvtár viszonylag kis állománya miatt. Elvárták, hogy „a kivitt könyvekről jegyzőkönyv vezetessék, melybe a kivitel napja, a könyv címe és a szerző neve, s a kivívó neve pontosan beirattassék”. A szép-irodalmi jellegű műveket két hétre, a tudományosakat egy hónapra adták kölcsön. A késedelemért büntetéspénzt számítottak fel, amit a pénztárnoknak kellett átadni. Természetesen

azt is leszögezték, hogy „a könyv elvesztése vagy megcsonkítása esetén az illető tartozik a kárt megtéríteni”. A könyvtáros kötelessége volt még „kivánat esetén. . . a könyvtár állapotáról jelentést tenni”. (Az itt közölt és valamennyi további idézet az egyeslet 1873-ban és 1889-ben kiadott *Emlékkönyv*éből való.)

A könyvtárba először Petőfi és Vörösmarty műveit hozták meg. Sajnos, eddig még nem került elő részletes jegyzék a gyűjtemény állományáról, de bizonyos következtetéseket levonhatunk az adományozók személyéből. Ajándékozók voltak többek között: *Ráth Mór* pesti könyvkereskedő, „a magy[ar] tud[ós] társaság”, dr. *Mösch Kázmér* zürichi műgye-temi tanár, *Várady Gábor* országgyűlési képviselő és még sokan mások. Talán a legértékesebb adomány a „m[agyar] kir[ályi] vasútépítészeti igazgatóság”-é volt, amely intézmény „a magy[ar] államvasutak szabványrajzait, összesen 366 db-ot és a vasutak építésére kiadott feltéti füzeteket könyvtárunk számára megküldeni szíveskedett”. A tagok és a hajdani tagok is gyarapították a gyűjteményt. A könyvtár állománya 1872-ben 750 kötet volt, ebből tudományos 152 mű, 202 kötetben; szépirodalmi jellegű 245 mű, 497 kötetben; a bekötött folyóiratok száma 52 kötet volt. A következő lapok jártak az egyesletbe: *Hon, Ellenőr, Pesti Napló, Magyar Polgár, Kolozsvári Közlöny, Fővárosi Lapok, Vasárnapi Újság, Politikai Újdonságok, Keszthelyi Hangok, Budapesti Szemle, Ústökös, Borsszem Jankó, Ungarische Lloyd, Neue Freie Presse, Századok, Schweizerische Militärzeitung, Bund, Gartenlaube*.

Figyelemreméltó körülmény, hogy szaklapokat is jártak, így a *Magyar Mérnök Egyeslet Közlönyét*, a *Természetet* és az *Anyagi Érdekeinket*. Egyébként a lapok egy részét a szerkesztőségek ingyen küldték meg az egyesletnek. Egy 1880-as jelentés szerint „a könyvtár. . . közel ezer kötetből áll”.

Megemlítjük, hogy a tagok az egyeslet netáni megszűnésének esetére is rendelkeztek szabályzatukban: „az egyeslet vagyona 1. Mindenkör »Magyarok» tulajdona legyen. 2. Mihelyt Zürichben magyar egyeslet alakult, melynek legalább kilencz rendes tagja van, annak átadásék. 3. Ha öt év alatt ily egyeslet Zürichben nem alakult, a »Zürichi magyar egyeslet« összes vagyona (könyvtár, s.a.t.) a magyar kormány közoktatási osztályának adandó át, . . . hogy azt népoktatási célokra fordítsa.”

Az egyeslet első korszakában a könyvtáros

tisztét az elnök töltötte be, majd külön személyt választottak erre a funkcióra. A hetvenes és nyolcvanas években a következő személyek voltak a könyvtárosok: *Szepessy Lajos, Firaszek Nándor, Röck István, Kovácsy János, Incze Kálmán, Lóczy Lajos, Györkös Ferenc, Szók Lajos, Chorin Emil, Hercz Kálmán, Kollárits Mihály, Berzák Jenő, Légányi Sándor és Petrovics Miksa*. A legtöbb egyesleti tag csak két-három évet töltött Zürichben, ezért változott oly sokszor a könyvtárosok személye.

Egyébként az egyeslet tagjainak évenként megismétlődő legnagyobb megmozdulása szilveszter napjának és március tizenötödikének a megünneplése volt, „de egymástól teljesen elütő jelleggel: mert míg amaz kedélyes eszmecsere mellett tagtársaink közt, leginkább többi nemzetiségi egyesletekkel való barátságos érintkezésünk előmozdítására szolgál. . . , nemzetközi színezettel bír”, addig „márczius 15-ének megülvése, tárgyának történeti s főleg hazafiúi oldalánál fogva komoly s kizárólag nemzeti jellegű”.

Fontos kezdeményezése volt az egyesletnek, hogy azt a zürichi épületet, melyben a neves magyar történésh *Szalay László* a szabadságharc utáni emigráns éveit töltötte, saját költségéből emléktáblával jelölte meg a következő felirattal: „E lakban írta 1850–51-ben nemzete történetét *Szalay László*. Kegelete jeléül a »zürichi magyar egyeslet« 1871. július 29-én.”

Az egyesletnek volt egy „élczip”-ja is, az illusztrált *Sárkány fogak*, melyet *Viski Bálint* szerkesztett. E feltehetően szintén kéziratoss lap „visszatükrözi azon bizalmas baráti viszonyt, mely a tagok között ekkor igen ki volt fejlődve”.

Az alapító tagok közé tartozik *Feketeházy János* mérnök, a mai Szabadság-híd tervezője, a már említett *Szily Kálmán* műgye-temi tanár, az MTA Könyvtárának vezetője; *Kherndl Antal* műgye-temi tanár, *Wartha Vince* műgye-temi tanár, *Gerster Miklós* mérnök, a korinthoszi csatorna tervezője és kivitelezője, *Lóczy Lajos* neves geográfus és utazó, aki egy ideig az egyeslet könyvtárosa is volt; gróf *Hugonai Vilma*, az első magyar orvosnő stb.

Az egyeslet alapításának ötvenedik évfordulóját 1914-ben ünnepezték a volt tagok, akik ebből az alkalomból itthon létrehozták a zürichi magyar egyeslet volt tagjainak „szövetkezetét”. A volt tagok még hosszú évekig tartottak összejöveteleket Budapesten.

Batári Gyula

Könyvtári kis tükör Ajánló könyvjegyzék

Földrajz, útleírás 1945–1980

Az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ ajánló könyvjegyzék sorozatának új kötete az 1945 és 1980 között megjelent honismereti, földrajzi és útleírási irodalomból kínál bő válogatást. Azokat a széles érdeklődésre számot tartó műveket mutatja be, amelyek az ország nagyobb közművelődési könyvtáraiban nagy valószínűséggel megtalálhatók, de a könyvtárközi kölcsönzés útján a községi könyvtárakban is hozzáférhetők.

Az előszó tájékoztatása szerint az erősen szaktudományos jellegű műveket, továbbá a népszerű, de tartalmukat tekintve elavult és az olvasókat helytelenül informáló munkákat nem veszi számba a válogatás. Azok a művek pedig, amelyek például az egyes országok politikai életével, történelmével, szociográfiai leírásával foglalkoznak (mint a Magyarország felfedezése című sorozat kötetei), a Könyvtári kis tükör más témájú kötetekben szerepelnek.

A bibliográfia ajánlatai természetesen a mindenkor kiadói tevékenység és könyvtermés függvényei. Némelyik témakörből nem tud könyvet ajánlani, másokból viszont több értékes művet is felsorolhat. Természetes, hogy az európai – és ezen belül a Magyarországról szóló – művek köre a leggazdagabb. Remélhető azonban, hogy színvonalas, érdekes, jól informáló földrajzi művekkel, útleírásokkal lassan lassan befedhetjük a Föld „fehér foltjait”, azokat, amelyekre egyelőre még nem kalauzolja könyv az olvasót. Ezt a folyamatot igazolja az elmúlt harmincöt év könyvtermése, egyre gazdagabb tematikai, topográfiai kiteljesedésével.

A több mint háromszáz tételt felölelő bibliográfia széles érdeklődési körű olvasótábor

igyekszik segíteni anyagával, illetve szerkezeteivel. Anyagelrendezése célszerű, jól áttekinthető. Első fejezetének tárgyköre az *általános földrajz*. Ebben atlaszok, térképek, bibliográfiák, lexikonok, adattárak és összefoglaló művek leírásai találhatók. Ezután a *természeti földrajz*, majd a *gazdasági és a településföldrajz* legfontosabb irodalmát ajánló fejezetek következnek. (Az e fejezetekben felsorolt művek címanyagát böngészve sajnálkozik a recenzens, hogy az egyetemes tizedes osztályozás „regulája” néhány nagyon ide kívánczoló művet kirekesztett ebből a válogatásból, olyankor, amelyek minden bizonnyal a természettudományi, a történelmi vagy a politikai műveket ajánló jegyzékekben, bibliográfiákban kaptak helyet. E földrajzi könyvjegyzék forgatóit akár egy függelékben közölt címjegyzékkel is vagy más módon érdemes lenne tájékoztatni a belőle hiányzó, de a könyvtári polcokon szinte karnyújtásnyira levő könyvekről.)

A *Világrészek – országok – tájak – városok* című fejezetben található a kötetbe válogatott útikönyvek, város- és tájkalauzok, összefoglalók adatai. Az anyag a földrészek szerint, ezen belül az ETO földrajzi alosztásai által megszabott rendben sorakozik. Ez a fejezet veszi számba a leginkább keresett útikalauzokat, a legtöbb hasznos információt tartalmazó munkákat. Önálló fejezetbe került a *földrajzi felfedezések* és a *klasszikus útleírások* irodalma, amelyet az *útikalandók, útibeszámolók* anyagát egybegyűjtő gazdag fejezet követ. Ebben ismét kontinensenként, majd a földrajzi szakrendnek megfelelő csoportosításban találhatók meg a könyveknek, a népszerű kiadói sorozatok köteteknek, valamint a legkeresettebb útleírásoknak bibliográfiai leírásai. A kötetet földrajzi

ismereteket is nyújtó vadászkalandokból válogató fejezet zárja.

A bibliográfia 328 művet sorol fel, korrekt, tömör, lényeges adatokat tartalmazó annotációkkal. A címleírások után megtalálhatók a szabadpolcon való tájékozódást segítő raktári jelzetek és betűjelek, továbbá az *Új Könyvek* tételszámai. A kötetben részletes, jól áttekinthető tartalomjegyzék és a tételszámokra utaló földrajzi névmutató segíti a tájékozódást. A bibliográfiát egyetemi és főiskolai hallgatók, diákok, tanárok, az utazást és a turisztikát kedvelők vagy az izgalmas útleírások, vadászkalandok kikapcsolódást kereső olvasói egyformán haszonnal forgathatják. Fontos segédeszköze a könyvtárosoknak is.

Meg gondolandónak tartom, hogy e kötet anyagának válogatásakor nem kellene-e bőkezűbbnek lennünk – elsősorban a magyar tája-

kat, városokat, illetve a fővárost bemutató művek javára, egyebek között a nem hivatásos könyvkiadók, idegenforgalmi és más szervek színvonalas kiadványainak beválogatásával, amelyek hézagpótlók. De a világnézeti nevelés szempontjából is érdemes gazdagítani a természeti és a gazdaságföldrajz anyag részét, felvenni a földrajz tanítás és az ismeretterjesztés néhány, olvasmánynak is kitűnő módszertani munkáját, segédkönyvét, s felhívni az olvasók figyelmét a földrajzi ismeretanyagot rendszeresen közlő folyóiratokra, valamint az erre szakosodott intézményekre, közgyűjteményekre is. Mindez nem járna a terjedelem számottevő bővítésével, de tovább növelné e jó bibliográfia értékét. (Összeáll. és szerk. Pál Tiborné. 1981. [1982.] OSZK KMK – Népművelési Propaganda Iroda, 144 l. 40 Ft)

Csomor Tibor

A szovjet népek irodalmának magyar bibliográfiája 1955–1970

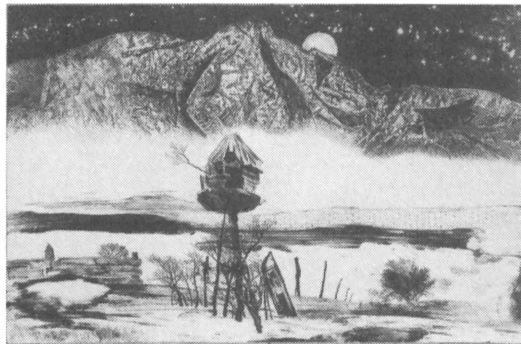
Huszonöt év telt el azóta, hogy lapunkban hírt adtunk e bibliográfia utolsó kötetének megjelenéséről (*A könyvtáros* 1958/3. sz.). Most örömmel jelenthetjük: feltámadt vagy inkább újjászületett ez a hasznos kiadvány! Óhatatlanul felmerül a kérdés: vajon miért késett a rendkívül értékes anyag közreadása, pontosabban miért szünetelt ilyen hosszú ideig a korábban rendszeresen napvilágot látott bibliográfia megjelenése? Azt hihetnénk, hogy talán az 1956 körüli évek politikai nehézségei miatt, erről azonban nem lehet szó, hiszen az 1954. év anyagát 1957-ben tették közzé. Talán nem tévedünk, ha a legfőbb oknak a kiadási nehézségeket tartjuk.

A még hazai mostoha bibliográfiai viszonyaink között is szokatlanul nagy késésből azonban bizonyos haszon származott: A korábbi kötetek – néhány kivételtől eltekintve – évenként jelentek meg, és ez, bár – viszonylagos – naprakészéget eredményezett, az igazat megvallva kissé nehézkessé, olykor fárasztóvá tette a mind több kötetből álló sorozat használatát, ha a keresett írás megjelenésének évét nem

ismerte az olvasó. Most viszont a tágabb időhatárok a dolog természetéből következően sokkal bőségesebb anyag áttekintését teszik lehetővé. Más kérdés, mekkora árat kellett ezért fizetni, és – ha valaki utána számolna – nem bizonyulna-e ez az ár túlságosan nagyknak.

A most megjelent két vaskos kötet 16 év anyagát tartalmazza, körülbelül 40 000 adatot. A sűrű szedés, a némileg túlzott tömörség érthető: takarékoskodni kellett a papírral, minél kisebb helyen minél több információt közölni, és ezzel a kiadvány árát csökkenteni.

A bibliográfia szerkezete a régi, bevált gyakorlatot követi. A gyűjtés kiterjedt a Szovjetunió mai területén élő népek Magyarországon nyomtatásban megjelent vagy színpadon bemutatott szépirodalmi alkotásainak fordításaira, illetve az ezekről írott ismertetésekre, továbbá az írókról, valamint e népek szépirodalmáról szóló ismertető, elemző, irodalomelméleti és irodalomtörténeti írásokra. Feldolgozza a kiadvány a teljes könyvanyagot, továbbá az irodalmi és tudományos folyóiratok, a központi napilapok cikkeit, sőt ezeken túlmenően a



műsorújságok, a hirdetési és tájékoztató lapok szinikritikáit és könyvrecenzióit is.

Négy fejezetre oszlik. Az első (*Szovjet irodalom*) a szovjet irodalom egészével vagy az egyszerre több, különböző nyelvű alkotásokkal foglalkozó művek leírásait tartalmazza. E fejezet általános része a *bibliográfiák* címei után 18 lapon keresztül – a szerzők nevének betűrendjében – sorolja fel a meglepően gazdag anyagot. Ezt a szovjet szerzők műveiből összeállított gyűjtemények, antológiák címei követik a magyar címek betűrendjében.

A második fejezet (*Orosz irodalom*) – az előzőhöz hasonlóan felépített – általános része után előbb az ismeretlen szerzők műveinek és a népköltési alkotásoknak leírásai következnek, majd a legterjedelmesebb, a *szertői* részben az írók, költők műveinek fordításai, a róluk megjelent recenziók adatai sorakoznak a szerzők nevének betűrendjében. Egy-egy szerző munkásságán belül külön alcsoportban található a szerzői gyűjtemények, az egyes művek, a levelek, a felszólalások és a beszédek, a színpadi bemutatók, a szerzőről készült bibliográfiák, a róla szóló irodalom, végül a képi ábrázolások és illusztrációk adatai. Az egyes művek, a színházi bemutatók és az esetleges adaptálások az eredeti címek, a levelek a címzettek nevének betűrendjében; a gyűjtemények, a beszédek, a bibliográfiák, az irodalom és az ikonográfiák a megjelenés időrendjében következnek egymás után.

A harmadik fejezet (*A nem-orosz népek irodalma*) a nyelvek magyar elnevezésének betűrendjében közli az összegyűjtött anyagot az előzőkben már ismertetett tagolásban, és pedíg – ebben eltér a korábban megjelent kötetektől – mindig az eredeti cím feltüntetésével, annak betűrendjében.

Mindhárom fejezetben az önállóan megjelent kötetek címeit dőlt betűvel (*kurzívval*) szedték, a valamely gyűjteményben, egy kötet

részeként vagy folyóiratban, napilapban megjelent írásokét pedig nagybetűvel (*VERZÁL*-lal) vagy antikvával, tehát nem dőlt betűvel.

A negyedik fejezet a bevezetés szerint a „mutatókat tartalmazza”, de mindössze egyetlen mutató, a *névmutató* található benne. Több jel arra utal, hogy a második kötet végével valami baj történt. Az egyik ilyen-jel az imént jelzett mutatóprobléma, amelyet kiegészít az is, hogy – ugyancsak a bevezetés szerint – „a könyv utolsó fejezetében, a mutatók közt” kapott helyet a betűrendes rövidítésjegyzék, valójában azonban ez az első kötet elején, mindjárt a bevezetés után következik. A másik „bűnjel”: a második kötet legvégén, a keleti személynevek átírásával foglalkozó jegyzethez készült példajegyzék végén (1113. l.) *ottfelejtődött* a szedő és a nyomda számára bizonyára fontos, az olvasók számára azonban felesleges „n: 19 650” jelzés.

Talán nem tévedünk nagyot, ha feltételezzük, hogy eredetileg címmutatót is terveztek a műhöz, de ezt a használat során szinte nélkülözhetetlen segédeszközt a kiadó végül „kispórolta” az egyébként különleges gonddal készült, szemre is szép, a nálunk megszokottnál jobb – habár egy kötetben belül többször is változó – minőségű papírra nyomtatott kiadványból.

Az említett zavarról tanúskodó jelek legkellemetlenebbike az, hogy – aligha a rendkívül lelkiismeretes, áldozatos munkát végző összeállítók hibájából – egyszerűen kifelejtették a tartalomjegyzéket, amelyből megtudhatnánk, hol kezdődnek az egyes fejezetek, mi van az első, mi a második kötetben. A tartalomjegyzék hiánya erősen megnehezíti a nem-orosz népek irodalmi közül a kívánt megkeresését, mivel ezekből 71 szerepel a második kötetben! Az is igaz, hogy a tartalomjegyzék sem segített volna túl sokat, mivel azokon a lapokon, amelyeken valamelyik nép irodalmának felsorolása elkezdődik, nincs lapszám feltüntetve. Az eredmény: a 804. lapszám után a következő feltüntetett szám a 814., holott közben nem kevesebb, mint öt különböző alfejezet kezdődik! Így még házilag sem pótolhatjuk a tartalomjegyzéket.

Mindezek ellenére fontos kézikönyvvel gyarapodott a hazai bibliográfiai irodalom, beszerzését és használatát valamennyi könyvtárnak melegen ajánljuk. (*Összeáll. Kozocsa Sándor és Radó György. 1982. Gondolat. 1–2. köt. 240 Ft.*)

Pálvölgyi Endre

A **Könyvtári Figyelő** elmúlt évi utolsó száma (1982/6.) egyetlen tárgykörrel, a központi szolgáltatásokkal, pontosabban a nemzeti könyvtár, az Országos Széchényi Könyvtár által nyújtott központi szolgáltatásokkal foglalkozik. E tematikus szám összeállítását ismét vendégszerkesztő végezte: *Zircz Péter* főigazgató-helyettes. Az ő bevezetője foglalja keretbe a szám cikkei, és ad magyarázatot a szerkesztőség megvalósított vagy csupán tervben maradt elképzeléseiről. Elmondja, hogy a központi szolgáltatások kérdéskörével átfogóan utoljára az 1970. évi, III. országos könyvtárügyi konferencia szekciójára foglalkozott, s ennek anyaga a *Sebestyén Géza* által szerkesztett tanulmánygyűjteményben jelent meg 1971-ben. Mivel a IV. könyvtárügyi konferencia (1981) lebonyolítása az előzőtől különbözött, újabb kiadvány közzétételére sem kerülhetett sor: az időtállóknak bizonyult, naprakészre „frissített” írásokat a téma fontossága miatt folyóiratközlés formájában publikálta most a nemzeti könyvtár szerzőgárdája. *Zircz Péter* szinte mérleget készít központi szolgáltatásaink fejlődésének eredményeiről (a Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes előállítása, a retrospektív nemzeti könyvészet hiányainak végleges kiküszöbölése, a folyóirat-repertóriumnak és a könyvek központi katalógusának jobb működése, a külföldi hungarika-bibliográfiák reformja, a könyvtárközi kölcsönzés meggyorsítása, a nemzetközi csere fejlesztése, a tárolókönyvtár közeli megvalósulása, az országos restauráló laboratórium létrehozása, a mikrokép-laboratórium üzemszerű működése), nem hallgatván el a lemaradásokat, az olyan, nagyobb adósságokat, hiányokat sem, mint például az automatizált nemzeti bibliográfiában rejlő lehetőségek elégtelen kihasználása, a gépesítés nem megfelelő színvonal, a szolgáltatások nem kellő frissisége, a kurrens kiadványok folyamatos előállításának

akadozása. A Figyelőben közzétett tanulmányok célkitűzései – a szerkesztő szerint – egy, a népgazdaság mai csökkent lehetőségeihez szabott programot képviselnek, amelyről a szerzők úgy vélik, hogy az évtized végéig megvalósítható.

Maguk a közölt írások terjedelemben és igény szintben is eltérnek egymástól. Közöttük a „szabályos” tanulmányoktól az egyszerű beszámolóig egyaránt találhatók publikációk. A legtöbb közlemény a Magyar Nemzeti Bibliográfiával foglalkozik a rendszertől a gépesített MNB általános problémaköréig, illetve különféle részterületeiig és részkérdéseikig (*Fügedi Péterné, Nyáryné Grófcsik Erika, Szücs Erzsébet, Vajda Gábor*); a szám második felét a könyvek központi katalógusáról (*Kondor Imréné*), a külföldi folyóiratok központi katalógusáról (*Szilvássy Zoltánné*), a könyvtárközi kölcsönzés új rendjéről (*Fejes Józsefné*), a nemzetközi kiadványcseréről (*Sonnevend Péter*), a könyvtárak központi nyilvántartásáról (*Mohor Jenő-Palinkás Györgyné*), az állományvédelmi és a szolgáltatási mikrofilmezésről (*Tremkóné Meszleny Mária*), továbbá a könyvkötés és a restaurálás központi szolgáltatási vonatkozásairól (*Kastaly Beatrix*) szóló írások alkotják. Valamennyiről elmondható, hogy információgazdag, és a tárgyalt témák nehéz volta, szakirányú érdeklődést, illetve felkészültséget igénylő sajátosságai ellenére is érdekes. Feltétlenül szükséges, hogy különösen alaposan tanulmányozzák azok, akik saját intézményükben gépesítésbe s más, hasonló vállalkozásokba fognak vagy már fogtak. Ezért lenne fontos, ha a Figyelő folytatná a központi szolgáltatások ismertetését, s rövid időn belül sort kerítene a *nemzeti könyvtáron kívüli központi szolgáltatások bemutatására is*. Minden bizonnyal az Országos Széchényi Könyvtár által nyújtott szolgáltatások kifejlesztésének is jót tett volna annak idején a nagyobb nyilvá-

nosság (éveken keresztül mi sem tudunk cikket kapni bizonyos nemzeti könyvtári témáról, illetve munkálatokról); másrészt az útkeresés gondjainak közlése menet közben segíthetne a már elkövetett hibák megismétlődésének elkerülésében. Erre épp a Könyvtári Figyelő e számának egyik részterületi írása figyelmeztet igen keményen: *Vajda Gábor* például a Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes rendszerében alkalmazott ún. intelligens terminálról szólván megjegyzi az effajta magyar gyártmányú kisképekről, hogy felhasználhatók a könyvtári nyilvántartások gépesítésére – a kölcsönzés-nyilvántartástól az anyagnyilvántartáson keresztül a bérszámfejtésig –, de csak bizonyos feltételek megléte esetén. Mert „A csodás lehetőségeket rejtő kiskép könnyen válhat. . . a felkészületlen könyvtárosok számára nyüggé, és ami még ennél is nagyobb baj, felesleges ócskavassá. A számítástechnika könyvtári alkalmazására ott. . . van lehetőség és szükség, ahol ennek az összes feltételét. . . meg lehet teremteni. Végül. . . lényeges követelmény az is, hogy ne alakulhasson ki olyan helyzet egy országon belül, hogy ahány nagyobb könyvtár, annyi – önmagában »szép«, de

a többivel együttműködésre képtelen – gépi rendszer jön létre. . . , hasznos lenne, ha a könyvtárügy. . . egy, a gyártásra felkészült. . . céghez fordulva kifejlesztene egy hazai könyvtári kisképet (kisképcsaldót), meggátolva ezzel az értelmetlen és gazdaságtalan »sokszinűséget.«.”

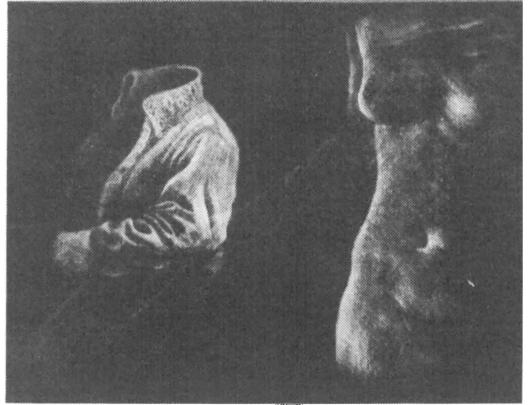
A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás tavalyi 12., decemberi száma szerkesztőváltást jelent be: az eddigi főszerkesztő, *Futala Tibor* – régi szokást felújítva – elköszön az olvasóktól, s közli, hogy a folyóirat élén 1983. január 1-én őrsváltás következik be, ettől kezdve *Szántó Péter*, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár koordinációs osztályának vezetője jegyzi a lapot. A leköszönő szerkesztő, aki a stafétabot átadását maga kezdeményezte, jogosan sorolja fel alig pár éves tevékenységének eredményeit, amelyeket az olvasók – köztük mi, állandó szemlélői is – valóban hitelesíthetnek, a szerkesztés legnagyobb teljesítményeként azt értékelve, hogy tényleg megtörtént a TMT-nek „új sínekre való fordítása”. Igaz az, hogy a lap „úgy lett hazai érdeklődésű orgánummá, hogy korábbi, szakirodalom-referálási erényeit is megtartotta, sőt ezen belül a mi dolgainkat jobban, szélesebb összefüggésben láttató háttérként igyekezett hasznosítani a külföldi szaklapokban tett »kalandozásainak« produktumait.” Érdemes idéznünk a szerkesztést gátló tényezők felsorolását is, mivel ezek nem csupán a TMT szerkesztőjének nehézségei voltak – és lesznek –, hanem gondként a 80-as évek valamennyi könyvtári szaklapjának szerkesztőségét, a szerkesztők vállát is nyomják: „Nálunk a legjobb szakemberek egyszersmind felelős és agyonterhelt vezetők is. Cikkek, tanulmányok helyett feljegyzésekbe és ún. anyagokba temetik legértékesebb ötleteiket, s emiatt gyakorta nem sok látszik invenciójukból a szakmai Parnasszuson. A fiatal tehetségek »felhozása« sincs megszervezve, néha az erre alkalmas vezetőik időhiánya miatt, néha meg amiatt, hogy a kevésbé alkalmas főnökök nem is nézik jó szemmel az efféle mocorgásokat és jelentkezéseket.” Az egyéb, a szerkesztői munkát zavaró külső tényezők, okok között olyanokat sorol fel a leköszönő szerkesztő, mint a tájékoztatás- és szakkönyvtárügyre újabban jellemző képlékenység, nyugtalanná válás, a régi fogalmak – például a *rendszer*, *hálózat* – „kiürülése”, más tartalommal telítődése; új és új tanácsadó tes-



tületek feltűnése, majd gyors eltűnése; az igazgatási-irányítási átalakulásokból fakadó bizonytalanságok; a korszerű információs technológiákra való áttérés nehézségei a lehetséges partnerek fejletlen infrastruktúrája vagy eszköztelensége miatt.

A TMT e számát egyébként – a visszhangrovat két és fél oldala kivételével – teljesen kitölti egyetlen közlemény: *Száva-Kovács Endre* vitacikkének második része, amely *Az »Ortega-hipotézis« hivatkozatelemzéses »cáfolata«*. II. *Citátumkritikai esettanulmány* címet, illetve alcímet viseli. Az első rész a folyóirat egyik 1981. évi számában (337–358. l.) jelent meg, s egy amerikai tudományszociológus szerzőpáros (*Cole és Cole*) tanulmányát bírálta, amely a fizikai szakirodalomban végzett indexelt szerzői hivatkozatvizsgálat alapján „megcáfolta” az általa alkotott és „az Ortega-hipotézis”-nek nevezett tudománytani felfogást. A most közölt írásában a magyar bíráló nagy kritikai apparátussal mutatja be az indexelt formális szerzői hivatkozatelemzés ezen – szerinte – áltudományos esetének és vitájának szakirodalmi hatását. A tanulmány – terjedelme alapján is – szinte szétfeszíti a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás kereteit, inkább talán önálló kiadványban kellett volna megjelentetni.

A Könyvtári Jegyzések című Békés megyei híradó elmúlt évi utolsó (3.) száma a nem hivatásos könyvkiadók pécsi tanácskozására (nov. 30.–dec. 1.) való felkészülés jegyében áttekinti a megyében a hatvanas évektől napjainkig folytatott kiadói tevékenységet. Az összefoglalás szerzője, *Köteles Lajos* szerint Békésben a könyvkiadás színvonala felette áll a kulturális fejlettség általános színvonalának, s mivel a megyében csak kis számban vannak olyan felsőoktatási és tudományos intézmények, amelyek a megye értelmiségének alkotásra ösztönzésében és az ország szellemi életéhez való kapcsolódásban meghatározó szerepet tölthetnének be, a könyvkiadás vált a szellemi fejlődés motorjává. S bár az ilyen feladatokat betöltő intézményeket – műhelyeket – nem sorolja fel, termékeik közül külön megemlékezik a megyei könyvtár bibliofil kiadványairól, amelyek az élő magyar irodalom és művészet legjelesebbjeivel ápolat kapcsolatok gyümölcsei. Szól a könyvkiadás tervszerűsége és színvonala felett örökődő, a megyei tanács művelő-



désügyi osztályának társadalmi szerveként 1975 óta működő tanácsadó szervről is, amelynek segítségével 1981-ben átfogó megyei könyvkiadási tervet dolgoztak ki. A szerző végül azt javasolja, hogy a jövőben Budapest egyik nagyobb könyvesboltjában árusítsák valamennyi, nem hivatásos kiadó terjesztésre érdemes könyveit.

Az összefoglalás hitelét növeli és a megyei könyvtár kiadói szerepének fontosságát bizonyítja a Békés megyei kiadványok 1979–1980-ban címmel közzétett 48 tételes bibliográfia is, amelyben e könyvtár 20 értékes kiadvánnyal szerepel. – A híradó a megye nyomdászattörténetének áttekintése során és számában a gyulai alapítású Dürer Nyomda kialakulását tárgyalja; a cikkíró, *Szakács Rudolfné* azonban az összefüggések érzékeltetése végett a két híresebb békési tipográfia, a gyomai Kner és a csabai Tevan Nyomda történetét is felvázolja. A megyében folyamatban levő folyóirat-repertorizálás újabb jeles termékét, a *Nemzeti Kultúra* nevű egykori gyulai közművelődési és közoktatásügyi folyóirat (1911–1914) cikkbibliográfiáját vendégszerző, a debreceni *Bényei Miklós* ismerteti; a könyvtári élet napi eseményeit a debreceni gyermekkönyvtárosi tanácskozásról (nov. 22.–24.) és a megye új könyvtáraitól szóló híradások örökítik meg a *Könyvtári jegyzésekben*, amely ezúttal is szolgál irodalmi csemegével: *Balogh Ferenc* ismeretlen Vörösmarty-kéziratot vélt felfedezni egy hozzákerült 1853-as keltezésű, a költő nevével jegyzett, kézzel írt versben, amely az 1843-as *Honszeretet* változata lehetne, ha a kézírás Vörösmartyé volna. Kár, hogy nem az – ezt „irodalomtörténeti vizsgálódás” nélkül is bárki megállapíthatja.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének Évkönyve 1981 című, Kovács Dezső főtítkárral szerkesztett gyűjteményes kötet közli az egyesület 1980. és 1981. évi munkájáról szóló beszámolókat és az elnökség tagjainak névsorát; nagyobbik részét azonban a Kaposváron lezajlott, XII. vándorgyűlés plenáris ülésén, szekció- és bizottsági ülésein, illetve úgynevezett fórumán elhangzott előadások, referátumok és kiegészítő referátumok szövegközlései alkotják. A vándorgyűlés fő előadásai a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásainak végrehajtásával kapcsolatos feladatokról szólnak, a szekcióülések részben a tájékoztatás, részben a szolgáltatások fejlesztésével foglalkoztak. Külön fórumot kaptak a módszertani és hálózati munka kérdései, amelyek megtárgyalását a *Könyvtárosban* lezajlott vitára alapozták a szervezők. A szekciók közül ülést tartott a műszaki könyvtárosi, a társadalomtudományi könyvtári, a gyermek- és ifjúsági könyvtárosi, a zenei könyvtárosi; a bizottságok közül pedig az audiovizuális bizottság. A levéltárosok szekciójának beszámolója külön fejezetet kapott a kötetben, amely ezúttal sem tartalmaz név- és tárgymutatót. (Népművelési Propaganda Iroda, 1982. 160 l. 25 Ft)

A Borsodi Szemle repertórium 1968–1977 című cikkbibliográfia a TIT Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szervezete, valamint a megyei és a miskolci városi tanács által kiadott, 1956 óta megjelenő tudományos folyóirat második évtizedét tárja fel. Közrebocsátója a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, amely 1968-ban megjelentette az első, az 1956 és 1967 közötti évek anyagát fel-

dolgozó repertóriumot, Kluger Lászlóné munkáját is. A mostani, 500 példányban sokszorosított kiadványt Székelyné Forintos Judit állította össze. A folyóiratra vonatkozó legfontosabb sajtótörténeti adatok után évfolyamonként, ezeken belül számonként sorolja fel a cikkeket, közleményeket, illusztrációkat; a tartalmat nem tükröző címek esetében pedig címmagyarázattal is eligazítja az olvasót. A tételek számok a megjelenési évek, a lap sorszámanak és a közlemény oldalszámának kombinációja helyettesíti. A valamivel több mint 40 oldalt kitevő címléírasi részben való eligazodást több mint négyszer akkora terjedelmű betűrendes egyesített index (név-, tárgy- és földrajzi mutató) könnyíti meg. (A Borsodi Szemle *Helyismereti folyóirataink* című rovatában a *Könyvtáros* is bemutatta 1979. augusztusi számában.) (1982. 234 l. 28 Ft)

A Komáromi Lapok 1871. április 1. és 1871. dec. 30. közötti 40 számáról – pontosabban 39-ről, mivel a 18. szám hiányzik – adott ki repertóriumot a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár a Komárom megye területén megjelent egykori sajtótermékeket feltáró sorozatában. A 220 példányban sokszorosított repertórium összeállítója, Schenk Lászlóné bevezetőjében bemutatja az önkényuralom évei után megjelent első komáromi újságot, amelyet Siegler Károly adott ki és nyomtatott; szerkesztője pedig Pázmány Kornél ügyvéd volt. Az egész megyére kiterjedő érdeklődésű, hetenként egyszer megjelenő lap alig háromnegyed év után anyagi okokból szűnt meg. A bevezető foglalkozik az újság megjelenési körülményeivel, jellegével, szerkezetével, tartalmával, és fel-

sorolja szerkesztőit, valamint főmunkatársait is. Az anyagfeltárás a komáromi helytörténeti műhely gyakorlatára szerint időrendben történt, a repertórium tételei sorszámmal kaptak; a tételeket rövid címmagyarázatokkal vagy tartalmi utalásokkal látta el a szerkesztő. A 641 tételes cikkbibliográfiában egyesített név-, földrajzi, intézményi és tárgyi mutató segítségével igazodhat el az olvasó. (1982. 85 l.)

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évkönyveinek repertórium 1907–1976 című 500 sokszorosított példányban jelentette meg az 1907-től 1976-ig terjedő hetven év anyagát az FSZEK. A szerkesztő, Gál Tamás az évkörbe tartozó 53 évkönyvet – 1931-ig értesítő, illetve jelentés volt e kötetek megjelenése – időrendben tárja fel, és a cikkeken kívül a képeket, illusztrációkat is számba veszi. Minden leírás külön tételest kapott, a tartalomról szükség esetén egymondatos címmagyarázatok tájékoztatnak. Az 1920 tételes leíró részben való keresést egyetlen összevont név-, tárgy- és földrajzi mutató segíti. Ez a személynevek esetében megkülönbözteti a szerzői munkásságot a személy egyéb említésétől, s különbséget tesz a könyvtár központjára, illetve hálózati egységeire vonatkozó tételek között is. (1982. 171 l.)

Szendrei János bibliográfia címmel, a *Documentatio Borsodien-sis* nevű sorozat IV-es, illetve a *Borsod-Miskolci Füzetek*, *Irodalomtörténet* c. sorozat 13-as sorszámmal füzeteként a Herman Ottó Múzeum és a Miskolci Városi Könyvtár közösen, sokszorosításban kiadta Miskolc történetirójának életrajzi bibliográfiáját, melyet

Kopasz Erzsébet állított össze, és látott el bevezetéssel. Szendrei (Wagner) János 125 éve született a Miskolccal egybeépült Mindszenten, és 1927-ben halt meg Budapesten. Foglalkozott régészettel, hadtörténettel, cimere- és pecsétannal, művészettörténettel; rengeteget publikált, s öt kötetben megírta Miskolc történetét is (1886–1904). Tudományos hagyatékának nagy részét a miskolci múzeum őrzi, amely a rengeteg kiadatlan forrásdokumentumot tartalmazó örökség publikálásának megkezdése előtt a városi könyvtárral összefogva először az adományozó munkásságát kívánta számba venni. A bibliográfia a gondos életrajzi áttekintés és kronológia után 412 tételben, időrendben írja le Szendrei önálló műveit, a szerkesztésében megjelent munkákat, valamint folyóirat-publikációit, hírlapcikkeit, továbbá a róla szóló irodalmat. A nagy anyagban külön cím-, név- (személy-, intézmény-, testület-, földrajzi név) és tárgymutató segítségével igazodhat el az érdeklődő. (1982. 122 l.)

A Békéscsabai Megyei Könyvtár bibliofil sorozatainak keretében 1982 végén újabb három verseskötet jelent meg: **Lakatos István** *Kék pille* című kötet a *Poesis Hungarica* 2. jelzésű sorozatban 250, **Hervay Gizella** posztumusz kötet, a *Száműzött szivárvány* 150, **Katona Judit** *Örök jegyesség* címmel közreadott költeményei pedig 250 számozott példányban – valamennyi japán eljárással, szép papíron, puritán, de nagyon szép tipográfiával; az utóbbi két kötet kisebb alakban, 12,5 × 18,5 cm-es méretben.

Rejtvényfüzetet állított össze a Szovjetunió megalakulásának 60. évfordulójára a hatvani Ady Endre Városi Könyvtár gyermekkönyvtára. A Szovjetunió 15 köztársaságának földrajzával és részben történelmével is foglalko-

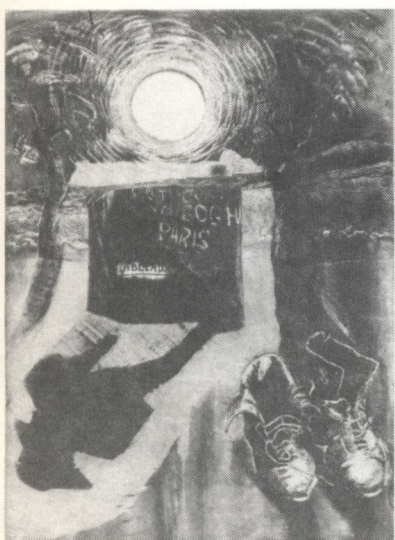
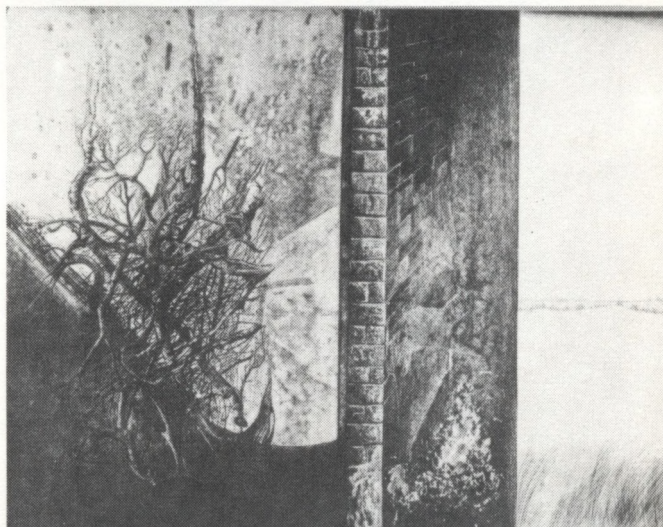
zó, felső tagozatos gyermekek részére készült rejtvényfeladatok kiadásában a városi úttörőelnökség is részt vett (34 l.)

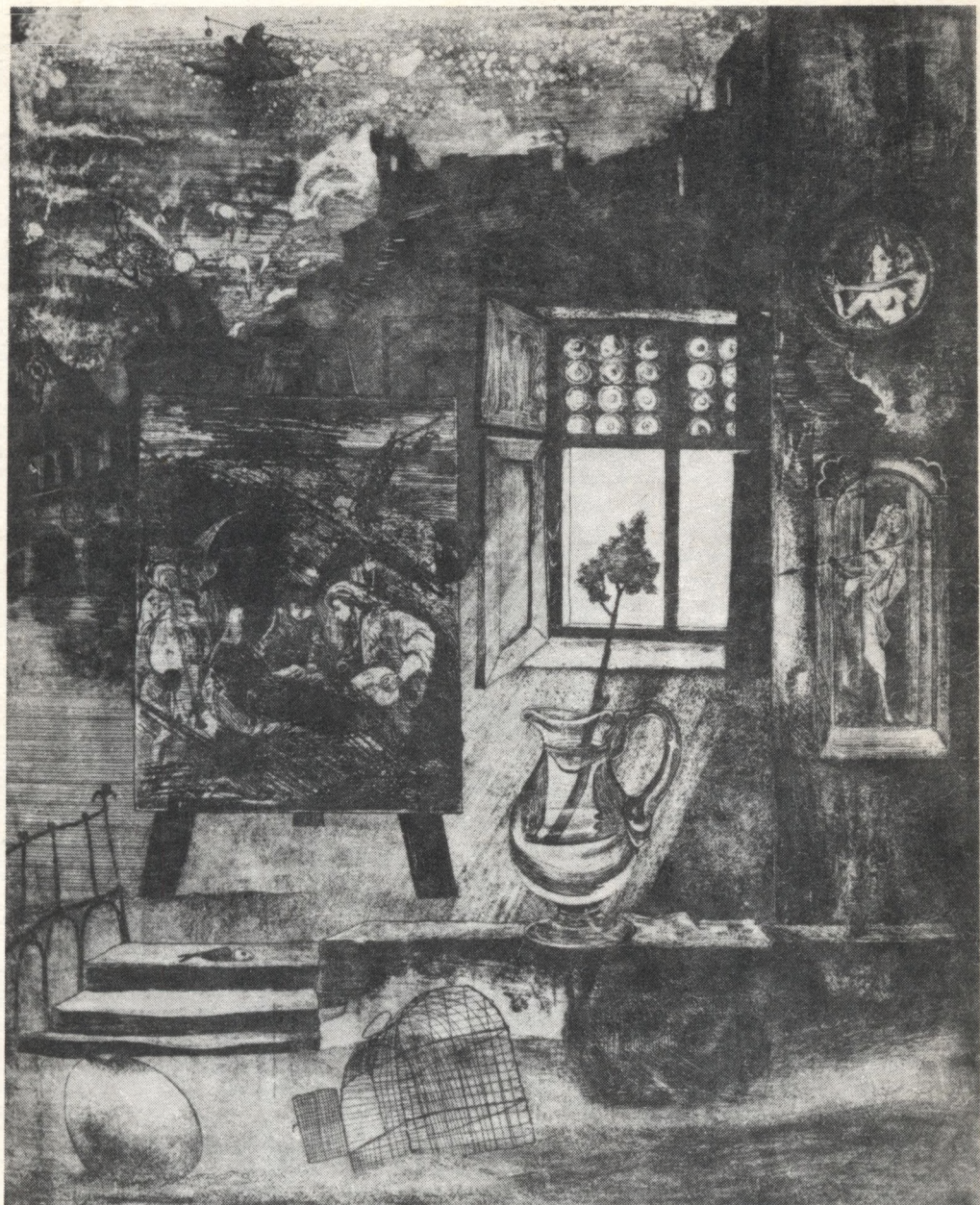
Január 31-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok: *A Balassi Bálint Nógrád megyei Könyvtár helyismereti különgyűjteményének gyarapodási jegyzéke 1980–1981; Fordítások katalógusa XII., 1980. jan. 1–1980. dec. 31.* (F 11901–F 12670) (Vizügyi Dokumentációs és Továbbképző Intézet); *Gyarapodási jegyzék. 1982/2. sz.* (Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ); *Hidrológiai bibliográfia XXI., 1980–1981. 1. köt.* Szerk. *Wehnerné Balassa Zsuzsa.* (Természettudományos Uniók Nemzetközi Tanácsa, Nemzetközi Geodéziai és Geofizikai Unió, Nemzetközi Hidrológiai Szövetség – VIZDOK); *Információ a könyvtári és információs munka eszközeiről és berendezéseiről.* (1982/6. sz.) 2. *Audiovizualis technika.* Tartalma: Pentacon AV Auto diavetítő, Meocub 16 Electronic filmvetítőgép, ELMO 912 Dual filmvágó-asztal, ELMO Super 8 ST–600 mozgófilmvetítő, IBM 50 elektronikus executive szedőírógép, IBM 82 memóriás írógép, IBM 6580 képernyős szövegfeldolgozó rendszer, IBM mágneskártyás composer. (1982/7. sz.) 4. *Mikrofilmtéchnika.* Tartalma: Dietzgen 4330 típusú mikrofilmlap-felvevő sorozat, AS 8100. G. C. típusú mikrofilmlap-felvevő, 16/35 HSD típusú diazó mikrofilmtekerces másoló, Kodak-Ekafiche mikrofilmlap-másoló (OSZK KMK); *Irodalomkutató-sok. Az általános és a szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutató-sok jegyzéke.* 1983. január (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap.* 1982/3. sz. (OSZK KMK); *Könyvtári Tájékoztató.* 1983/1. sz., január (Nagyközségi és Járási Könyvtár, Edelény); *Könyvtári Tájékoztató.* 22. sz. (1980.) (VIZDOK); *KTMF Tájékoztató.* 1981/

1. sz., január (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Győr); *Külföldi magyar nyelvű kiadványok. Külföldön magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája 1982. Betűrendes mutató;* 1983/1. sz., január–március (OSZK); *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája.* 1982/3. sz., M 28500–M 28850. (OSZK KMK); *Mikrofilmek címjegyzéke. Időszaki kiadványok 4. sz.* (OSZK); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató.* 1982/12. sz. ([A] Testnevelési Főiskola Könyvtára, Szakirodalmi Tájékoztató Szolgálat); *Szakszervezeti Szakirodalmi Figyelő. Szakszervezeti mozgalom, népgazdaság, szociálpolitika, közművelődés.* 1982/2. sz. (A Szakszervezetek Elméleti Kutatóintézetének Dokumentációja); *Tájékoztató a külföldi közzgazdasági irodalomról.* „A”-sorozat. *Referátumok* 1982/11. sz., 1982/12. sz., „B”-sorozat. *Bibliográfia* 1982/11. sz., 1982/12. sz. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból.* 1982. december (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Újabb külföldi szerzemények (tudományos és ismeretterjesztő művek).* 1982/3. sz., július–szeptember (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Új kutatási és műszaki fejlesztési jelentések az Országos Műszaki Könyvtárban. Bibliográfia és index.* 1982/10. sz., október, 1982/11. sz., november, 1982/12. sz., december (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár); *Új Média. Audiovizuális állománygyarapítási tanácsadó.* 1982/3. sz. (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *Új szakkönyvek az Országos Műszaki Könyvtárban,* 1982/5. sz., Mellékletei: *Egyetemi és főiskolai jegyzetek,* 1981/5. sz., *A Szovjet Kultúra és Tudomány Háza műszaki tudományos könyvtárának új könyvbizserzése,* 1981/5. sz. (OMIKK); *Vezetői Információ.* 11. sz., 1983. január 17. (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); *Világszerte. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum információs szolgálata.* 1982/18. sz., 1983/1. sz.



KÉRI IMRE
grafikáiból
(Cikkünket lásd
a 174. oldalon)





Ára: 10,- Ft
HU ISSN 0450-7886